

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav českého jazyka a teorie komunikace

Bakalářská práce

Lucie Bartošková

Ediční zásahy do vybraných pohádek Elišky Krásnohorské

The editorial adaptations of selected fairy tales of Eliška Krásnohorská

Praha 2015

Vedoucí práce: Mgr. František Martínek

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze dne 12. 5. 2015

.....
Lucie Bartošková

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Mgr. Františku Martínkovi za jeho cenné rady, trpělivost při vedení mé bakalářské práce a za vstřícnost a pomoc při získávání potřebných informací a podkladů.

Klíčová slova

Eliška Krásnohorská, ediční úpravy, adaptace, vývoj jazyka, pohádky.

Key words

Eliška Krásnohorská, Editorial Changes, Adaptations, Language Development, Fairy Tales.

Abstrakt

Cílem práce je zaznamenat vývoj edičních změn, kterými procházely tři vybrané pohádky Elišky Krásnohorské – O Červené karkulce, O perníkové chaloupce a Kocour v botách.

Práce se dělí na dvě části – Teoretickou a Praktickou. Teoretickou část tvoří kapitola zabývající se vydáváním pohádek napsaných v 19. století a jejich ediční úpravy vzhledem k věku čtenářů.

Praktická část této práce obsahuje změny ve vydáních tří pohádek, které jsou rozděleny na změny pravopisné, hláskoslovné, dále morfologické, lexikální, změny slovosledu a na vynechávaná či přidávaná slova během vydávání. Probíhající změny jsou okomentovány a v tabulkách je zanesen vývoj textu v průběhu všech vydání.

Abstract

The aim of this thesis is to record an evolution of editing mutations as were realized in the three chosen fairytales written by Eliška Krásnohorská – O Červené karkulce, O perníkové chaloupce and Kocour v botách.

The thesis is divided into two main sections – theoretical and practical. In the theoretical background, publishing and editing of fairytales (with respect to the age of a reader) written in 19th century is studied.

The practical part of this thesis is focused on deviations in releases for each fairytale as were made during the decades. All changes are divided into several categories – spelling, phonetics, morphological changes, lexical changes, deviations in a word-order and skipped or added words in a text. All deviations are discussed and recorded in tables with respect to an evolution of independent releases for each fairytale.

OBSAH

ÚVOD.....	8
TEORETICKÁ ČÁST	10
1 EDIČNÍ PŘÍSTUPY K VYDÁVÁNÍ TEXTŮ	12
1.1 Vydávání různých textů z 19. století.....	13
1.2 Vydávání pohádek.....	13
1.3 Texty pro děti	15
1.3.1 Ediční úpravy textů pro dětského čtenáře	17
1.3.2 Poznámkový aparát	20
PRAKTICKÁ ČÁST	21
2 O ČERVENÉ KARKULCE.....	24
2.1 Pravopisné změny	25
2.1.1 Opravy dle Pravidel českého pravopisu.....	25
2.1.2 Opravy v rozporu s Pravidly českého pravopisu	27
2.2 Hláskosloví.....	30
2.3 Morfologické změny	30
2.4 Lexikální změny.....	34
2.5 Změny slovosledu	36
2.6 Vynechaná/přidaná slova	38
2.7 Nepochybnější změny.....	39
3 KOCOUR V BOTÁCH	40
3.1 Pravopisné změny	41
3.1.1 Změny dle Pravidel českého pravopisu	41
3.1.2 Změny v rozporu s Pravidly českého pravopisu	47
3.2 Hláskosloví.....	48
3.3 Morfologické změny	50
3.4 Lexikální změny.....	57
3.5 Změny slovosledu	62
3.6 Vynechaná/přidaná slova	73
3.7 Nepochybnější změny.....	75

4 O PERNÍKOVÉ CHALOUPCE	76
4.1 Pravopisné změny	76
4.1.1 Opravy dle Pravidel českého pravopisu.....	76
4.1.2 Opravy v rozporu s Pravidly českého pravopisu	79
4.2 Hláskosloví.....	80
4.3 Morfologické změny	80
4.4 Lexikální změny.....	83
4.5 Změny slovosledu	84
4.6 Vynechaná/přidaná slova	86
4.7 Neproběhnuvší změny.....	86
5 ADAPTACE POHÁDEK	88
5.1 Zlatá truhlice českých pohádek.....	88
5.2 Pohádky Elišky Krásnohorské	92
5.2.1 Kocour v botách.....	93
5.2.2 Červená karkulka	94
5.2.3 Perníková chaloupka	97
5.3 Shrnutí adaptací	98
6 SHRNUTÍ	101
ZÁVĚR	108
ODBORNÁ LITERATURA.....	112
PRAMĚNY	114
PŘÍLOHY	I

ÚVOD

Tato práce se zabývá vydáváním pohádek pro děti napsaných v 19. století. Tyto texty byly mnohdy vydávány podle posledního předchozího vydání, bez ohledu na to, zda se jedná o nejkvalitnější. Tak se samozřejmě mohlo stát (a také v případě Elišky Krásnohorské tomu tak v některých případech bylo), že pokud se v nějakém vydání objevila chyba, editoři připravující nové vydání si jí nemuseli všimnout a chybu opsali. Taková chyba se pak mohla objevovat i v několika po sobě jdoucích vydáních.

Práce je rozdělena na dvě části, na teoretickou a praktickou. Teoretická část obsahuje kapitolu pojednávající o vydávání pohádek vzniklých v 19. století. Nejprve se zabývá obecnými zásadami platnými pro různé typy textů z 19. století, dále se pak již zaměřuje na ediční zásady pro vydávání textů pro děti.

Druhou část práce tvoří praktická. Ta je oproti teoretické mnohem rozsáhlejší. Tvoří ji materiál všech vydání tří pohádek, které byly vybrány pro tuto práci jako reprezentativní. Jednotlivé ediční změny v použitých pohádkách jsou rozděleny do pěti hlavních okruhů. Nejdříve jsou představeny změny pravopisné. Jsou zde uvedeny změny v interpunkci, opravy mezi hranicemi slov, psaní předložek *s/z* a další. u pravopisných změn jsou následně popsány také změny, jež proběhly v rozporu s Pravidly českého pravopisu platnými v době vzniku konkrétních vydání. Druhým typem jsou změny v hláskosloví. Třetím typem jsou změny morfologické, které jsou následně roztrženy na koncovky infinitivů sloves, dále koncovky u substantiv, adjektiv a zájmen. Dále se práce věnuje tomu, jak jednotliví editoři nakládali s přechodníky či jak se měnily prefixy a sufixy u sloves. Čtvrtým typem změn jsou změny lexikální. Ty jsou dále roztrženy podle slovních druhů. Poslední skupinu pak tvoří změny slovosledu. Jedná se o skupinu, v níž proběhlo velké množství změn oproti jiným typům, avšak roztržíme-li materiál podle typů, zjistíme, že většina úprav probíhala analogicky, podle tendencí, jež se upřednostňovaly v dané době.

V této práci jsou rozebrány celkem tři pohádky – O Červené karkulce, Kocour v botách a O perníkové chaloupce. Červená karkulka a Perníková chaloupka byly vydány celkem 17krát, Kocour v botách byl obsažen celkem v 21 vydáních s tím, že čtyři vydání se nám z každé pohádky, dle Katalogu Národní knihovny, nedochovala, z tohoto důvodu budeme dále pracovat pouze s těmi vydáními, jež jsme pro srovnání získali, tedy pohádky O Červené karkulce a O perníkové chaloupce v 13 vydáních, Kocour v botách pak v 16 vydáních.

Prvních osm vydání vycházelo v rozmezí zhruba čtyřiceti let v tomtéž nakladatelství (Jos. R. Vilímek). Vycházel zde vždy stejný soubor pohádek, avšak pod dvěma různými názvy. Jednak se tyto pohádky vydávaly v *Pohádkách naší babičky*, jednak potom v díle z pohádky do pohádky. Například roku 1941 vyšly tyto pohádky jak v *Pohádkách naší babičky*, tak i v knize z pohádky do pohádky. v tomto roce vyšlo sedmé a osmé vydání. Po těchto osmi vydáních následovala dlouhá odmlka. Deváté vydání vyšlo posléze pod názvem *Pohádky naší babičky* v nakladatelství Papyrus, a to až roku 1991, tedy po celých padesáti letech. Desáté vydání pak vyšlo po devíti letech (zde se poprvé setkáváme s jiným názvem knihy, konkrétně se jménem *Kocour v botách* a jiné pohádky), dále pak hned následujícího roku (tj. roku 2001), bylo vydáno vydání jedenácté, v nakladatelství *Levné knihy*. Dvanácté vydání vyšlo o další čtyři roky později (nakladatelství XYZ) a vydání třinácté roku 2009 (nakladatelství *Tribun EU*), tedy za další čtyři roky. Další vydání, rovněž v nakladatelství XYZ, bylo vydáno téhož roku, tentokrát však pod jiným názvem, a to *Zlatá kniha pohádek*. Tato knížka obsahuje nejen pohádky Elišky Krásnohorské, nýbrž také pohádky Karla Jaromíra Erbena a Boženy Němcové. Toto vydání neobsahuje pohádky *O Červené karkulce* a *O perníkové chaloupce*, ale pouze *Kocoura v botách*. v následujících dvou letech (2010, 2011) pak v tomtéž nakladatelství vyšla vydání 15. a 16.

V samostatné kapitole pak srovnáme dvě adaptace těchto pohádek. Nejprve od Jany Semelkové v knize *Zlatá truhlice českých pohádek* z roku 2013, v jejíž knize je pouze pohádka *Kocour v botách*, druhou srovnávanou jsou pak *Pohádky Elišky Krásnohorské* od Františka Bera, jež vyšly roku 1995 a které obsahují všechny tři srovnávané pohádky. Toto pořadí srovnávaných adaptací bylo vybráno z důvodu míry změn.

TEORETICKÁ ČÁST

Život Elišky Krásnohorské

Eliška Krásnohorská se ve skutečnosti jmenovala Alžběta Pechová, avšak celý život vystupovala pod pseudonymem Krásnohorská, který si vybrala na základě otcova mylného přesvědčení, že jejich rodina pochází z rytířského rodu Pechů z Krásné Hory. Narodila se 18. listopadu 1847 a zemřela 26. listopadu 1926. Byla druhá nejmladší z osmi dětí a otec jí zemřel v jejích pouhých třech letech.

K jejímu zájmu o umění ji přivedli její dva starší bratři a rodinní známí, většinu vyššího vzdělání získala autodidaxí, což ji později vedlo ke snahám zlepšit podmínky pro dívky v oblasti vzdělání a k celkové aktivitě v ženském hnutí. Tak se stala zakladatelkou a hlavní organizátorkou první dívčí střední školy v Rakousku, byla například redaktorkou *Ženských listů* či předsedkyní *Ženského výrobního spolku*. Byla všestranně umělecky nadaná, zajímala se o malířství, hudbu, literaturu a další. v šedesátých letech ji však postihla vážná nemoc kloubů, která znemožnila její plány v oblastech malířství a hudby. I tak se však účastnila kulturního života, zpívala v Hlaholu, překládala texty sborů.

Vynikala však především na poli literárním, patřila mezi nejplodnější autory 2. poloviny 19. století. Poprvé jí nechal tisknout Václav Hálek verše v časopisu *Lumír* (od roku 1863). Zde se také seznámila s Karolinou Světlou, s níž pak po léta spolupracovala v ženském hnutí a která se stala také její přítelkyní. Byla básnířkou a překladatelkou, svými překlady se spolu s Jaroslavem Vrchlickým a Josefem Václavem Sládkem řadí mezi nejvýznamnější překladatele 2. pol. 19. století. Krásnohorská psala divadelní hry, libreta k operám Karla Bendla a Bedřicha Smetany, zde zpracovávala náměty jak současné, tak i z historie, původní i převzaté, komiku i tragiku. Byla kritičkou v časopisu *Osvěta*, oceňovala především společensky aktivní díla, která upevňovala národní pospolitost a obohacovala národní kulturu.

Nejobjemnější část jejího díla však tvoří její próza pro děti i dospělé. Psala pohádky pro nejmenší, dále pak povídky a větší prózu pro děti starší a jako první autorka tvořila literaturu pro dospívající dívky, čímž se snažila nahradit převažující německou četbu. v jejích dílech převládá romantická motivace děje, postavy jsou schematické a celé dílo má silné moralizující tendence.¹

¹ OPELÍK, J., FORST, V., MERHAUT, L.: *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. Praha: Academia, 1985–2008, sv. 2., K–L, s. 940–944.

Své první pohádky vydávala na konci druhé poloviny 19. století. Napsala kolem stovky pohádkových příběhů. Na rozdíl od jiných autorů téže doby, jejichž pohádky často vycházely původně pro dospělé čtenáře, psala Krásnohorská vždy primárně pro děti. v prvních vydáních také najdeme hned pod názvem knihy informaci *Hodným dítkám vypravují Eliška Krásnohorská a A. Sluková*. Dle dostupných informací se však A. Sluková na pohádkách ve větší míře nepodílela.

Tato práce má za úkol porovnat výše zmíněná vydání a najít ediční úpravy v jednotlivých verzích a tyto úpravy následně zdůvodnit.

1 EDIČNÍ PŘÍSTUPY K VYDÁVÁNÍ TEXTŮ

Každý živý jazyk se přirozeně vyvíjí pod vlivem prostředí a uživatelů konkrétního jazyka. Některá slova vznikají, jiná zanikají, významy slov se rozšiřují, zužují nebo se celkově mění. Pro lepší srozumitelnost se starší texty obvykle před vydáním upravují do současné podoby jazyka. Je ovšem nezbytné, aby editor správně chápal tehdejší význam slova, neboť tak, jako můžeme text z cizího jazyka přeložit špatně, můžeme i u starších českých textů pochopit nesprávně význam slova nebo věty.

Autoři knihy *Editor a text* naopak zastávají názor, že nelze chápat úpravu textu pouze jako jazykovou úpravu podle současné normy, ale musí být zachováno vše, co bylo typické pro autorův jazyk a styl, a to i za předpokladu, že by se jednalo o odchylky od tehdejší spisovné normy (ať už jde o dialekty, obecný jazyk či např. rozkolísanost typickou pro obrozeneckou dobu).² Již roku 1907 se zmiňuje Jan Jakubec o zásadách, které bychom měli při editování staršího textu dodržovat. „*Jde o to, podati auktora věrně: jeho ducha, jeho myšlenky, ovšem i jeho individuální mluvu jakožto svébytnou součást jeho bytosti s jeho zvláštnostmi frazeologickými i syntaktickými, s odchylkami tvaroslovnými i hláskoslovnými, s jeho lexikálním fondem jazykovým.*“³ z těchto důvodů vznikají směrnice pro vydávání textů, které mohou editoři využívat při úpravě staršího textu do současné podoby češtiny. Ovšem i v těchto směrnících se názory některých jazykovědců liší.

Pro ediční přípravu staročeských textů, tedy těch, které byly napsány ještě před rokem 1500, existuje ustálená norma, kterou roku 1985 zformuloval J. Daňhelka (opíraje se o další, starší studie zabývající se edičními úpravami starších českých textů)⁴. Vždy je ovšem třeba rozlišit, zda se jedná o texty literární, nebo neliterární povahy. Daňhelka upozorňuje také na to, že „*nelze dát nikomu žádný návod k tomu, jak má jednou pro vždy transkribovat ten či onen znak. Vždy je nutno se rozhodovat jednotlivě podle zvyklostí i nahodilého úzu písaře konkrétního textu.*“⁵

² HAVEL, R., (ed.) a kol.: *Editor a text: úvod do praktické textologie*. Praha: Paseka, 2006, s. 64.

³ Tamtéž.

⁴ Viz DAÑHELKA, J.: Směrnice pro vydávání starších českých textů. *Husitský Tábor*, 1985, roč. 8, s. 285–301.

⁵ DAÑHELKA, J.: Směrnice pro vydávání starších českých textů, o. c., s. 285–301.

1.1 Pro texty z doby barokní vyšly v roce 1998 zásady psané Vintrem⁶. Vintř se ve svých zásadách zmiňuje o tom, že dosavadní ediční praxe textů z tohoto období je značně rozkolísaná a nejednotná, a proto se snaží najít jakýsi kompromis pro vydávání děl jak pro širokou veřejnost, tak i pro odbornou sféru uživatelů.

Vydávání různých textů z 19. století

Na první pohled se může zdát, že texty z doby Boženy Němcové a Karla Jaromíra Erbena pro nás nejsou natolik vzdálené, abychom jim neporozuměli. Avšak Karel Komárek říká, že „*i když jsme rodili mluvčí českého jazyka, nerozumíme českému textu starému víc než sto let úplně do všech detailů*“.⁷

Podle Karla Komárka by díla měla být srozumitelná pro žáky a studenty ve školách a pro jejich učitele, kteří jim tyto texty prezentují. Dále pro redaktory a editory, kteří tyto knihy připravují k vydávání, a nelze opomenout ani překladatele české literatury, kteří tyto texty překládají do cizích jazyků. Pro všechny tyto uživatele by měla být i díla 19. století srozumitelná, a proto by se měla lingvistika zasloužit o to, aby literaturu tohoto období více přiblížila a zpřístupnila.⁸

Můžeme říci, že se čím dál více vzdalujeme od plného porozumění literatuře 19. století. Jak píše Karel Komárek ve své studii: „[...] *studenti prohlašují za neznámá i taková slova, která já ještě znám – abych tak řekl – sám od sebe: například že někdo po něčem nyje nebo že někdo z něčeho tyje. z toho vidíme, jak se vnímání jazyka mění i mezi generacemi*“.⁹ Nemění se však pouze jednotlivá slova, ale zastarávají také jejich vazby. Kvůli těmto problémům tak můžeme při neznalosti špatně určit např. slovní spojení *hrdin hlas*, který neznamena *hlas hrdiny*, nýbrž *hlas hrdinů*. Problémy mohou také vyvstat u víceznačných slov nebo spojení.¹⁰

1.2 Vydávání pohádek

Ve 40.–60. letech 19. století obrátili národní buditelé svůj zájem právě k pohádce, neboť ji vnímali jako zdroj venkovského jazyka, kterým by mohli obohatit uměleckou literaturu. Tyto pohádky však nebyly určeny pouze dětem, ale i jejich rodičům a dospělým vůbec, a

⁶ Viz VINTR, J.: Zásady transkripce českých textů z barokní doby. *Listy filologické*, 1998, roč. 121, s. 341–346.

⁷ KOMÁREK, K.: Čeština klasiků – jazyk cizí? Problém jazykové srozumitelnosti české literatury 19. století. In *Český jazyk a literatura 61* (5), 2011, s. 213–214.

⁸ Tamtéž.

⁹ Tamtéž, s. 215.

¹⁰ KOMÁREK, K.: Čeština klasiků – jazyk cizí? Problém jazykové srozumitelnosti české literatury 19. století, o. c., s. 214.

měly tedy funkci obohacení jazyka pro celý národ. Havlová ve své studii píše: „*Obrozenští sběratelé pohádek, především Erben a Němcová, přistupovali k pohádkám jako umělci slova, viděli v nich nový zdroj, jímž je možno obohatit literaturu uměleckou; proto zacházeli s pohádkovými motivy volně a snažili se je vyprávět jazykem celonárodním.*“¹¹ z tohoto důvodu se nářeční prvky objevují v pohádkách tohoto období pouze zřídka. Pokud se zde objevují, může to být z několika důvodů. Buď proto, že ve spisovném jazyce nebyl pro dané slovo spisovný ekvivalent, nebo se tímto autor snažil poukázat na rozmanitost jazyka. To můžeme spatřit např. u K. J. Erbena, který napsal dvě pohádky v nářečí, jednu v nářečí hanáckém a druhou v chodském. A to právě proto, alespoň dle slov V. Formánkové a J. Syrovátkové, aby seznámil mládež s příslušnými nářečími.¹²

Ještě obtížnější situace je u vydávání pohádek v nářečí. Ačkoli česká a moravská nářečí nejsou zcela nesrozumitelná ani pro obyvatele mimo oblast svého výskytu, zcela jim porozumějí pouze jejich aktivní uživatelé. Avšak i pro ně je zapsání jejich nářečí nezvyklé, neboť se s ním obvykle setkávají v podobě mluvené, nikoli písemné. Dalším problémem pak je to, že pro i příslušníka daného nářečí je velmi složité přečíst takto napsaný text správně a bez chyby. z výše uvedených důvodů se zdá být vhodnější, aby byly pohádky určené dětem psány v jazyce celonárodním, tedy v našem případě ve spisovné češtině.¹³

O psaní pohádek v dialektu se zajímali také pozitivisté. „*Tehdejší badatelé hodnotili pohádku jako útvar lidové slovesnosti, přistupovali k ní z hlediska národopisného. Pohádka je pro ně materiálem, dokladem způsobu lidového života a umělecké lidové tvořivosti, proto ji zapisují co nejpřesněji tak, jak ji slyšeli mezi lidem vyprávět – se všem osobitostmi a někdy i nedokonalostmi, které vyplývají z mluvené formy jazyka a z individuální vlastnosti vypravěče.*“¹⁴

Díky těmto dvěma přístupům se zachovaly pohádky ve dvojí podobě – v podobě upravené, které jsou určené především dětem a které se jsou buď psané spisovnou češtinou, nebo velmi stylizovaným nářečím pro snadnější pochopení textu, a záznamové, jež zachycují mnohem výrazněji mluvenou podobu jazyka a styl vypravěče a které nebyly nikdy určené dětem, neboť se jednalo o studijní a dokladový materiál.¹⁵

¹¹ HAVLOVÁ, Fr.: O jazykové úpravě pohádek. In *Naše řeč*, ročník 44, 1961, č. 7–8 [online]. [cit. 20. 5. 2014]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=4849>.

¹² FORMÁNKOVÁ, V., SYROVÁTKOVÁ, J.: Upravovat či neupravovat, o. c., s. 64–65

¹³ Tamtéž, s. 67.

¹⁴ Tamtéž, s. 65.

¹⁵ Tamtéž, s. 66.

1.3 Texty pro děti

Ještě obtížnější situace nastává u vydávání textů z 19. století pro děti, neboť děti nemají s jazykem tolik zkušeností jako dospělí a jsou pro ně často neznámá i slova, která dospělý člověk zná alespoň pasivně, pokud je aktivně nepoužívá.¹⁶ v neposlední řadě také záleží na věku dítěte, neboť jeho mentální slovník se neustále rozšiřuje, a proto by měla být míra úprav diferencována podle zkušeností dítěte s jazykem; u textů pro děti tedy nemohou platit tytéž jazykové zásady, které platí u textů pro dospělé.¹⁷ Miroslav Komárek vysvětluje, že „*text upravený podle těchto zásad totiž obsahuje, zvláště jde-li o dílo starší, dosti takových odchylek od současné jazykové i pravopisné normy, které nejenže jazykovou výchovu nepodporují, nýbrž mohou někdy i ohrožovat dosažení jejího cíle – bezpečné osvojení platných jazykových norem. Podle našeho názoru bude proto možno použít akademických edičních zásad zpravidla jen při edicích určených posledním třem ročníkům jedenáctileté střední školy, kde vědomí jazykové normy je přece již poněkud pevnější. Mělo by to i tu výhodu, že by žáci těchto nejvyšších tříd mohli při četbě lépe poznávat vývoj spisovného jazyka, zejména XIX. století.*“¹⁸

V polovině 50. let 20. století se v časopise *Literatura ve škole* vedly diskuze ohledně edičních úprav v dětské literatuře. Probíraly se zde funkce této literatury a její následný vliv na děti. Byly zde zveřejněny názory, že jazyk starších děl je pro děti nutné upravovat z toho důvodu, že případné jazykové odchylky od jazyka současného by děti mohly vést k rozkolísávání současné spisovné normy, již se učí ve škole. V. Formánková a J. Syrovátková však vysvětlují, že ve škole by se děti měly seznámit také s jazykem uměleckým, který samy aktivně neuvžívají, a měly by si uvědomit, že tento styl je ovlivňován autorovou individualitou a jeho schopnostmi. Avšak ani dle jejich názoru není možné vydávat starší pohádky tak, jak byly napsány, je však obtížné nalézt míru těchto úprav.¹⁹

Literatura pro děti má estetickou a jazykověvýchovnou funkci.²⁰ Jazyková výchova je dle A. Polívkové činnost, která se stará o to, aby byly děti schopné užívat spisovnou češtinu v souladu se současnou kodifikací spisovné normy a přiměřeně k cíli projevu.²¹ Některé jevy

¹⁶ FORMÁNKOVÁ, V., SYROVÁTKOVÁ, J.: Upravovat či neupravovat? In ČERVENKA, J., (ed.) *O pohádkách: Sborník statí a článků*. 1. vyd. Praha: SNDK, 1960, s. 70–71.

¹⁷ KOMÁREK, M. a kol.: K edičním otázkám souvislé školní a mimoškolní četby. In *Literatura ve škole* 3, 1955, s. 384.

¹⁸ Tamtéž.

¹⁹ FORMÁNKOVÁ, V., SYROVÁTKOVÁ, J.: Upravovat či neupravovat?, o. c., s. 70–71.

²⁰ ADAM, R.: Jak se v Česku jazykově upravují vydávané texty, s. 92.

²¹ POLÍVKOVÁ, A.: K některým úkolům jazykové výchovy. In *Naše řeč*, ročník 71, 1988, č. 3 [online]. [cit. 1. 1. 2015]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=6769>.

spadající pod jazykověvýchovnou funkci se při upravování textů pro děti pozmění, jiné zůstanou. Ponechávají se jevy zastaralé a okrajové, se kterými by se děti mimo četbu nesetkaly, a které tedy pasivně obohacují jejich slovní zásobu; upravují se pak ty, jež by mohly mařit úsilí školy naučit děti komunikovat ve spisovné češtině. Výjimkou byly texty staročeské a raněnovověké, které jsou transkribovány podle PČP platných v době konkrétního vydání, dále folklórní, u nichž je jejich nespisovnost pokládána za vlastnost podstatnou, a veršované, v nichž se upravuje pouze pravopis.²²

Robert Adam ve své studii zdůrazňuje, že „*ediční problematika mimočítankové četby je zcela bez teorie a téměř i bez kritiky a praxe je veskrze rozkolísaná. Vítězí přístup komerční, charakterizovaný strachem z nesrozumitelnosti a sázením na primitivnost, doslovnost a maximální jazykovou „vstřícnost“ dětskému čtenáři*“.²³ Slova zastaralá či okrajová se tak vypouštějí a zjednodušuje se slovní zásoba. Při takovýchto masivních úpravách samozřejmě hrozí, že dojde ke změně smyslu daného textu. Nezřídka také vzniká literatura, jež je plná pravopisných, interpunkčních i věcných chyb, což rozhodně nemůže správně plnit jazykověvýchovnou funkci.²⁴

Texty z období 19. století odkazují na určitou kulturu, na prostor a čas daného období, ukazují nám alespoň částečně danou mluvu a způsoby chování. Jsou to texty, jež jsou pro nás jako čtenáře velice užitečné, neboť se z nich právě prostřednictvím čtení můžeme mnohému dovědět. Při upravování takových textů musí tedy být editoři vždy obezřetní, aby je opravili do podoby, v níž jim budou schopni porozumět i běžní čtenáři, zároveň je však nesmí přetvořit takovým způsobem, aby setřeli onu originalitu textu. u takovýchto textů tedy musíme uvážit, jak bylo již zmíněno výše, zda a případně do jaké míry tyto texty upravovat, aby v nich zůstal i nadále zachován autorův jazyk a styl.

Může se stát, že při úpravě děl z 19. století jsou díla změněna do takové míry, že z původního textu autora zůstane pouze jeho námět, ale jazyk a styl je již naprosto pozměněn. v takových případech se můžeme v tiráži setkat s výrazy typu *převyprávěl, na motivy napsal, k vydání připravil, upravil*. Čtenář je tak v těchto případech více či méně ochuzován o text, který daný autor skutečně napsal.²⁵

Alena Macurová konstatuje, že v takových textech pak bývají upravovány i tvary, které by tu mohly bez problému zůstat, neboť význam nikterak nemění a děti by tyto výrazy jistě

²² ADAM, R.: Jak se v Česku jazykově upravují vydávané texty, s. 92.

²³ Tamtéž.

²⁴ Tamtéž.

²⁵ MACUROVÁ, A.: Čteme ještě Němcovou? Proměny textu se čtenářem a v čase. In: *Božena Němcová – život, dílo, doba*. Česká Skalice 2006, s. 140.

byly schopné pochopit. z plánu morfologického to jsou např. plusquamperfektum (*byl jsem vedl*), minulý kondicionál (*byl bych to udělal*), tvary infinitivu zakončené na *-ti* (*dělati*), dále bývají upravována například slovesa 1. a 3. třídy (*pomohu se mění na pomůžu, obětují na obětuju*), dále je například nahrazována koncovka *-u* u maskulina animata (*pánovi* místo *pánu*), tvar *mne* ve 2. a 4. pádě měněn na *mě*, stejně tak se neužívají jmenné tvary adjektiv (*vyčerpán*). v neposlední řadě jsou odstraňovány přechodníkové konstrukce. v lexikální rovině jsou pak odstraňovány prvky knižní, nářeční, zastaralé nebo zastarávající, avšak i další výrazy, jako jsou např. *bezmála* či *málem*. Dále bývá upravován například nářeční výraz *tuten* na *tenhle*, spojka *neboť* na *protože*.²⁶ v neposlední řadě se pak upravuje slovosled.²⁷

Neustálým zjednodušováním a nadměrným a zbytečným upravováním textů se také může stát, že člověk, který text upravuje a přepisuje do jednodušší podoby, ho nesprávně pochopí, slovo, jež nezná, například považuje za překlep, a podle svého úsudku jej pak opraví. To můžeme vidět například u *Starých pověstí českých*, jež převyprávěla Ivana Peroutková. Zde se podle Karla Komárka setkáme s jasnými doklady, že některým slovům či úsekům Peroutková neporozuměla a pozměnila tak například významy některých syntaktických spojení.²⁸

Je tedy důležité čtenáři text přiblížit do pro něj srozumitelné podoby, avšak je důležité i zachovat autentičnost textu. Protože jedině tak nám (a dětem obzvláště) mohou texty 19. století posloužit i jako nástroj, díky němuž poznáme slova, jež bychom jinak neznali. Díky kontextu můžeme pochopit významy slov, se kterými v běžném životě již nepřicházíme do styku, čímž můžeme rozvíjet naši, alespoň pasivní, slovní zásobu, a to právě již od dětství.

1.3.1 Ediční úpravy textů pro dětského čtenáře

Miroslav Komárek rozlišuje dva základní typy odchylek od současné normy.

- 1) Prvním typem jsou odchylky, které by při jejich neodstranění upevňovaly v žáku nesprávné užívání jazyka, tj. v rozporu s aktuálními Pravidly. Sem můžeme zařadit např. kvantitu samohlásek. Tyto odchylky opravujeme vždy.
- 2) Druhým typem jsou pak odchylky, které neohrožují osvojování si současného jazyka, neboť se jedná o jevy, se kterými se žák v běžném životě nesetká. Sem patří např. nářeční slova a fráze či slova zastaralá. Takovéto jevy opravujeme pouze

²⁶ Tamtéž, s. 141.

²⁷ Tamtéž, s. 142.

²⁸ KOMÁREK, K.: Čeština klasiků – jazyk cizí? Problém jazykové srozumitelnosti české literatury 19. století, o. c., s. 216.

v případě, že by jejich ponechání vedlo k neporozumění nebo mylnému pochopení textu.²⁹

Dále M. Komárek, stejně tak jako V. Formánková a J. Syrovátková, uvádí jednotlivé podtypy odchylek, které je třeba při vydávání pohádek upravovat. Tito autoři dělí změny podobným způsobem, v následujícím uspořádání se tedy vychází z obou studií, jak z Komárka³⁰, tak i z V. Formánkové a J. Syrovátkové³¹. Pro potřeby této bakalářské práce jsou změny rozděleny do pěti oblastí, některé z nich jsou pak ještě dále tříděny:

1) Pravopisné změny

Jedná se o úpravy, které se provádějí vždy, neboť pravidla pravopisu jsou určitou dohodou. Do této kategorie patří opravy interpunkce, hranice mezi slovy (např. v *tom* se mění na *vtom* či z *daleka* na *zdaleka*), opravení předložek *s* a *z* dle aktuálních Pravidel apod.

2) Hláskosloví

Délky samohlásek se opravují podle současných tendencí (např. *dvěře* na *dveře*, *nápodobuje* se mění na *napodobuje*, dále *oblekl* na *oblékl* apod). M. Komárek navíc dodává, že se může ponechat odchylná kvantita samohlásek v místech, kde plní zvláštní funkci.

M. Komárek dále zastává názor, že tvary, které bychom po upravení cítili jako knižní, můžeme ponechat, protože takové tvary jsou v lidových projevech stále obvyklé. V. Formánková a J. Syrovátková považují za vhodné, pokud si žáci uvědomují odchylku od dnešní normy, a říkají, že při dobrém metodickém postupu toto ani nemůže ohrozit cíl vlastní jazykové výchovy. Avšak je otázkou, do jaké míry jsou knižní výrazy obvyklé v lidových projevech také v dnešní době, neboť musíme mít na paměti, že Komárkův text vyšel v 50. letech a text V. Formánkové a J. Syrovátkové roku 1960.

3) Morfologické změny

- a) **Přechodníky** – V. Formánková a J. Syrovátková uvádějí, že tyto tvary můžeme upravovat do dnes běžnější podoby v případě, kdy daný tvar působí příliš knižně. v takových případech je možné ho nahradit vedlejší větou (např. změna *ale vidouce* na *ale když viděli*). A. Macurová považuje tuto změnu za zcela zbytečnou.
- b) **Tvary podstatných jmen a zájmen** – dalším, co upravujeme dle norem současného spisovného jazyka, jsou tvary substantiv a zájmen, jež jsou v současné době považovány za výrazně archaické či nespisovné (*jablkami*).

²⁹ KOMÁREK, M. a kol.: K edičním otázkám souvislé školní a mimoškolní četby, o. c., s. 385–6.

³⁰ Tamtéž.

³¹ FORMÁNKOVÁ, V., SYROVÁTKOVÁ, J.: Upravovat či neupravovat?, o. c., s. 63.

- c) **Slovesa** – V. Formánková a J. Syrovátková se nevyjadřují ke slovesům zakončeným v infinitivu na *-ti*, např. *dělati*, zda se mají upravovat na koncovku *-t*, nebo ponechat. A. Macurová tuto změnu považuje za zbytečnou, neboť se jedná o tvar, kterému děti porozumí i bez případné změny.
- d) **Neobvyklé tvary** – u tvarů, jež v dnešní době nepociťujeme jako nespisovné či hovorové, ale pouze za „nezvyklé“, volíme variantu, která je obvyklejší, abychom zbytečně do dětského podvědomí nevnášeli prvky, které se neužívají často. Naopak R. Adam a A. Macurová zastávají názor, že je pro děti vhodné, pokud se setkávají s takto neobvyklými tvary, neboť se jim tak dostanou do jejich povědomí.

4) Lexikální změny

- a) **Změna významu** – některá slova za dobu svého působení pozměnila význam, a proto by mohlo dojít k jeho záměně, případně nesprávným asociacím. z těchto důvodů se tedy upravují slova, jež za dobu svého působení význam změnila (např. slovo *průvodčí* ve významu *průvodce*).
- b) **Dnes již neužívaná slova** – výrazné archaismy V. Formánková a J. Syrovátková jednoznačně nahrazují. Sem můžeme zařadit například spojku *an*. Význam některých neužívaných slov je však často zřejmý ze širšího kontextu, proto není nutné v některých případech tato slova nahrazovat, ale stačí jejich význam vysvětlit do poznámky pod čarou nebo na konci knížky.³²

Slova nespádající ani do jedné z těchto kategorií by se měnit neměla.

5) Slovosled

M. Komárek píše, že při úpravách slovosledu musejí být editoři velmi opatrní a že za vhodné považuje měnit pouze postavení stálých příklonek, pokud se nacházejí na místě, na němž by byly z dnešního hlediska rušivé (jako příklad zde uvádí *ale zdá mi se, jako by měla liščí oči*). V. Formánková a J. Syrovátková se slovosledem nezabývají.

V. Formánková a J. Syrovátková dodávají, že „[...] *zásady pro vydávání pohádek je možno stanovit pro každý jejich typ pouze rámcově; při práci s konkrétními texty je ovšem vždy třeba přihlížet také k dobově podmíněnému individuálnímu charakteru jazyka jednotlivých autorů*“.³³

³² FORMÁNKOVÁ, V., SYROVÁTKOVÁ, J.: Upravovat či neupravovat, o. c., s. 72–75.

³³ Tamtéž, s. 75.

M. Komárek připomíná, že rozsah změn se liší také podle toho, o jaký typ textu se jedná. Zda se upravuje próza, nebo poezie. u veršovaných textů je míra úprav menší než u prózy. u poezie se upravují pouze nezbytně nutné jevy, především pravopisné. u hlubších zásahů do textu by totiž hrozilo, že by se porušila rytmická, rýmová a eufonická struktura textu. Naproti tomu u prózy je rozsah změn širší. Ani zde se neupravují jevy záměrné a takové, jež plní v textu zvláštní funkci, je ovšem nezbytné, aby byl ponechán styl literárního díla i po upravení textu. Před úpravou musí být text podroben pečlivé analýze díla. To je důležité, a mnohdy obtížné, především u autorů starších, kteří psali v době, kdy byl jazyk ještě značně rozkolísaný. Důležitý je tedy pečlivý jazykový rozbor, díky němuž editoři zjistí, které jevy jsou výsledkem dobové neustálenosti a které plní v textu zvláštní funkci, např. charakterizují prostředí a postavy. Jevy druhého typu je nutné ponechat, jevy typu prvního můžeme opravit. Avšak je nezbytné opravit je rovnoměrně v celém díle.³⁴ v neposlední řadě také závisí na věku dítěte, pro které je text určen. Texty, které jsou určené dětem do 15 let, mohou být opravovány ve větší míře, a to především po stránce jazykové (z didaktických důvodů). Dále však mohou být upravovány také po stránce výběru, např. krácení textu, kdy jsou řízeny účelem vydání nebo pedagogickými zřeteli.³⁵

1.3.2 Poznámkový aparát

M. Komárek objasňuje vhodnost poznámkového aparátu v knížkách pro děti. Podle něj můžeme vysvětlivky rozdělit na dva typy; na vysvětlivky věcné a jazykové. Vysvětlivky věcné pomohou dětem vysvětlit cizí pojem, blíže určit historickou postavu apod. Jazykové vysvětlivky se zabývají např. cizími slovy a jejich výslovností, slovy pro děti méně známými. Můžeme sem zařadit také slovní obraty či rčení s vysvětlením pro děti. M. Komárek vysvětlivky považuje za velmi vhodné, ne-li přímo nezbytné. „*Může se vyskytnout námitka, zda vysvětlivek je vůbec třeba, když jde o školní četbu, přiměřenou věku čtenářů. Zdá se, že z tohoto nesprávného stanoviska vycházejí některé knižnice, které vysvětlivky zanedbávají.*“³⁶ Pro mládež jsou podle M. Komárka vysvětlivky ještě důležitější než pro dospělé, zvláště jde-li o dílo starší a pro děti náročné. v takovém případě je zapotřebí mít u textu přiměřené množství vysvětlivek, protože i příliš velké množství by bylo na obtíž³⁷, dětem by se v něm obtížně orientovalo a možná by je ani nechtěly číst.

³⁴ KOMÁREK, M. a kol.: K edičním otázkám souvislé školní a mimoškolní četby, o. c., s. 385.

³⁵ HAVEL, R., (ed.) a kol.: *Editor a text: úvod do praktické textologie*, o. c., s. 18.

³⁶ KOMÁREK, M. a kol.: K edičním otázkám souvislé školní a mimoškolní četby, o. c., s. 388–9.

³⁷ Tamtéž.

M. Komárek dále vysvětluje, že pro děti v 1.–8. ročníku nejsou vysvětlivky nezbytné, zde postačí stručný údaj v úvodní poznámce o tom, ze kterého vydání se vychází apod., pro děti ve vyšších ročnících je pak zapotřebí vysvětlivky uvádět. v neposlední řadě M. Komárek připomíná, že mohou být oživeny fotografiemi, ilustracemi, případně mapkami a dalším vhodným materiálem.³⁸

Jak vidíme, názory výše uvedených jazykovědců se v některých případech více či méně liší, a je proto obtížné určit vhodnou míru úprav textů pro děti. Ačkoli se všichni uvedení autoři studií snaží do textu zasahovat co možná nejméně, V. Formánková a J. Syrovátková v některých případech doporučují opravovat i takové jevy, jejichž změnu považuje A. Macurová za zbytečnou, neboť se snaží měnit text co možná nejméně a provádět tedy pouze nezbytně nutné změny v případech, že by beze změny děti textu nebyly schopné porozumět. Podobný názor jako A. Macurová zastává také R. Adam. Dalším problémem je, že v poslední době nevznikají studie zabývající se způsobem a mírou úprav u textů pro děti, neboť mnoho studií užitých v této bakalářské práci vzniklo v 50. a 60. letech, studie Polívkové pak roku 1988. Naopak mezi studie novější můžeme zařadit studie A. Macurové a R. Adama, kteří ovšem, na rozdíl od studií starších, doporučují zásahy do textů menší. Je tedy možné, že některé informace a doporučení, jak upravovat tyto texty, mohou být již zastaralé, a pokud by v současné době měla vzniknout nějaká směrnice, zasahovalo by se do textů určených dětem v jiném rozsahu.

PRAKTICKÁ ČÁST

Jak již bylo řečeno výše, praktická část se zabývá edičními zásahy ve třech pohádkách Elišky Krásnohorské. Tyto pohádky byly vždy určeny dětem, žádné z vydání neobsahuje ediční poznámku a ve většině případů zde nebývá ani uvedeno, z jakého vydání se vychází. Pouze u některých vydání je zde zmíněn údaj o tom, o kolikáté vydání se jedná.

Rozdíly mezi jednotlivými vydáními jsou uvedeny v tabulkách. v prvním sloupci jsou zmíněna vydání, v nichž se konkrétní změna udála. Písmeno v značí slovo *vydání*, číslo u písmene v (V1–V16) značí čísla vydání, která jsou uvedena v tabulkách zobrazujících změny v jednotlivých vydáních. v pravém sloupci je pak uveden jev s okolním kontextem, konkrétní jev je zvýrazněn tučně, v případě interpunkce bývá také podtržen pro lepší přehlednost. u delších souvětí (pokud není nezbytné z nějakého důvodu zmínit větu celou) je uvedena pouze část věty podstatná pro okomentování daného jevu. v takovém případě je nedokončená část věty naznačena pomocí závorek, jež ohraničují tři tečky (...).

³⁸ Tamtéž, str. 389.

Komentujeme-li změnu, v jejíž blízkosti se nachází jev dochovaný pouze v některých vydáních, je tento jev ohraničen závorkami z obou stran. Tak je tomu např. ve starších vydáních, kdy je infinitiv slovesa zakončen na *-ti*, v novějších na *-t*, a proto je část, která se nachází pouze u některých vydání, v závorkách, např. *vidět(i)*. Pokud je v pohádce jev (např. čárka ve větě) v některých vydáních odstraněn, je naznačen pomocí dlouhého podtržení (tento znak _).

S ohledem k tomu, že nemáme nikde dochované, na kterých vydáních se Krásnohorská aktivně podílela, nemůžeme s jistotou říci, které změny proběhnuvší za jejího života byly autorské a které nikoli. z tohoto důvodu se srovnávají jednotlivá vydání bez ohledu na to, o jaké změny se jednalo/mohlo jednat.

Všechna srovnávaná vydání byla půjčována z katalogu Národní knihovny, proto pracujeme pouze s vydáními, jež zde jsou k dispozici. Vydání nedostupná nebo ztracená dle Katalogu NKP nebyla nalezena ani v jiných knihovnách, v nichž jsme hledali, avšak není vyloučeno, že některá knihovna má vydání, které ve svém fondu nemá NKP.

Jednotlivé změny jsou rozřazeny do pěti základních kategorií a následně dle potřeby roztrženy dle jednotlivých typů tímto způsobem:

- 1) Pravopisné změny
 - a) Opravy dle Pravidel českého pravopisu
 - a. Interpunkce
 - b. Hranice slov
 - c. Další pravopisné jevy
 - b) Opravy v rozporu s Pravidly českého pravopisu
 - a. Snaha zasahovat do textu co nejméně
 - b. Snaha více přiblížit text současným dětem
- 2) Hláskosloví
- 3) Morfologické změny
 - a) Koncovky infinitivů sloves
 - b) Přejedníky
 - c) Slovesa
 - d) Plusquamperfektum
 - e) Substantiva
 - f) Zájmena
 - g) Další změny
- 4) Lexikální změny

- a) Substantiva
- b) Adjektiva
- c) Slovesa
- d) Adverbia
- e) Další změny
- 5) Změny slovosledu
 - a) Příklonka se/si
 - b) Substantiva, adjektiva a pronomina
 - c) Slovesa
 - d) Další změny
- 6) Vynechaná/přidaná slova
- 7) Nepochůdnivší změny

V této práci nejsou uvedeny všechny změny, neboť by byla práce ještě rozsáhlejší, avšak snažili jsme se v práci uvést všechny typy změn vždy s přiměřeným počtem ukázek.

2 O ČERVENÉ KARKULCE

První vydání Červené karkulky vyšlo roku 1892, celkem byla vydána 17krát, z toho se až dodnes zachovalo 13 vydání, 4 vydání se dle katalogu Národní knihovny ztratila.

Níže je uveden seznam všech vydání pohádky O Červené karkulce, s nimiž budeme pracovat. Jednotlivá vydání jsou seřazena dle roku, kdy vyšla (v případě totožného roku vydání jsou řazena dle abecedy, jako v případě V7 a V8).

O Červené karkulce – vydání:

- V1 KRÁSNOHORSKÁ, E. (1892), z pohádky do pohádky. Praha: Jos. R. Vilímek.
- V2 KRÁSNOHORSKÁ, E. (1902), z pohádky do pohádky. I, II. Praha: Jos. R. Vilímek.
- V3 KRÁSNOHORSKÁ, E. (1904), Pohádky naší babičky. Praha: Jos. R. Vilímek.
- V4 KRÁSNOHORSKÁ, E. (1922), Pohádky naší babičky. Praha: Jos. R. Vilímek.
- V5 KRÁSNOHORSKÁ, E. (1934), z pohádky do pohádky. Praha: Jos. R. Vilímek.
- V6 KRÁSNOHORSKÁ, E. (1940), Pohádky naší babičky. Praha: Jos. R. Vilímek.
- V7 KRÁSNOHORSKÁ, E. (1941), Pohádky naší babičky. Praha: Jos. R. Vilímek.
- V8 KRÁSNOHORSKÁ, E. (1941), z pohádky do pohádky. Praha: Jos. R. Vilímek.
- V9 KRÁSNOHORSKÁ, E. (1991), Pohádky naší babičky. Vimperk, Papyrus.
- V10 KRÁSNOHORSKÁ, E. (2000), Kocour v botách a jiné pohádky. Praha: Vyšehrad.
- V11 KRÁSNOHORSKÁ, E. (2001), Pohádky naší babičky. Praha: Levné knihy KMa.
- V12 KRÁSNOHORSKÁ, E. (2005), z pohádky do pohádky. Praha: XYZ.
- V13 KRÁSNOHORSKÁ, E. (2009), z pohádky do pohádky. Brno: Tribun EU.

Ztracená vydání (informace z Katalogu Národní knihovny):

- KRÁSNOHORSKÁ, E. (19??), z pohádky do pohádky. Praha: Jos. R. Vilímek.
- KRÁSNOHORSKÁ, E. (1901), Pohádky naší babičky. Praha: Jos. R. Vilímek.
- KRÁSNOHORSKÁ, E. (1904), z pohádky do pohádky. I, II Praha: Jos. R. Vilímek.
- KRÁSNOHORSKÁ, E. (1940), z pohádky do pohádky. Praha: Jos. R. Vilímek.

2.1 Pravopisné změny

Každé vydání by mělo být upravováno podle tehdejších aktuálních Pravidel českého pravopisu (vydávaných tehdy pod různými názvy). Pravopisné změny by pro tuto práci nebyly příliš zajímavé, ale u úprav tohoto typu si můžeme všimnout určitých tendencí, které pak v některých případech vedly k chybným opravám, tj. ze správného tvaru slova na tvar nesprávný. Nejprve se zaměříme na opravy „správné“ (tedy takové, které se řídí aktuálními Pravidly), pak se podíváme na proběhnuvší změny, které byly naopak v rozporu s aktuálními Pravidly českého pravopisu.

2.1.1 Opravy dle Pravidel českého pravopisu

Ve V1 nacházíme hned v prvním odstavci větu:

V1	„Vyříd' jí ode mne pozdravení a že jí posylám trochu koláčů a lahev vína.“
----	---

V dalších vydáních je slovo *posylám* již opraveno na správný tvar *posílám*.

Od V9 se mění vazba s *cesty* na *z cesty*, stejně tak vazba *se stromu*, *s pěšiny*, *s pravé cesty* a *(stáhl) se strašného vlka (kůži)*. Pro příklad ukážeme větu s první výše uvedenou změnou.

V1–V8	„Jdi pomalu, ať nepadneš, a s cesty do lesa nezabíhej, abys nezabloudila, mohlo by se ti snadno přihoditi neštěstí.“
-------	---

Interpunkce

Dalším měnicím se jevem byla interpunkce. v první řadě byla doplněna tam, kde chyběla. Ve V1 chyběl v jedné Karkulčině promluvě začátek uvozovek. To je tedy od V2 napraveno.

V1	<i>Zaklepala na ně: buch, buch, buch!_ Otevřte, babičko, Červené Karkulce!“</i>
----	---

Od V2 je také doplněna čárka před *a* v následující větě:

V1	<i>Sotva dořekl poslední slovo, otevřel vlk svou ohromnou tlamu_ a než se Karkulka nadála, pohltil ji jako prve babičku.</i>
V2–V13	<i>Sotva dořekl poslední slovo, otevřel vlk svou ohromnou tlamu_ a než se Karkulka nadála, pohltil ji jako prve babičku.</i>

Ve V12 a V13 byla navíc doplněna čárka před *a že*.

V12–V13	„Vyříd' jí ode mne pozdravení, <u>a že</u> jí posílám trochu koláčů a láhev vína.“
---------	--

Ve V1 v dialogu, kdy se Karkulka v chaloupce setkává s vlkem vydávajícím se za babičku, jsou za Karkulčinými promluvami tečky, které jsou od V2 nahrazeny vykřičníky. Můžeme zde tedy vnímat záměr o silnější důraz na Karkulčino udivení nad tím, jak „babička“ vypadá.

V1	„Ale babičko,“ zvolala, „vy máte hrozn <u>é</u> uši.“ „To abych lépe slyšela,“ odpověděl vlk. „Ale vy máte velik <u>é</u> oči.“ „To abych lépe viděla.“ „Ale vy máte velik <u>é</u> ruce.“ „Abych tě lépe do náručí vzala.“
V2–V13	„Ale babičko,“ zvolala, „vy máte hrozn <u>é!</u> uši!“ „To abych lépe slyšela,“ odpověděl vlk. „Ale vy máte velik <u>é!</u> oči!“ „To abych lépe viděla.“ „Ale vy máte velik <u>é!</u> ruce!“ „Abych tě lépe do náručí vzala.“

Další interpunkční změnou, která v Karkulce proběhla již ve V2, byla změna středníku na tečku, tedy rozdělení delšího souvětí na dvě kratší věty. Ve V4 máme navíc první středník nahrazen čárkou, to se však v dalších vydáních již neopakuje.

V1	<i>Pohlédla vzhůru a spatřila na smrku veveřici; ta čiperně skákala se stromu na strom; Karkulka se nejdříve na ni jen dívala, pak ale za ní běžela, zapomínajíc na mamínčino napomenutí, až zabloudila s pěšiny do houšti lesní.</i>
V2, V3, V5–V13	<i>Pohlédla vzhůru a spatřila na smrku veveřici; ta čiperně skákala se stromu na strom. Karkulka se nejdříve na ni jen dívala, pak ale za ní běžela, zapomínajíc na mamínčino napomenutí, až zabloudila s pěšiny do houšti lesní.</i>
V4	<i>Pohlédla vzhůru a spatřila na smrku veveřici, ta čiperně skákala se stromu na strom. Karkulka se nejdříve na ni jen dívala, pak ale za ní běžela, zapomínajíc na mamínčino napomenutí, až zabloudila s pěšiny do houšti lesní.</i>

Od V2 byla naopak odstraněna čárka v následující větě, která v tomto případě není nezbytně nutná, pouze parceluje danou výpověď. Proto není nutné ji odstraňovat, i když ani to není chybou.

V1	<i>Tam za lesem_ v tom prvním stavení.</i>
V2–V13	<i>Tam za lesem_ v tom prvním stavení.</i>

Od druhého vydání jsou také doplněny čárky do věty následující (vyjma V10, v němž je tato věta stylisticky odlišná).

V2–V9, VII–V13	<i>Vlk_ napodobuje Karkulku_ odpověděl slabým hláskem:</i>
-------------------	--

Ve V13, jakožto jediném, chybí také čárka v následující větě.

V13	<i>Tu se vykutálela nejdříve červená čepička, za ní hbitě vyskočila živá červená Karkulka, naposledy namáhavě se vyškrábala stará babička_ a obě děkovaly a blahořečily dobrému myslivci, že jim svým příchodem zachoval život.</i>
-----	---

Hranice slov

Dále se upravují hranice slov. Od V5 (rok 1934) se upravuje *kam pak* na *kampak* či *kde pak* na *kdepak*, *na to* na *nato*.

V1–V4	<i>„Dobré jitro, milá Karkulko, kam pak tak časně pospícháš?“</i>
-------	--

Ve slovním spojení *se strašného vlka* je *se* nahrazeno předložkou *ze* pouze ve V10, v následujících vydáních se užívá opět předložka *se*, která může být v genitivu užitá, chceme-li zdůraznit, že se jedná o pohyb z povrchu pryč, případně po povrchu dolů. s ohledem na dnes již běžnější užívání předložky v instrumentálu a také na to, že se jedná o text pro děti, by možná bylo vhodné tuto předložku změnit i v dalších novějších vydáních.

V10	<i>Myslivec stáhl ze strašného vlka kůži (...)</i>
V1–V9, VII–V13	<i>Myslivec stáhl se strašného vlka kůži (...)</i>

2.1.2 Opravy v rozporu s Pravidly českého pravopisu

Dalšími pravopisnými změnami byly změny ze správného užití daného slova na tvar chybný, tedy v rozporu s aktuálními Pravidly. Můžeme zde sledovat dvě tendence. v první řadě je to tendence zasahovat do textu co nejméně. Tak se tedy můžeme setkat hned v nadpisu u V10 a V12, tedy z let 2000 a 2005, s názvem pohádky *O Červené Karkulce*, nikoli

O Červené karkulce, neboť tento název je psán ve starších vydáních také s oběma písmeny velkými a V10 a V12 pravděpodobně vycházela z některého z vydání starších.

1) Snaha zasahovat do textu co nejméně

Samotné první vydání má v nadpisu také malé *k*, avšak po celý text pohádky je už velké, a to ať už ve spojení se slovem *Červená*, nebo bez něj. Ve V12 a V13 se dokonce na několika místech vyskytuje chybně napsané *červená Karkulka*, v ostatních případech u V12 jsou pak obě písmena velká, stejně jako je tomu ve vydáních starších. V13 má v tomto slovním spojení vždy jedno písmeno velké, druhé malé (*Červená karkulka* x *červená Karkulka*), nikdy obě velká (*Červená Karkulka*). V10 a V11 píší v průběhu celé pohádky obě velká (tedy *Červená Karkulka*).

V13	<i>Tu se vykutálela nejdříve červená čepička, za ní hbitě vyskočila živá červená Karkulka (...)</i>
-----	--

Ve V10 (rok 2000, tedy dle nových Pravidel českého pravopisu) je v *tom* napsáno dohromady, tj. *vtom*. v následujících třech vydáních je však opět použito psaní rozdělené, ačkoli dle aktuálních Pravidel by mělo být psáno *vtom* pouze dohromady.

V10	<i>Vtom šel kolem chaloupky myslivec.</i>
V11–V13	<i>V tom šel kolem chaloupky myslivec.</i>

2) Snaha více přiblížit text současným dětem

V druhé řadě by mohlo jít o tendenci text více přiblížit současným dětem. v těchto případech to však bylo na škodu, neboť ve vydání V13 je upraveno zájmeno původně ve tvaru *mne* v genitivu na tvar *mně*. Tak se v tomto vydání hned v prvním odstavci pohádky setkáváme s chybně napsanou větou:

V13	<i>„Pojď sem, děvenko, půjdeš k babičce. Vyřid' jí ode mně pozdravení, a že jí posílám trochu koláčů a lahev vína.“</i>
-----	--

Dalším problematickým prvkem je v některých novějších vydáních zájmeno *ji*, případně *ni* v akuzativu. Tak se ve V9, V11 či V13 setkáme s:

V13	<i>(...) protože jí jednou babička darovala červenou karkulku a ta jí tak pěkně slušela, že jí od té doby nikdo jinak nenazval. Karkulka se nejdříve na ní jen dívala (...)</i>
V9, V11	<i>Myslivec stáhl se strašného vlka kůži, pověsil si ji na stěnu své ložnice mezi dvoje jelení parohy a každému, kdo k němu zavítal, jí ukazoval vypravuje při tom podivuhodnou historii o vlku a o Karkulce.</i>

Asi nejvýraznější změnou v Červené karkulce je změna následující. Ta sice nepatří přímo mezi změny v rozporu s PČP, avšak je zde uvedena z důvodu, že se i v tomto případě jedná o změnu chybnou, která byla způsobena při přípravě k tisku. Původní věta byla zachována do V4, ve V12 a V13 byla věta celá přeformulována. Ve V5 byl nějakým nedopatřením vynechán (pravděpodobně při přepisu) celý řádek s touto větou. Jelikož až do V8 vydával Karkulku Jos. Vilímek, mohlo se stát, že při vydávání nového vydání pak používal vždy vydání poslední, případně V5 (jakožto prvního vydání, kde tento řádek chybí). Tak se stalo, že tento řádek chybí ve všech jeho pozdějších vydáních. Další nakladatelství však sáhla zřejmě také po některém z Vilímkových novějších vydání, neboť řádek chybí i v následujících třech vydáních.

V1–V4	<i>„Kdo to je?“ ozvala se babička.</i>
V5–V11	<i>X</i>
V12, V13	<i>„Kdo to?“ ozvalo se z chaloupky.</i>

Zarážející je fakt, že podíváme-li se na tento řádek v kontextu pohádky, úsek tam viditelně chybí, neboť v tomto případě vlk „odpovídá“, aniž by se ho někdo ptal. Tohoto jevu si všimlo pouze V10 (2000), které sice také neobsahuje již zmíněný chybějící řádek, ale větu přeformulovalo tak, aby vlk „neodpovídal“, ale jen „řekl“ danou informaci. Pro představu uvedeme některá vydání, aby byly výše zmíněné změny zřetelnější.

V2–V4	<i>Vyznal se v lese lépe než Karkulka a pospíchal dlouhými skoky k babiččině chaloupce. Zaklepal na dveře: buch, buch, buch! „Kdo to je?“ ozvala se babička. Vlk, napodobuje Karkulku, odpověděl slabým hláskem: „Já jsem to, babičko, Červená Karkulka, nesu vám koláče a lahev vína.“</i>
V5	<i>Vyznal se v lese lépe než Karkulka a pospíchal dlouhými skoky k babiččině chaloupce. Zaklepal na dveře: buch, buch, buch!</i>

	Vlk, napodobuje Karkulku, odpověděl slabým hláskem: „Já jsem to, babičko, Červená Karkulka, nesu vám koláče a lahev vína.“
V10	Vyznal se v lese lépe než Karkulka a pospíchal dlouhými skoky k babiččině chaloupce. Zaklepal na dveře: buch, buch, buch! Vlk napodobil Karkulku a řekl slabým hláskem: „To jsem já, babičko, Červená Karkulka, nesu vám koláče a lahev vína.“

2.2 Hláskosloví

V hláskosloví se upravují délky samohlásek v některých slovech. Od V2 je tak slovo *lahév* měněno na *láhev* (slovo *lahév* se objevuje pouze ve V13, a to navíc pouze u této věty, ve druhém případě užití tohoto slova je již použit tvar *láhev*). Od V2 se slovo *napodobuje* opravuje na *napodobuje*, od V5 pak také *dvěře* na *dveře*.

V1	„Vyříd' jí ode mne pozdravení a že jí posílám trochu koláčů a lahév vína.“
----	---

V1	Vlk napodobuje Karkulku odpověděl slabým hláskem:
V1–V4	„Zatáhni jen za provázek a dvěře se ti otevrou.“

Ve V13 seztrátí délka vokálu *o*. Jelikož však tento vokál vyslovujeme přirozeně dlouze, bylo by vhodnější ponechat tvar původní.

V1–V12	Ale, ó hrůza!
V13	Ale, o hrůza!

Další změnou, která proběhla v novějších vydáních, konkrétně pak od V9 (1991), byla změna tvaru slovesa *pomyslil* na *pomyslel*. Ani tvar *pomyslil* by však dětem neměl činit takové obtíže, aby jej nepochopily, mohl by tedy zůstat beze změny.

V1–V8	„Půjdu se přece zas jednou podívat, jak se vede babičce,“ pomyslil si a vešel do světničky.
V9–V13	„Půjdu se přece zas jednou podívat, jak se vede babičce,“ pomyslel si a vešel do světničky.

Od V5 se také používá jiná varianta vokalizace, a to konkrétně u vazby *ku dveřím*, která je změněna na *ke dveřím*.

VI–V4	<i>Ta po dlouhém hledání našla konečně pravou cestu a šťastně pak dostala se ku dveřím chaloupky.</i>
V5–V13	<i>Ta po dlouhém hledání našla konečně pravou cestu a šťastně pak dostala se ke dveřím chaloupky.</i>

V posledním vydání (2009) je upraven tvar *otevřte* na tvar *otevřete*. Původní tvar sice není dle aktuálních Pravidel spisovný, avšak nebylo zapotřebí jej měnit, neboť děti porozumí i původnímu tvaru.

VI–VI2	<i>Otevřte, babičko, Červené Karkulce!</i>
V13	<i>Otevřete, babičko, Červené karkulce!</i>

2.3 Morfologické změny

Morfologické změny nebyly příliš časté a probíhaly převážně analogicky, i přesto by bylo příhodné do textu zasahovat v menším rozsahu. Dle slov V. Formánkové a J. Syrovátkové by bylo vhodné upravovat pouze přechodníky, které by bez úpravy byly pro děti obtížné na pochopení, dále pak tvary substantiv a zájmen, jež jsou dnes již považovány za velmi archaické či nespisovné. Dle A. Macurové by se měly přechodníky ponechat.

Koncovky infinitivů sloves

V Červené karkulce se mění například tvary sloves. Od V9 (rok 1991) se koncovky infinitivu zakončené na *-ti* upravují na koncovku *-t*. Tak se změní např. *přihoditi* na *přihodit*, *svěsti* na *svést*, *vstáti* na *vstát*. A. Macurová tento typ změny považuje za zbytečný, neboť nikterak nenarušuje porozumění textu ani jazykověvýchovnou funkci textu.

VI–V8	<i>(...) mohlo by se ti snadno přihoditi neštěstí.</i>
V9–13	<i>(...) mohlo by se ti snadno přihodit neštěstí.</i>

VI–V8	<i>(...) a nikdy již se nedala veverkou ani čímkoli jiným svěsti s pravé cesty (...)</i>
V9–13	<i>(...) a nikdy již se nedala veverkou ani čímkoli jiným svést z pravé cesty (...)</i>

Adjektiva

Následující věta je v pohádce řečena celkem dvakrát; jednou ji pronáší babička k vlkovi, podruhé pak vlk ke Karkulce ve chvíli, kdy se vydává za babičku. Při upravování jmenného tvaru adjektiva *nemocný* se však mění krátký tvar na dlouhý (tedy *nemocna* na *nemocná*) v obou větách pouze u dvou vydání, u V10 a V13. u V9, V11 a V12 dochází ke změně délky pouze ve druhém případě, tedy když vlk mluví s Karkulkou, avšak když babička mluví s vlkem, používá tvar krátký, *nemocna* (což může budít dojem, že babička mluví archaičtěji než vlk). v neposlední řadě se i v této větě mění koncovka *-ti* v infinitivu slovesa na koncovku *-t*. Oba typy změn však nebyly nezbytné.

VI–V8	„Já jsem nemocna a nemohu vstáti ,“ pravila babička. Já jsem nemocna a nemohu vstáti ,“ zahučel na posteli vlk.
V9, V11, V12	„Já jsem nemocna a nemohu vstát ,“ pravila babička. Já jsem nemocná a nemohu vstát ,“ zahučel na posteli vlk.
V10, V13	„Já jsem nemocná a nemohu vstát ,“ pravila babička. Já jsem nemocná a nemohu vstát ,“ zahučel na posteli vlk.

Plusquamperfektum

V jednom případě se v Červené karkulce setkáváme také s plusquamperfektem. Avšak ačkoli se jedná o dnes už zastaralý prvek, byl tento tvar změněn pouze v jednom vydání, ve V10 (2000), v ostatních zůstává beze změny.

VI–V9, VII–V13	„Aha, už vím, kde to je,“ řekl vlk a zrovna tak náhle, jak se byl objevil , zase zmizel.
V10	„Aha, už vím, kde to je,“ řekl vlk a zrovna tak náhle, jak se objevil , zase zmizel.

Substantiva

Další změna proběhla u slova *kytice*, jehož tvar je již od druhého vydání změněn z akuzativu na instrumentál, čímž je celkově změněn význam dané věty; nyní nese Karkulka babičce košík s dárky a (možná ve druhé ruce) kyticí, nýbrž v košíku spolu s koláči, vínem a pravděpodobně houbami (které sbírala spolu s kyticí v lese) také kyticí. Původní znění je zachováno pouze ve V11 a V13.

VI, V11, V13	<i>Postavila košík s přinesenými dárky i kytíci u postele (...).</i>
V2–V10, V12	<i>Postavila košík s přinesenými dárky i kytíci u postele (...).</i>

Od V9 (1991) mizí z pohádky přechodníkové konstrukce (mimo jedné, viz níže). Ty bývají v Červené karkulce nahrazovány pomocí celé věty, nejčastěji jde o větu hlavní připojenou pomocí spojky *a*. Prvním příkladem je slovo *volajíc*.

VI–V8	<i>Maminka časně ráno napekla koláčů, a když první z pece vyndala, složila je do košíku volajíc na Karkulku:</i>
V9–V13	<i>Maminka časně ráno napekla koláčů, a když první z pece vyndala, složila je do košíku a volala na Karkulku:</i>

Dalším odstraňovaným přechodníkem je slovo *zapomínajíc*, které se v pohádce objevuje naposledy také ve V8 (1941). Podíváme-li se na tuto větu ve V9–V13 (vydání z let 1991–2009), vyskytují se v ní po odstranění přechodníku dvě spojky *ale* za sebou, což zbytečně narušuje kontinuitu textu, bylo by tedy možná lepší celou větu přeformulovat, pokud se editoři snažili vyhnout užití přechodníků.

VI	<i>Karkulka se nejdříve na ni jen dívala, pak ale za ní běžela, zapomínajíc na maminčino napomenutí, až zabloudila s pěšiny do houšti lesní.</i>
V9–V13	<i>Karkulka se nejdříve na ni jen dívala, pak ale za ní běžela, zapomněla ale na maminčino napomenutí, až zabloudila z pěšiny do lesní houšti.</i>

Oproti předchozím je přechodníková konstrukce *napodobuje* (v prvním vydání psaném s dlouhým *á*, tedy *nápodobuje*) odstraněn pouze v jednom případě, ve V10 (2000), jinak zůstává nezměněn od V2. V10 navíc pozměnilo celou tuto větu. Příčinou je pravděpodobně to, že si editoři v této větě nevšimli, že se jedná o přechodník, neboť se jedná o tvar homonymní s tvarem v indikativu přítomného aktiva.

VI	<i>Vlk nápodobuje Karkulku odpověděl slabým hláskem:</i>
V2–V9, V11–V13	<i>Vlk, napodobuje Karkulku, odpověděl slabým hláskem:</i>
V10	<i>Vlk napodobil Karkulku a řekl slabým hláskem:</i>

Změny na pomezí morfologie a lexikologie

Na pomezí morfologických a lexikálních změn pak najdeme v pohádce o Červené karkulce dvě změny.

Ve V9, V10, V12 a V13 je sloveso *nepadneš* změněno na *neupadneš*. Pouze ve V11 je užito opět slova *nepadneš*. Tato změna nebyla nutná, neboť by děti jistě pochopili význam i v původním znění, avšak můžeme zde sledovat tendenci ke zjednoznačnění významu, protože dnes se sloveso *padnout* používá, dle SSJČ, spíše v již pozměněném významu, např. ve slovním spojení *padnout na kolena*, *padnout do mdlob*, *padnout v boji* a podobně.

VI–V8	„Jdi pomalu, ať nepadneš , a s cesty do lesa nezabihej, abys nezabloudila, mohlo by se ti snadno přihoditi neštěstí.“
V9, V10, V12, V13	„Jdi pomalu, ať neupadneš , a z cesty do lesa nezabihej, abys nezabloudila, mohlo by se ti snadno přihoditi neštěstí.“
V11	„Jdi pomalu, ať nepadneš , a z cesty do lesa nezabihej, abys nezabloudila, mohlo by se ti snadno přihoditi neštěstí.“

2.4 Lexikální změny

Lexikální změny probíhaly především v novějších vydáních, a to hlavně u slov zastaralých či zastarávajících, případně u takových, která se v současné době běžně nepoužívají a pro děti by mohla být taková slova neznámá. Dále se upravovala slova, jejichž význam je dnes již částečně nebo úplně změněný.

Substantiva

V předposlední větě se slovo *žití* změnilo od V9 (1999) na běžnější slovo *život*. Slovo *život* je sice jistě běžnější v dnešní komunikaci, avšak v tomto případě nebylo nezbytné změnu provést, neboť by i malé děti pochopily význam původně užitého slova.

VI–V8	(...) proto nezbloudila více ani v lese ani jinde v žití .
V9–V13	(...) proto nezbloudila více ani v lese ani jinde v životě .

Slovesa

Posuneme-li se v pohádce dál, nalezneme další lexikální změnu, tentokrát změnu jednoho slovesa na sloveso jiné. Tato oprava byla poprvé provedena roku 1991 ve vlkově

promluvě. Tato změna byla provedena pravděpodobně proto, že by děti mohly špatně pochopit význam věty, neboť v současné češtině má sloveso *zůstávat* jiný význam než sloveso *bydlet*.

VI–V4	„Kde pak zůstává tvá babička?“
V5–V8	„Kdepak zůstává tvá babička?“
V9–V13	„Kdepak bydlí tvá babička?“

Druhým případem je pak změna prefixu u slovesa *uleknout*, kdy se *u-* změní na *za-*. Tuto změnu můžeme považovat za zbytečnou, neboť ani původní znění by pro děti nebylo nepochopitelné.

VI–V8	(...) <i>proto se ho pranic neulekla.</i>
V9–V13	(...) <i>proto se ho pranic nezalekla.</i>

Ostatní slovní druhy

V první větě prvního vydání nacházíme zájmeno *co*, které je následně již od V2, vyšlého o deset let později, změněno na příslovce *kdy*. Je zde tedy patrné, že toto slovní spojení je běžnější ve tvaru *kdy žila* již více než sto let.

VI	<i>Je tomu již dávno a dávno, co žila v malé chaloupce rozmilá Andulka (...)</i>
V2–V13	<i>Je tomu již dávno a dávno, kdy žila v malé chaloupce rozmilá Andulka (...)</i>

V poslední ukázce se od V5 změnila předložka pojící se se substantivem *chaloupka*, původní předložka *kolem* se pravděpodobně vlivem purismu nahradila předložkou *podle*. Ta zůstala zachována i ve všech pozdějších vydáních, ačkoli v současné době běžněji užíváme v podobném kontextu předložku původní, tj. *kolem*.

VI–V4	<i>V tom šel kolem chaloupky myslivec.</i>
V10	<i>Vtom šel podle chaloupky myslivec.</i>
V5–V9, V11–V13	<i>V tom šel podle chaloupky myslivec.</i>

2.5 Změny slovosledu

Změny slovosledu nebyly v Červené karkulce příliš rozsáhlé, ve většině případů se jednalo pouze o prohození dvou slov podle dnešních tendencí týkajících se aktuálního členění větného. Tyto změny lze rozřadit na několik typů – jedná se o posunutí příklonky *se/si* do druhé pozice ve větě, dále pak o změnu postavení shodného přívlastku a substantiva, jež rozvíjí, postavení předmětu či příslovečného určení ve větě apod.

Příklonka *se/si*

V prvním příkladu byla změna provedena od V9 (1991). Jedná se o kladení zvrátelného *se* na druhou pozici. (Pro úplnost je zde uveden i rozdíl mezi vydáními V1–V8, avšak změna vokálu u předložky *ku* na předložku *ke* je okomentována výše, konkrétně u Pravopisných změn.)

V1–V4	<i>Ta po dlouhém hledání našla konečně pravou cestu a šťastně pak dostala se ku dveřím chaloupky.</i>
V5–V8	<i>Ta po dlouhém hledání našla konečně pravou cestu a šťastně pak dostala se ke dveřím chaloupky.</i>
V9–V13	<i>Ta po dlouhém hledání našla konečně pravou cestu a šťastně se pak dostala ke dveřím chaloupky.</i>

V další větě byly provedeny, opět od V9, dvě změny. První je opět posunutí zvrátelného *se* na druhou pozici, před příslovce *namáhavě*, druhá je pak obrácené pořadí slovesa a substantiva.

V1–V8	<i>(...) naposledy namáhavě se vyškrábala stará babička, a obě děkovaly a blahořečily dobrému myslivci, že jim svým příchodem život zachoval.</i>
V9–V12	<i>(...) naposledy se namáhavě vyškrábala stará babička, a obě děkovaly a blahořečily dobrému myslivci, že jim svým příchodem zachoval život.</i>

Také v dalších příkladech je znázorněn posun příklonky do druhé pozice ve větě.

V1–V8	<i>Babička radostí nad tím se uzdravila (...)</i>
V9–V13	<i>Babička se radostí nad tím uzdravila (...)</i>

V1–V8	<i>Karkulka vrátila se šťastně domů k mamince (...)</i>
V9–V12	<i>Karkulka se vrátila šťastně domů k mamince (...)</i>

VI–V8	<i>Tu najednou objevil se před Karkulkou veliký vlk.</i>
V9–V13	<i>Tu se najednou objevil před Karkulkou veliký vlk.</i>

Další změnou bylo přeformulování věty od roku 1991 (V9). Tato změna proběhla dle současných tendencí klást zvrtné zájmeno na druhé místo.

VI–V8	<i>Pak vzal si na sebe babiččin bílý kabátek (...)</i>
V9–V13	<i>Pak si na sebe vzal babiččin bílý kabátek (...)</i>

Substantiva, adjektiva a pronomina

V následujících příkladech se změnil slovosled podle současné tendence kladení shodného přívlastku před substantivum, na něž se váže.

VI–V8	<i>Vzala košík s koláči a vínem, rozloučila se s maminkou a vesele cupala k lesu, na jehož druhém konci stál domeček babiččin.</i>
V9–V13	<i>Vzala košík s koláči a vínem, rozloučila se s maminkou a vesele cupala k lesu, na jehož druhém konci stál babiččin domeček.</i>

VI–V8	<i>(...) až zabloudila s pěšiny do houšti lesní.</i>
V9–V13	<i>(...) až zabloudila z pěšiny do lesní houšti.</i>

Další změny

V následující větě se setkáme v původním znění se slovesem až na konci věty. Sloveso je od V9 předsunuto dle aktuálního členění větného před slova *do náručí*.

VI–V8	<i>„Abych tě lépe do náručí vzala.“</i>
V9–V13	<i>„Abych tě lépe vzala do náručí.“</i>

Další proběhnuvší změnou je výměna pozice příslovce a spojky. Tato změna proběhla již ve V2 (1902).

VI	<i>Karkulka se nejdříve na ni jen dívala, pak ale za ní běžela (...)</i>
V2–V12	<i>Karkulka se nejdříve na ni jen dívala, ale pak za ní běžela (...)</i>

V13	<i>Karkulka se nejdříve na ní jen dívala, ale pak za ní běžela (...)</i>
-----	---

2.6 Vynechaná/přidaná slova

Za dobu téměř sto třiceti let vydávání pohádek se některé věty pozměnily také přidáním či odebráním slova či většího úseku věty. To však bylo spíše ojedinělé.

První ukázka byla zmíněna již v podkapitole 2.1.2 Opravy v rozporu s Pravidly českého pravopisu, kde toto vynechání jednoho řádku způsobilo nenávaznost textu (vlk *odpovídá* babičce, aniž by se ho na něco zeptala) u sedmi vydání. K původnímu znění věty se již žádné z následujících vydání nevrací, avšak V12 a V13 větu s otázkou opět doplňují.

V1–V4	<i>„Kdo to je?“ ozvala se babička.</i>
V5–V11	<i>X</i>
V12, V13	<i>„Kdo to?“ ozvalo se z chaloupky.</i>

V následující ukázce proběhlo doplnění pravděpodobně za účelem snazšího porozumění textu, proto bylo od V9 přidáno před slovo *světnička* slovo *babiččina*, ačkoli toto doplnění explicitnosti nebylo jistě nezbytné.

V1–V8	<i>Karkulka zatáhla za provázek a vstoupila do světničky.</i>
V9–V13	<i>Karkulka zatáhla za provázek a vstoupila do babiččiny světničky.</i>

Naopak v další větě je přivlastňovací adjektivum *babiččina* od V9 odstraněno.

V1	<i>Postavila košík s přinesenými dárky i kytici u postele babiččiny na stoličku (...)</i>
V2–V8	<i>Postavila košík s přinesenými dárky i kyticí u postele babiččiny na stoličku (...)</i>
V9, V10, V12	<i>Postavila košík s přinesenými dárky i kyticí u postele na stoličku (...)</i>
V11, V13	<i>Postavila košík s přinesenými dárky i kytici u postele na stoličku (...)</i>

2.7 Neproběhnuvší změny

Jen na okraj můžeme zmínit také dvě slova, která byla ponechána po všech 13 vydání, ačkoli bychom u nich mohli předpokládat, že budou také nahrazena běžnějšími synonymy. Prvním takovým slovem je substantivum *houšť*.

V2, V3, V5–V8	<i>Pohlédla vzhůru a spatřila na smrku vevěřici; ta čiperně skákala se stromu na strom. Karkulka se nejdříve na ni jen dívala, pak ale za ní běžela, zapomínajíc na mamičino napomenutí, až zabloudila s pěšiny do houšti lesní.</i>
------------------	---

Dalším příkladem je sloveso *cupat*, u něhož bychom také mohli předpokládat, že se nahradí používanějším výrazem, např. slovem *cupítat*.

VI–V8	<i>Vzala košík s koláči a vínem, rozloučila se s maminkou a vesele cupala k lesu, na jehož druhém konci stál domeček babiččin.</i>
V9–V13	<i>Vzala košík s koláči a vínem, rozloučila se s maminkou a vesele cupala k lesu, na jehož druhém konci stál babiččin domeček.</i>

3 KOCOUR V BOTÁCH

Kocour v botách od Elišky Krásnohorské se nacházel původně společně ve svazcích s Červeou karkulkou a Perníkovou chaloupkou. Od roku 2009 byl vydáván již bez těchto dvou pohádek, konkrétně ve *Zlaté knize pohádek*. *Zlatá kniha pohádek* byla vydána celkem třikrát, ve třech letech jdoucích po sobě, tj. roku 2009, 2010 a 2011. Na rozdíl od knih ostatních, kde se nacházejí všechny tři pohádky pospolu, se v těchto případech jedná o soubor klasických pohádek nejen od Elišky Krásnohorské, ale také Boženy Němcové a Karla Jaromíra Erbena. z tohoto důvodu se nám dochovalo o tři vydání více u Kocoura v botách než u Červené karkulky a Perníkové chaloupky.

Stejně jako v případě Červené karkulky i zde uvádíme již zmíněná ztracená vydání, která se dle katalogu Národní knihovny nedochovala.

Kocour v botách – vydání:

- V1 KRÁSNOHORSKÁ, E. (1892), z pohádky do pohádky. Praha: Jos. R. Vilímek.
- V2 KRÁSNOHORSKÁ, E. (1902), z pohádky do pohádky. I, II. Praha: Jos. R. Vilímek.
- V3 KRÁSNOHORSKÁ, E. (1904), Pohádky naší babičky. Praha: Jos. R. Vilímek.
- V4 KRÁSNOHORSKÁ, E. (1922), Pohádky naší babičky. Praha: Jos. R. Vilímek.
- V5 KRÁSNOHORSKÁ, E. (1934), z pohádky do pohádky. Praha: Jos. R. Vilímek.
- V6 KRÁSNOHORSKÁ, E. (1940), Pohádky naší babičky. Praha: Jos. R. Vilímek.
- V7 KRÁSNOHORSKÁ, E. (1941), Pohádky naší babičky. Praha: Jos. R. Vilímek.
- V8 KRÁSNOHORSKÁ, E. (1941), z pohádky do pohádky. Praha: Jos. R. Vilímek.
- V9 KRÁSNOHORSKÁ, E. (1991), Pohádky naší babičky. Vimperk, Papyrus.
- V10 KRÁSNOHORSKÁ, E. (2000), Kocour v botách a jiné pohádky. Praha: Vyšehrad.
- V11 KRÁSNOHORSKÁ, E. (2001), Pohádky naší babičky. Praha: Levné knihy KMa.
- V12 KRÁSNOHORSKÁ, E. (2005), z pohádky do pohádky. Praha: XYZ.
- V13 KRÁSNOHORSKÁ, E. (2009), z pohádky do pohádky. Brno: Tribun EU.
- V14 KRÁSNOHORSKÁ, E. (2009), *Zlatá kniha pohádek*. Praha XYZ.
- V15 KRÁSNOHORSKÁ, E. (2010), *Zlatá kniha pohádek*. Praha: XYZ.
- V16 KRÁSNOHORSKÁ, E. (2011), *Zlatá kniha pohádek*. Praha: XYZ.

Ztracená vydání:

KRÁSNOHORSKÁ, E. (19??), z pohádky do pohádky. Praha: Jos. R. Vilímek.

KRÁSNOHORSKÁ, E. (1901), Pohádky naší babičky. Praha: Jos. R. Vilímek.

KRÁSNOHORSKÁ, E. (1904), z pohádky do pohádky. I, II Praha: Jos. R. Vilímek.

KRÁSNOHORSKÁ, E. (1940), z pohádky do pohádky. Praha: Jos. R. Vilímek.

3.1 Pravopisné změny

Také u Kocoura v botách se nejprve zaměříme na změny pravopisné. Opět zde byla upravována především interpunkce, dále pak hranice slov a podobně.

3.1.1 Změny dle Pravidel českého pravopisu

Interpunkce

První interpunkční změna proběhla přidáním čárky do souvětí souřadného. Ve V2–V9 měla čárka pravděpodobně zdůraznit větu *a kocour vyskočil*, V10 a vydání následující se pak vrátila k původnímu psaní bez čárky.

VI, V10–V16	<i>Jakub poslechl, rozvázal pytel_ a kocour vyskočil.</i>
V2–V9	<i>Jakub poslechl, rozvázal pytel, a kocour vyskočil.</i>

V následujících příkladech byla čárka naopak odstraňována.

VI	<i>Byl mnohem větší než doma, a kráčel vedle Jakuba jako člověk jen po zadních nohách.</i>
V2–V16	<i>Byl mnohem větší než doma_ a kráčel vedle Jakuba jako člověk jen po zadních nohách.</i>

VI	<i>Kocour natáhl boty na zadní nohy, klobouk posadil na hlavu, a ku podivu pěkně mu to slušelo.</i>
V2–V11	<i>Kocour natáhl boty na zadní nohy, klobouk posadil na hlavu_ a ku podivu pěkně mu to slušelo.</i>
V12–V16	<i>Kocour natáhl boty na zadní nohy, klobouk posadil na hlavu_ a kupodivu pěkně mu to slušelo.</i>

VI–V8	<i>Býti velkým pánem, snad dokonce hrabětem, bylo toužebným jeho přáním, a umínil si, že to tedy s kocourem zkusí a ve všem ho poslechne.</i>
V9–V11, V14–V16	<i>Být velkým pánem, snad dokonce hrabětem, bylo jeho toužebným přáním, a umínil si, že to tedy s kocourem zkusí a ve všem ho poslechne.</i>
V12, V13	<i>Být velkým pánem, snad dokonce hrabětem, bylo jeho toužebným přáním, a umínil si, že to tedy s kocourem zkusí a ve všem ho poslechne.</i>

Pouze v následujícím případě byla čárka nejprve odstraněna ve V12 a V13, avšak následně od V14 byla opět přidána.

VI–V11	<i>„Netaž se a poslouchej,“ odpověděl kocour místo vysvětlení, a Jakub chtěl nechtěl se odstrojit a skočil do rybníka.</i>
V12, V13	<i>„Netaž se a poslouchej,“ odpověděl kocour místo vysvětlení, a Jakub chtěl nechtěl se odstrojit a skočil do rybníka.</i>
V14–V16	<i>„Neptej se a poslouchej,“ odpověděl kocour místo vysvětlení, a Jakub se chtěl nechtěl svlékl a skočil do rybníka.</i>

Od V12 byly do následující věty doplněny dvě čárky.

VI–V11	<i>Hluboce se před panovníkem poklonil, a podáváje mu čtyři králíky, pravil:</i>
V12–V16	<i>Hluboce se před panovníkem poklonil, a podáváje mu čtyři králíky, pravil:</i>

V další větě byla tečka za větou nahrazena vykřičníkem, a to již od druhého vydání. Můžeme zde tedy vnímat snahu zdůraznit Jakubova udivení směrem ke kocourovi.

VI	<i>„Ale brachu,“ řekl se smíchem, „co jen myslíš.“</i>
V2–V13	<i>„Ale brachu,“ řekl se smíchem, „co jen myslíš!“</i>
V14–V16	<i>„Ale brachu,“ řekl se smíchem, „jak to myslíš!“</i>

V následující ukázce se setkáme s doplněním čárky, a to již od V2. Avšak u V14, V15 a V16 opět nachází věta bez čárky, ačkoli se jedná o vloženou větu *kudy jeho chytrý komorník utíká* a čárka je zde tedy na místě.

VI	<i>Jakub chvilkami vyhlédal z okna, aby se přesvědčil, kudy jeho chytrý komorník utíká, a mohl dle toho řídit směr jízdy.</i>
V2–V13	<i>Jakub chvilkami vyhlédal z okna, aby se přesvědčil, kudy jeho chytrý komorník utíká, a mohl dle toho řídit směr jízdy.</i>
V14–V16	<i>Jakub chvilkami vyhlížel z okna, aby se přesvědčil, kudy jeho chytrý komorník utíká, a mohl dle toho řídit směr jízdy.</i>

Další interpunkční změnou bylo rozdělení dlouhého souvětí na dvě kratší souvětí. Tato změna proběhla poprvé ve V9 a pokračovala v následujících čtyřech vydáních, od V14 se však editoři navrátili k původní verzi jednoho dlouhého souvětí.

VI–V8, V14–V16	<i>S podivem a nedůvěrou prohlíželi si nejdříve podivného hosta, ale vidouce, že se nehýbe, přestali se báti a pustili se čile do chroupání bylin, které jim výtečně chutnaly, <u>a</u> když snědli (ty) krajní, lezli do pytle pořád dál a dál.</i>
V9–V13	<i>S podivem a nedůvěrou si prohlíželi nejdříve podivného hosta, ale když viděli, že se nehýbe, přestali se báti a pustili se čile do chroupání bylin, které jim výtečně chutnaly. <u>Když</u> snědli ty krajní, lezli do pytle pořád dál a dál.</i>

Již od V2 je doplněna také chybějící čárka v následujícím souvětí.

VI	<i>Jakub s radostí svolil, věda, že kocour i tam mu bude prospěšným_ a také se nemýlil.</i>
V2–V8	<i>Jakub s radostí svolil, věda, že kocour i tam mu bude prospěšným, a také se nemýlil.</i>

Ve V12 a V13 je navíc odstraněna čárka v souvětí uvedeném níže. Vzhledem k rozsahu tohoto souvětí zde uvedeme pouze ukázkou tří vydání, neboť jednotlivá vydání se mezi sebou liší také v jiných jevech.

V10	<i>Požíval všude veliké vážnosti, ale přes to přese všechno rád si potajmu nějakou myšku chytil, a jeho nejmilejší vycházka byla na Králičí horu pro nějakého toho ušáčka.</i>
V12, V13	<i>Požíval všude veliké vážnosti, ale přes to přese všechno rád si potajmu nějakou tu myšku chytil_a jeho nejmilejší vycházka byla na Králičí horu pro nějakého toho ušáčka.</i>

V následujícím příkladu bylo původně souvětí ve slučovacím poměru rozděleno čárkou, avšak již od V2 je čárka odstraněna. v této větě navíc došlo ještě k jedné pravopisné změně, a to změně předložky s na předložku z. Tato změna nastala od V9 (1991) a ve všech následujících vydáních je již v tomto slovník spojení z okna. Za zmínku jistě stojí, že předložka s je změněna na z již od V9, ačkoli by se mohlo jednat o stejný případ jako u slovního spojení s hory, u kterého ve V9–V13 nacházíme předložku zdůrazňující právě směr shora dolů.

VI	<i>Kocour seskočil s okna, a pravil:</i>
V2–V8	<i>Kocour seskočil s okna_ a pravil:</i>

V9–V16	<i>Kocour seskočil z okna_ a pravil:</i>
--------	--

Naopak přidána byla čárka ve V11–V13, z přívlastku těsného se stal přívlastek volný, a od V14 pak byla tato věta přeformulována tak, že by zde čárka nebyla přípustná. Ve V10 byla věta přeformulována ještě výrazněji, proto není v následující tabulce uvedena.

V1–V8	<i>Rychle jako blesk vrhl se na myšku_ nic zlého netušící, zaťal do ní ostré svoje drápy a v té chvíli zmizela v jeho žaludku.</i>
V9	<i>Rychle se jako blesk vrhl na myšku_ nic zlého netušící, zaťal do ní ostré svoje drápy a v té chvíli zmizela v jeho žaludku.</i>
V11– V13	<i>Rychle se jako blesk vrhl na myšku_ nic zlého netušící, zaťal do ní ostré svoje drápy a v té chvíli zmizela v jeho žaludku.</i>
V14–V16	<i>Rychle jako blesk se vrhl na nic netušící myšku, zaťal do ní své ostré drápy a v té chvíli zmizela v jeho žaludku.</i>

V prvním vydání chyběla v následujícím souvětí čárka, neboť se zde nachází věta vložená, která je ve V1 ohraničena pouze z jedné strany. Tato chyba byla napravena již ve V2 a v žádném pozdějším vydání se už neopakuje.

V1	<i>Ten zatím ubíhal rychle napřed, zastavoval se u všech lidí, kteří na polích vedle cesty pracovali_ a volal na ně:</i>
V2–V16	<i>Ten zatím ubíhal rychle napřed, zastavoval se u všech lidí, kteří na polích vedle cesty pracovali_ a volal na ně:</i>

Čárka chybí také hned v následující větě, která následuje za příkladem předchozím. I zde chyběla ve V1 čárka, tentokrát před oslovením. Od V5 je navíc malé z nacházející se za vykřičníkem změněno na z velké.

V1	<i>„Slyšte_ lidičky! za chvíli tudy pojede král.</i>
V2–V4	<i>„Slyšte_ lidičky! za chvíli tudy pojede král.</i>
V5–V16	<i>„Slyšte_ lidičky! Za chvíli tudy pojede král.</i>

V kocourově přímé řeči se až do V4 setkáváme s malými písmeny po vykřičnících. To je napraveno od V5 a znovu se tato slova s malým písmenem již neobjevují.

V1–V4	<i>Kocour běžel jim vstříc a křičel z plna hrdla: „Pomoc! pomoc! hrabě z Mlejniců se topí.“</i>
V5–V8	<i>Kocour běžel jim vstříc a křičel z plna hrdla: „Pomoc! Pomoc! Hrabě z Mlejniců se topí.“</i>
V9–V16	<i>Kocour jim běžel vstříc a křičel z plna hrdla: „Pomoc! Pomoc! Hrabě z Mlejniců se topí.“</i>

Hranice slov

Stejně jako v Červené karkulce se i v Kocourovi v botách mění hranice mezi slovy. Mění se zde v *tom* na *vtom*, dále *jak pak* na *jakpak*, z *daleka* na *zdaleka*, *mezi tím* na *mezitím* či *ku podivu* na *kupodivu*.

V *tom* se striktně změnilo od V5. v žádném z pozdějších vydání se již se spojením v *tom* nesetkáme, stejně tak je tomu v případech z *daleka* a *mezi tím*. Ve všech těchto případech se jedná o původně o předložku před zájmenem či podstatným jménem, které se změnilo na příslovečnou spřežku.

V1–V4	<i>V tom ohlašoval sluha, že venku čeká komorník hraběte z Mlejniců a rád by jeho veličenstvu cosi odevzdal.</i>
V5–V16	<i>Vtom ohlašoval sluha, že venku čeká komorník hraběte z Mlejniců a rád by Jeho Veličenstvu cosi odevzdal.</i>

V1–V4	<i>(...) chystej se na královskou návštěvu, “ volal na něho již z daleka.</i>
V5–V16	<i>(...) chystej se na královskou návštěvu, “ volal na něho již zdaleka.</i>

V1–V4	<i>Mezi tím vypravoval kocour (...)</i>
V5–V16	<i>Mezitím vypravoval kocour (...)</i>

Podobně jako u předchozích případů je tomu i se spojením *jak pak*. Zde je také od V5 odstraněna mezera mezi těmito slovy, od V9 (1991) do V13 (2009) se pak *jakpak* mění na *jak*.

V1–V4	<i>Jak pak se mám chystati na královskou návštěvu (...)</i>
V5–V8,	<i>Jakpak se mám chystat(i) na královskou návštěvu (...)</i>

V14, V16	
V9–V13	<i>Jak se mám chystati na královskou návštěvu (...)</i>

Oproti předchozím příkladům se *ku podivu* mění pouze ve V12 a V13, což je pravděpodobně způsobeno tím, že i podle aktuálních Pravidel je možné psát slovo *kupodivu* zvlášť, na rozdíl např. od příslovce *vtom*, které by při psaní zvlášť značilo předložku spolu se zájmenem. Proto by tato možnost nebyla přípustná. Jistě stojí za zmínku, že zůstal zachován slovosled, ačkoli v dnešní době bychom tuto větu formulovali spíše ve tvaru *a kupodivu mu to pěkně slušelo*. To můžeme tedy vnímat jako snahu o ponechání slovosledu, který sice již v dnešní době není běžný, ale nikterak nebrání pochopení sdělení.

V1	<i>Kocour natáhl boty na zadní nohy, klobouk posadil na hlavu_ a ku podivu pěkně mu to slušelo.</i>
V2–V11	<i>Kocour natáhl boty na zadní nohy, klobouk posadil na hlavu_ a ku podivu pěkně mu to slušelo.</i>
V12–V16	<i>Kocour natáhl boty na zadní nohy, klobouk posadil na hlavu_ a kupodivu pěkně mu to slušelo.</i>

Další pravopisné jevy

Od V12 se také mění vazba s *hory* na *z hory*. Jak již bylo zmíněno u Červené karkulky, i vazba s *hory* je dle Pravidel českého pravopisu přípustná, pokud chceme zdůraznit pohyb z povrchu pryč, nebo, jako v tomto případě, shora dolů.

V1–V11	<i>Najednou vyskočil, králíky ve vaku šikovně zavřel a velikými skoky spěchal pak s hory dolů a přímo na královský hrad.</i>
V12–V16	<i>Najednou vyskočil, králíky ve vaku šikovně zavřel a velikými skoky spěchal pak z hory dolů a přímo na královský hrad.</i>

Ve dvou vydáních proběhla změna předložky ve spojení *při hostině* na spojení *na hostině*. Toto spojení můžeme dnes považovat za běžnější, avšak navzdory tomu je možné ponechat i spojení původní, neboť jej pochopí i děti nízkého věku. Pravděpodobně z tohoto důvodu bylo opraveno pouze u V14 až V16.

V1–V12, V13	<i>Král seděl právě při hostině, avšak nic mu nechutnalo.</i>
V14–V16	<i>Král seděl právě na hostině, avšak nic mu nechutnalo.</i>

Od V9 (1991) se odstraňuje vokál *e* v předložce *ve*.

VI–V8	<i>A ve mžiku proměnil se v mohutného lva.</i>
V9–V16	<i>A v mžiku se proměnil v mohutného lva.</i>

3.1.2 Změny v rozporu s Pravidly českého pravopisu

První změna, která byla v rozporu s aktuálními Pravidly českého pravopisu, proběhla ve V9. Zde nebyla při odstraňování přechodníku *ve* vytvořeném souvětí doplněna čárka, což vedlo k tomu, že se ve V9 a V11 nacházejí dva přísudky za sebou, aniž by byly odděleny čárkou. v ostatních vydáních, kde proběhla změna přechodníku na větu vedlejší, se však tato chyba nevyskytuje.

VI–V8	<i>Nedávno zemřel mu otec a umíraje odkázal nejstaršímu synu mlýn, druhému vola a třetímu šedivého kocoura, svého mazlíčka.</i>
V9, V11	<i>Nedávno mu zemřel otec a když umíral_ odkázal nejstaršímu synu mlýn, druhému vola a třetímu šedivého kocoura, svého mazlíčka.</i>

S další nesprávnou opravou textu se setkáme v Kocourově promluvě s jeho pánem. v této větě nalezneme chyby dvojího typu. První chybou je vynechání čárky před oslovením *Jakube*, které se objevuje ve čtyřech vydáních, konkrétně ve V9, V11 a V12. Čtvrtým vydáním je pak V13, které zde kromě vynechané čárky (stejně jako v případě Červené karkulky) změnilo akuzativ *mne* na *mně*, tedy na dativ, případně lokál. u tohoto vydání šlo opět zřejmě o zjednodušení textu pro děti, v tomto případě však vznikl nesprávný tvar zájmen *já*.

V následující větě byla ve V14 (2009) odstraněna čárka před slovem *je*. Ta by zde však měla zůstat, neboť na větu *je jich teď již velice málo* navazuje vedlejší věta příčinná *ale poněvadž byla stále na ně honba*, mezi nimiž se nachází druhá věta hlavní *neboť museli být každodenně na královské tabuli*. v tabulce srovnáme V14 s V15 a V16, která byla vydána pouhý rok po sobě (2010, 2011) a která vyšla ve stejném nakladatelství – v knize *Zlatá kniha pohádek*.

V14	<i>Ale poněvadž se stále lovili, neboť museli být každodenně na královské tabuli_ je jich teď již velice málo.</i>
V15, V16	<i>Ale poněvadž se stále lovili, neboť museli být každodenně na královské tabuli, je jich teď již velice málo.</i>

Jak můžeme vidět v další nesprávné změně, při přepisu ve V7 bylo vynecháno písmeno s ve slově *umístil*. Tak vzniklo „slovo“ *umítíl*.

VI–V6, V8	<i>Pln radosti použil Jakub milostivého toho dovození a hrdě se umístil v královském kočáře.</i>
V7	<i>Pln radosti použil Jakub milostivého toho dovození a hrdě se umítíl v královském kočáře.</i>

Ve V13 nezačíná nová věta velkým písmenem, konkrétně velkým č.

VI–V8	Čaroděj smál se jeho strachu a vzal na sebe opět svou pravou podobu.
V13	<i>čaroděj</i> smál se jeho strachu a vzal na sebe opět svou pravou podobu.

Snaha text více přiblížit současným dětem

VI–V8, V10, V14– V16	<i>Mňau, neprodávej mne, Jakube, špatně bys učinil.</i>
V9, V11, V12	<i>Mňau, neprodávej mne _ Jakube, špatně bys učinil.</i>
V13	<i>„Mňau, neprodávej mně _ Jakube, špatně bys učinil.</i>

Následující dvě změny proběhly ve V13 pravděpodobně ze stejného důvodu, opět je tu *mne* v akuzativu pozměněno na *mně*, které by mělo být v dativu či lokálu, nikoli však v akuzativu, který se vyskytuje v této větě. v ostatních vydáních je tato věta již v pořádku.

V12	<i>Tvůj otec s tebou nejlépe smýšlel, když ti odkázal mne.</i>
V13	<i>Tvůj otec nejlépe s tebou smýšlel, když ti odkázal mně.</i>

V12	<i>Neprodávej mne, nebudeš toho litovat.</i>
V13	<i>Neprodávej mně, nebudeš toho litovat.</i>

3.2 Hláskosloví

V Kocourovi v botách nalezneme také čtyři hláskoslovné změny. Dvě změny proběhly od V9, tedy od roku 1991, po dlouhé odmlce ve vydávání pohádek, a v následujících vydáních byly provedeny bez výjimky. První změnou je přidání délky samohlásky u hlásky *e*,

tedy z tvaru slovesa *oblekl* na tvar *oblékl*. Tato změna proběhla zřejmě proto, že v současné době není krátký tvar *oblekl* spisovný.

VI–V8	<i>Když se Jakub do něho oblekl (...)</i>
V9–V16	<i>Když se Jakub do něho oblékl (...)</i>

Druhá změna proběhla stejným způsobem, zde byla přidána čárka nad vokál *i*, tedy slovo *zviřátko* se změnilo na *zvířátko*. v tomto případě byl tak odstraněn tvar užívaný pod vlivem purismu, který zde E. Krásnohorská použila.

VI–V8	<i>Ale ještě větším uměním by bylo, kdybys dovedl změnit se ve zviřátko zcela malinké.</i>
V9–V16	<i>Ale ještě větším uměním by bylo, kdyby ses dovedl změnit ve zcela malinké zvířátko.</i>

Třetí změna proběhla oproti předchozím pouze ve V13, a to tak, že u adverbia *dolů* byla odstraněna délka u vokálu *u*.

V13	<i>„Polez jen dolu, nic se ti nestane,“ řekl.</i>
-----	--

Další změna byla provedena také pouze ve V13. Jedná se o substantivum *péro*, které bylo v tomto vydání užito s krátkým *e*, tedy v podobě *pero*. v ostatních vydáních se objevuje vždy tvar s dlouhým *e*.

VI–V12, V14–V16	<i>„Teď především zajdi do města a kup mi tam vysoké boty, klobouk s pérem a vak na chytání zvěře,“ nařizoval kocour.</i>
V13	<i>„Teď především zajdi do města a kup mi tam vysoké boty, klobouk s perem a vak na chytání zvěře,“ nařizoval kocour.</i>

Následující změna proběhla od V9, byla změna tvaru slovesa *usmyslil* na běžnější tvar *usmyslel*. Stejně jako v případě Červené karkulky, kde od V9 proběhla tatáž změna u slovesa *pomyslil*, nebyla ani zde změna nezbytně nutná, neboť je také v původním tvaru pochopitelná i pro děti.

VI–V8	<i>Jak si usmyslil, tak i hodlal vykonati.</i>
V9–V16	<i>Jak si usmyslel, tak hodlal i vykonat.</i>

Dalším slovesem, jehož tvar se mění, je sloveso *muset/musit*. Na rozdíl od předchozích příkladů, kde se nejprve objevuje podoba se sufixem *i*, se v tomto případě nejprve vyskytuje varianta s *e*, tedy *museli*, a to konkrétně do V4 (1922). Od V5 (1934) zde nacházíme variantu s *i*, tedy *musili*, a nakonec od V9 se opět vrací varianta s *e*, čímž je toto sloveso sjednoceno

s ostatními slovesy v pohádce, jejichž původní tvar byl také zakončen na *-ti*. Ve V14, V15 a V16 se tvar *museli* také vyskytuje, na rozdíl od vydání předchozích však byla pozměněna první část věty.

V1–V4	<i>Ale poněvadž byla stále na ně honba, neboť museli býti každodenně na královské tabuli, je jich teď již velice málo.</i>
V5–V8	<i>Ale poněvadž byla stále na ně honba, neboť musili býti každodenně na královské tabuli, je jich teď již velice málo.</i>
V9–V13	<i>Ale poněvadž byla stále na ně honba, neboť museli být každodenně na královské tabuli, je jich teď již velice málo.</i>
V14–V16	<i>Ale poněvadž se stále lovili, nebo museli být každodenně na královské tabuli, je jich teď již velice málo.</i>

Od V14 byl tvar adverbia *nejdříve* pozměněn na tvar *nejdřív*. Tato změna nebyla nezbytná, avšak můžeme ji považovat za projev snahy o přiblížení textu dětem.

V1–V8	<i>S podivem a nedůvěrou prohlíželi si nejdříve podivného hosta, (...)</i>
V9–V13	<i>S podivem a nedůvěrou si prohlíželi nejdříve podivného hosta, (...)</i>
V14–V16	<i>S podivem a nedůvěrou si prohlíželi nejdřív podivného hosta, (...)</i>

Stejný příklad je také v následující ukázce, kde je adverbium *více* opět od V14 změněno na *víc*. A stejně jako u příkladu předchozího zůstává i zde po odstranění vokálu a spojení *víc se*, které může být rovněž obtížněji vyslovitelné při hlasitém čtení.

V1–V13	<i>Čím déle ho pozoruji, tím více se mi líbí.“</i>
V14–V16	<i>Čím déle ho pozoruji, tím víc se mi líbí.“</i>

Částici *přec* už dnes vnímáme jako výraz knižní, z tohoto důvodu bylo pozměněno již od V9 (1991) na tvar *přece*. Druhým důvodem změny pak mohla být také snazší výslovnost u spojení *přece jen*. Jinak však změna nebyla nutná.

V1–V8,	<i>(...) myslil si, že ho přec jen prodá, neboť za kocoura, který mluvil, mohl dostat velkou sumu peněz.</i>
V9–V16	<i>(...) myslil si, že ho přece jen prodá, neboť za kocoura, který mluvil, mohl dostat velkou sumu peněz.</i>

Od V5 se mění varianta vokalizace u předložky *ku* na dnes běžnější *ke*. Tuto předložku nalezneme v Kocourovi v botách ve dvou případech. Zajímavé však je, že ve spojení *ku Králičí hoře* se ve V1 a V2 objevuje *ke*, naproti tomu ve V3 a V4 je předložka opravena na *ku* a vzápětí od V5 opravena zpět na předložku *ke*. Od V5 pak zůstala předložka beze změny.

V2–V4	<i>I zamířil s Jakubem ku Králičí hoře (...)</i>
V1, V5–V16	<i>I zamířil s Jakubem ke Králičí hoře (...)</i>

Druhý příklad pak ukazuje nejprve předložku *ku*, která je následně od V5 opravena na variantu vokalizace *ke*, jež je od V9 nahrazena (vzhledem ke změně slovosledu, která nastala právě od V9) předložkou *k*.

V1–V4	<i>(...) podal Jakubovi ruku a přál mu štěstí ku krásnému tomu majetku.</i>
V5–V8	<i>(...) podal Jakubovi ruku a přál mu štěstí ke krásnému tomu majetku.</i>
V9–V16	<i>(...) podal Jakubovi ruku a přál mu štěstí k tomu krásnému majetku.</i>

V neposlední řadě se změnil komparativ adverbia *hodně*, které je až do V13 ve tvaru *více*, od V14 je však ve tvaru *víc*. Opět zde tedy můžeme sledovat tendenci zjednodušení textu pro děti.

V1–V8	<i>Král obdivoval se skvěle vyzdobeným síním, ale ještě více žasl nad moudrostí a vševědoudností svého chlupatého průvodčího.</i>
V9–V13	<i>Král obdivoval se skvěle vyzdobeným síním, ale ještě více žasl nad moudrostí a vševědoudností svého chlupatého průvodce.</i>
V14–V16	<i>Král obdivoval skvěle vyzdobené síně, ale ještě víc žasl nad moudrostí a vševědoudností svého chlupatého průvodce.</i>

3.3 Morfologické změny

Koncovky infinitivů sloves

Stejně tak jako u Červené karkulky se i v Kocourovi v botách mění především koncovky infinitivů sloves, které byly až do V8 zakončeny na *-ti* a od V9 pak již na *-t*. Tak se mění např. *dostati* na *dostat*, *litovati* na *litovat*, *postarati* na *postarat* apod. Pro ukázkou zde uvedeme několik vět s těmito změnami koncovky slovesa.

VI–V8	„Neprodávej mne, nebudeš toho litovati . Chci se o to postaratí , aby se z tebe stal veliký pán, a budeš-li mne na slovo poslouchati , také se mi to podaří.“
V9–V13	„Neprodávej mne, nebudeš toho litovat . Chci se o to postarat , aby se z tebe stal veliký pán a budeš-li mne na slovo poslouchat , také se mi to podaří.“
VI4–VI6	„Neprodávej mne, nebudeš toho litovat . Chci se o to postarat , aby se z tebe stal velký pán a budeš-li mne na slovo poslouchat , také se mi to podaří.“

Přechodníky

Dále jsou odstraňovány přechodníkové konstrukce. Ty jsou v Kocouru v botách většinou nahrazovány vedlejší větou, a to od V9, avšak ne striktně ve všech pozdějších vydáních. Záleží na daném kontextu a editorovi konkrétního vydání. v některých novějších vydáních jsou ponechány.

První odstraněný přechodník je v pohádce ve třetí větě. Je změněn na vedlejší větu časovou pomocí spojovacího výrazu *a když*. Jak již bylo řečeno výše u pravopisných změn, ve V9 a V11 chybí v této vedlejší větě čárka mezi slovesy *umíral* a *odkázal*. Ve V14, V15 a V16 se editor tohoto nakladatelství navrácí opět k přechodníku. Jelikož tato tři vydání vyšla ve stejném nakladatelství, a navíc pouhý rok po sobě (2009, 2010, 2011), dalo se předpokládat, že bude tento přechodník zachován ve všech třech vydáních.

VI–V8, VI4–VI6	<i>Nedávno zemřel mu otec a umíraje odkázal nejstaršímu synu mlýn, druhému vola a třetímu šedivého kocoura, svého mazlíčka.</i>
V9, V11	<i>Nedávno mu zemřel otec, a když umíral odkázal nejstaršímu synu mlýn, druhému vola a třetímu šedivého kocoura, svého mazlíčka.</i>
VI0, VI2, VI3	<i>Nedávno mu zemřel otec, a když umíral, odkázal nejstaršímu synu mlýn, druhému vola a třetímu šedivého kocoura, svého mazlíčka.</i>

Od V9 je opravena také přechodníková konstrukce, konkrétně *řka* na tvar *řekl*. v tomto případě je však změněn na větu hlavní připojenou pomocí spojky *a* s tím, že ve V9–V12 je před *a* čárka, avšak ve V13 nikoli. Stejně jako v předchozím případě i zde V14, V15 a V16 přechodník zachovává.

VI–V5	<i>Kocour opět hluboce se poklonil, řka, že si dovolí přijít se svým pánem jeho veličenstvu naproti (...)</i>
VI–V8	<i>Kocour opět hluboce se poklonil, řka, že si dovolí přijít se svým pánem Jeho Veličenstvu naproti (...)</i>
V9–V12	<i>Kocour se opět hluboce poklonil, a řekl, že si dovolí přijít se svým pánem Jeho Veličenstvu naproti (...)</i>

V13	<i>Kocour se opět hluboce poklonil_ a řekl, že si dovolí přijít se svým pánem Jeho Veličenstvu naproti (...)</i>
V14–V16	<i>Kocour se opět hluboce poklonil, řka, že si dovolí přijít se svým pánem Jeho Veličenstvu naproti (...)</i>

Další přechodník byl pozměněn ve všech vydáních počínaje V9, tedy na rozdíl od předchozích příkladů také ve V14, V15 a V16. Byl změněn, stejně jako v příkladu prvním, pomocí vedlejší věty časové a spojovacího výrazu *a když*.

V1–V8	<i>Král vyhlédl z povozu a poznáváje kocoura, poručil svým služebníkům, aby tonoucího vytáhli.</i>
V9–V16	<i>Král vyhlédl z povozu, a když poznal kocoura, poručil svým služebníkům, aby tonoucího vytáhli.</i>

Dalším přechodníkem je tvar *věda*. Tato přechodníková konstrukce byla pozměněna v pěti vydáních, konkrétně ve V9–V13, od V14 je opět používán přechodník *věda*. v pozměněných vydáních je přechodník nahrazen pouze slovesem *věděl*. Srozumitelnější by však tato jednoslovná věta byla, pokud by se připojila nějakým spojovacím výrazem, například pomocí *protože*, díky čemuž by lépe navazovala na větu předchozí. Takové explicitnější vyjádření však není nezbytné.

V1–V8, V14–V16	<i>Jakub s radostí svolil, věda, že kocour i tam mu bude prospěšným a také se nemýlil.</i>
V9–V13	<i>Jakub s radostí svolil, věděl, že kocour i tam mu bude prospěšným a také se nemýlil.</i>

Od V9 byla také odstraněna přechodníková konstrukce *vidouce*. Ta byla změněna na vedlejší větu časovou pomocí spojky *ale*.

V1–V8	<i>S podivem a nedůvěrou prohlíželi si nejdříve podivného hosta, ale vidouce, že se nehýbe, (...)</i>
V9–V13	<i>S podivem a nedůvěrou prohlíželi si nejdříve podivného hosta, ale když viděli, že se nehýbe, (...)</i>
V14–V16	<i>S podivem a nedůvěrou si prohlíželi nejdřív podivného hosta, ale když viděli, že se nehýbe, (...)</i>

Následující přechodník je opět od V9 převeden na větu vedlejší, tentokrát pomocí příslovce *kde*, čímž se však pozměnil význam věty.

VI–V8	<i>Jakub čekal na něj nedaleko hradu sedě na břehu velkého rybníka, který právě u cesty se rozkládal.</i>
V9–V13	<i>Jakub čekal na něj nedaleko hradu, kde seděl na břehu velkého rybníka, který právě u cesty se rozkládal.</i>
V14–V16	<i>Jakub čekal na něj nedaleko hradu sedě na břehu velkého rybníka, který se právě u cesty rozkládal.</i>

Slovesa

Až do V4 se setkáváme s tvarem slovesa *uhodnul*, které je od V5 nahrazeno tvarem *uhodl*.

VI–V4	<i>Kocour jako by byl uhodnul, co si jeho pán myslí, prosil znova:</i>
V5–V13	<i>Kocour jako by to byl uhodl, co si jeho pán myslí, prosil znova:</i>
V14–V16	<i>Kocour jako by byl uhodl, co si jeho pán myslí, prosil znova:</i>

Dále byl od V9 (1991) změněn tvar slovesa *jest* na dnes nepřiznakový tvar *je*. Ve V14, V15 a V16 je tato věta navíc přeformulována změnou *být(i) zapotřebí* na podobu *potřebovat*.

VI–V8	<i>„Těchto tři věci jest mi nutně zapotřebí. (...)“</i>
V9–V13	<i>„Těchto tři věci je mi nutně zapotřebí. (...)“</i>
V14–V16	<i>„Tyto tři věci nutně potřebuji. (...)“</i>

V prvním vydání nalezneme sloveso *obdivovat* v 1. osobě singuláru zakončené na *-u*. Od V5 (1934) je tato koncovka nahrazena koncovkou *-i*. Za zmínku jistě stojí, že zakončení na *-i* zůstává i u nejnovějších vydání, ačkoli by se zde dalo předpokládat, že editoři budou chtít text dětem více zjednodušit, a proto se navrátí ke tvaru původnímu.

VI–V4	<i>„Obdivuju se velmi tvému umění a budu o něm hlásati, kamkoli přijdu. (...)“</i>
V5–V8	<i>„Obdivuji se velmi tvému umění a budu o něm hlásati, kamkoli přijdu. (...)“</i>
V9–V16	<i>„Velmi se obdivuji tvému umění a budu o něm hlásat, kamkoli přijdu. (...)“</i>

Další změna proběhla taktéž od V14. Jedná se o původní tvar slovesa *náleží* značící 3. osobu plurálu přítomného, který byl pozměněn na tvar *náležejí*. Rozdíl mezi těmito dvěma tvary je v tom, že první z tvarů může značit jak singulár, tak také plurál, ale druhý tvar značí pouze plurál. Možné jsou tedy obě varianty.

VI–V8	<i>Bude-li se vás tázati, komu náleží ty louky, lesy a pole, řekněte, že hraběti z Mlejniců.</i>
V9–V13	<i>Bude-li se vás tázat, komu náleží ty louky, lesy a pole, řekněte, že hraběti z Mlejniců.</i>
VI4–VI6	<i>Bude-li se vás tázat, komu náležejí ty louky, lesy a pole, řekněte, že hraběti z Mlejniců.</i>

Tvar slovesa v následující tabulce byl původně složený ze slovesa *být* a příčestí trpného slova *vděčen*, od V14 proběhla změna na sloveso *být* s adjektivem *vděčný*.

VI–V13	<i>„Jsem velmi vděčen hraběti z Mlejniců a ujišťuji ho svou nejvyšší přízní,“ pravil ke kocourovi.</i>
VI4–VI6	<i>„Jsem velmi vděčný hraběti z Mlejniců a ujišťuji ho svou nejvyšší přízní,“ pravil ke kocourovi</i>

Substantiva

Následující změna proběhla pouze u V14, V15 a V16. Konkrétně se jedná o změnu substantiva *pánu* v dativu na tvar *pánovi*, který je v současnosti běžnější, pokud toto slovo nestojí ve spojení s dalším substantivem. Obě tyto změny však byly zbytečné, neboť se nejednalo o tvary, které by nebyly pro děti pochopitelné.

VI–V13	<i>„Vyříd' svému pánu, že po hostině ho navštívím, abych ho osobně poznal (...).“</i>
VI4–VI6	<i>„Vyříd' svému pánovi, že ho po hostině navštívím, abych ho osobně poznal (...).“</i>

Stejným způsobem jako u substantiva *pán* byla ve V14, V15 a V16 zbytečně provedena změna koncovka substantiva *čarodějník* v dativu *-u* na koncovku *-ovi*.

VI–V8	<i>Zámek ten náležel jednomu čarodějníku (...)</i>
V9–V13	<i>Zámek náležel jednomu čarodějníku (...)</i>
VI4–VI6	<i>Zámek ten náležel jednomu čarodějníkovi (...)</i>

Adjektiva

Podíváme-li se na následující tabulku, zjistíme, že přechodník *tváře se* zůstal ponechán po celých šestnáct vydání. Od V14 je však pozměněno adjektivum *nešťastný* v instrumentálu, jež bylo nahrazeno adverbium utvořeným od téhož slova, tedy ve tvaru *nešťastně*.

VI–V4	<i>Mezi tím vypravoval kocour, tváře se velice nešťastným (...)</i>
V5–V13	<i>Mezitím vypravoval kocour, tváře se velice nešťastným (...)</i>
V14–V16	<i>Mezitím vypravoval kocour, tváře se velice nešťastně (...)</i>

Zájmena

Od V5 (1934) se mění zájmeno *on* v akuzativu z tvaru *na něj* na tvar *na něho*. Tato změna nebyla nutná, neboť rozdíl mezi těmito dvěma tvary je v tom, že krátký tvar je na rozdíl od dlouhého nepřízvučný, možné jsou tedy obě varianty.

VI–V4	<i>Jakub čekal na něj nedaleko hradu (...)</i>
V5–V8	<i>Jakub čekal na něho nedaleko hradu (...)</i>
V9–V16	<i>Jakub na něho čekal nedaleko hradu (...)</i>

Od V5 (1934) ve všech vydáních mění zájmeno *on* v akuzativu z tvaru *jej* na užívanější tvar *ho*.

VI–V4	<i>„(...) kde bych jej uvítal?“</i>
V5–V16	<i>„(...) kde bych ho uvítal?“</i>

Mezi morfologické změny můžeme dále zařadit změnu zájmena *všecky* na dnes obvyklejší tvar *všechny*. Tato změna proběhla poprvé ve V9, tedy roku 1991 a držela se ve všech následujících vydáních.

VI–V8	<i>(...) a na všecky otázky královny odpovídali, jak si kocour přál (...)</i>
V9–V13	<i>(...) a na všechny otázky královny odpovídali, jak si kocour přál (...)</i>
V14–V16	<i>(...) a na všechny královny otázky odpovídali, jak si kocour přál (...)</i>

Další změny

V následující větě jsou ukázány dva typy změn; nejprve se podíváme opět na změnu u zájmena *on*. Zde je v akuzativu nejdříve tvar *jej*, který je již od V5 nahrazen zájmenem *ho*. Dále se změnil pád, pomocí něhož se substantivum váže na sloveso *mít* v negaci. v prvních třinácti vydáních se na toto sloveso váže substantivum v genitivu, od V14 se pak váže již v dnes častějším akuzativu. u V14 a pozdějších vydání tato změna proběhla zřejmě proto, že genitiv záporový dnes již vnímáme jako silně příznakový. Poslední z uvedených změn by se měla řadit spíše do syntaxe, avšak pro potřeby této práce je zmíněn zde.

VI–V4	(...) <i>když nemám ani slušného oděvu, ani hradu, kde bych jej uvítal?</i> “
V5–V13	(...) <i>když nemám ani hradu, kde bych ho uvítal?</i> “
V14–V16	(...) <i>když nemám ani slušný oděv, ani hrad, kde bych ho uvítal?</i> “

Poslední zde uvedenou změnou je pak slovní spojení *po cestě*, jež se ve Zlaté knize pohádek nahrazuje substantivem *cestou*.

VI–V8	(...) <i>a jal se po cestě sbírat do něho šřavnaté lupení.</i>
V9–V13	(...) <i>a jal se po cestě sbírat šřavnaté lupení.</i>
V14–V16	(...) <i>začal do něho cestou sbírat šřavnaté lupení.</i>

3.4 Lexikální změny

Lexikálních změn bylo v Kocourovi v botách méně než změn morfologických, i tak je však lexikálních změn více, než by bylo zapotřebí. Mění se především slovesa, dále příslovce, zájmena, substantiva apod.

Substantiva

V další ukázce se změnil vokál v kořeni slova *kožešina*, respektive *kožišina*. Je zajímavé, že v prvních čtyřech vydáních se setkáváme s tvarem *kožešina*, který je od V5 nahrazen tvarem *kožišina*, tato změna proběhla pravděpodobně pod vlivem purismu. Tento tvar trvá až do V11 (2001), od V12 se opět setkáme s tvarem původním, tedy *kožešina*.

VI–V4, V12, V13	(...) a k tomu koupil si krásný pláštík s kožešinou .
V5–V11	(...) a k tomu koupil si krásný pláštík s kožišinou .
V14–V16	(...) a k tomu si koupil krásný pláštík s kožešinou .

Ve Zlaté knize pohádek (V14, V15, V16) se setkáme s další lexikální změnou. Jedná se o substantivum *šatnice*, jež je v těchto vydáních změněno na slovo *šatník*. Slovo původní by jistě nebylo dětem zcela nesrozumitelné, mohlo by se proto ponechat.

VI–V13	Král ihned nařídil, aby byl přinesen z jeho šatnice nekrásnější oděv pro hraběte.
V14–V16	Král ihned nařídil, aby byl přinesen z jeho šatníku nekrásnější oděv pro hraběte.

Adjektiva

Ve třech případech je adjektivum *veliký* změněno na adjektivum *velký*. Nejprve je tomu tak u slov *veliký pán*, dále *veliké množství* a nakonec u slov *veliký rozum*.

VI–V8	Chci se o to postarati, aby se z tebe stal veliký pán (...)
V9–V13	Chci se postarat o to, aby se z tebe stal veliký pán (...)
V14–V16	Chci se postarat o to, aby se z tebe stal velký pán (...)

Adjektivum *malounký* se mění od V9 na dnes obvyklejší přídavné jméno *malinký*. Avšak v tomto i v předešlém případě se jedná o změnu zbytečnou, protože obě původní slova by dětem nečinila žádné problémy.

VI–V8	(...) řekl hrdě čaroděj a proměnil se v malounkou myšku, která čile běhala po pokoji.
V9–V16	(...) řekl hrdě čaroděj a proměnil se v malinkou myšku, která čile běhala po pokoji.

Slovesa

První lexikální změnou bylo nahrazení slovesa ve 3. osobě sg. minulého času *jal se* slovesem *začal*, a to počínaje V14. Tuto změnu můžeme chápat jako přiblížení textu dětem, pro které by mohlo být v dnešní době (V14 bylo vydáno roku 2009) sloveso *jmout* obtížné. Pokud by se však původní tvar ponechal, seznámily by se děti se slovem, se kterým se již

v běžné komunikaci nesetkají, a díky tomu by se jim toto slovo dostalo do povědomí i spolu se svým významem. z tohoto důvodu nebylo nezbytné tuto změnu provádět.

VI–V8	(...) a jal se po cestě sbírat do něho šťavnaté lupení.
V9–V13	(...)a jal se po cestě sbírat šťavnaté lupení.
V14–V16	(...) začal do něho cestou sbírat šťavnaté lupení.

v následující tabulce je ve V1 tvar *ukážeš*, který je hned od V2 pozměněn na tvar s prefixem *o-*, tedy *okážeš*. Tento tvar se drží až do V4, od V5 je opět nahrazen tvarem původním.

VI, V5–V8	Ty mi k jeho hradu cestu ukážeš . “
V2–V4	Ty mi k jeho hradu cestu okážeš . “
V9–V16	Ty mi ukážeš cestu k jeho hradu. “

Dále bylo sloveso *zdržovat se* nahrazeno prostým slovesem *být*. Tato změna proběhla od V9 (1991), Velká kniha pohádek však ponechává sloveso původní, neboť se nejedná o slovo, které by pro dnešní děti mohlo být nepochopitelné a není tedy třeba ho měnit. Proto se ve V14, V15 a V16 setkáme opět se slovesem *zdržovat se*.

VI–V8, V14–V16	„(...) Já však znám jedno místo, kde se jich zdržuje hojně, a kam dosud žádná lidská noha nevstoupila. “
V9–V13	„(...) Já však znám jedno místo, kde je jich hojně a kam dosud žádná lidská noha nevstoupila. “

Následující tabulka zobrazuje sloveso *zpravit*, jež bylo nahrazeno slovesem *povědět*, a to také od V9 do V13; Zlatá kniha pohádek ponechává opět znění původní (V14–V16), protože nebylo nutné tuto změnu provádět.

VI–V8, V14–V16	(...) a pak rychle zmizel ve dveřích, aby svého pána zpravil o královské návštěvě.
V9–V13	(...) a pak rychle zmizel ve dveřích, aby svému pánu pověděl o královské návštěvě.

V další ukázce se změnila postupně dvě slovesa. Prvním měnicím se slovem bylo sloveso v imperativu, *netáž se*, které se od V10 změnilo na *neptej se*. Toto změněné slovo je jistě pro děti srozumitelnější než slovo původní, navzdory tomu však nebyla tato změna nezbytná. Druhým měnicím se prvkem je změna slovesa *odstrojit se* na sloveso *svlékl se*. Ani slovo *odstrojit se* však nebylo nutné změnit ve sloveso *svléknout se*.

VI–V9, VII–V13	„ Netaž se a poslouchej,“ odpověděl kocour místo vysvětlení(,) a Jakub chtěl nechtě se odstrojil a skočil do rybníka.
V10	„ Neptej se a poslouchej,“ odpověděl kocour místo vysvětlení, a Jakub chtěl nechtě se odstrojil a skočil do rybníka.
V14–V16	„ Neptej se a poslouchej,“ odpověděl kocour místo vysvětlení, a Jakub chtěl nechtě se svlékl a skočil do rybníka.

Také další lexikální změna proběhla pouze ve vydáních V14, V15 a V16. v této větě se opět setkáváme se dvěma změnami sloves. v prvním případě se jedná o změnu ze slovesa *použil* na sloveso *využil*. Sloveso *použit* má dnes jiný význam než sloveso *využit*, tato změna byla tedy oprávněná. Ve druhém případě změny se slovo *umístil* (*se*) pozměnilo na *usadil* (*se*). v tomto případě můžeme vnímat snahu ke zjednodušení významu.

VI–V8	Pln radosti použil Jakub milostivého toho dovolení a hrdě se umístil v královském kočáře.
V9–V13	Pln radosti použil Jakub toho milostivého dovolení a hrdě se umístil v královském kočáře.
V14–V16	Pln radosti využil Jakub toho milostivého dovolení a hrdě se usadil v královském kočáře.

V následující větě bylo sloveso *ubíhat* změněno na *běžet*. Tato změna byla provedena opět pouze ve Zlaté knize pohádek, tedy v posledních třech vydáních. Proběhla pravděpodobně opět se snahou přiblížit text dětem, neboť sloveso *ubíhat* dnes používáme především ve významu *běžet* pouze zřídka (dle SSJČ).

VI–V13	Ten zatím ubíhal rychle napřed, zastavoval se u všech lidí, kteří na polích vedle cesty pracovali(,) a volal na ně:
V14–V16	Ten zatím běžel rychle napřed, zastavoval se u všech lidí, kteří na polích vedle cesty pracovali(,) a volal na ně:

Také další lexikální změna byla provedena až od V14. Jedná se o změnu slovesa *hlásat* na sloveso *vyprávět*. Stejně jako v předchozích příkladech zde můžeme vnímat tendenci zjednodušit text pro děti, neboť sloveso *vyprávět* je jistě užívanější než sloveso původní, na druhou stranu však sloveso *hlásat* značí větší intenzitu než sloveso *vyprávět*.

VI–V8	„Obdivuju/i se velmi tvému umění a budu o něm hlásati , kamkoli přijdu. (...)“
V9–V13	„Velmi se obdivuji tvému umění a budu o něm hlásat , kamkoli přijdu. (...)“
V14–V16	„Obdivuji se velmi tvému umění a budu o něm vyprávět , kamkoli přijdu. (...)“

Ve V14, V15 a V16 se změnilo sloveso *přepustit* na výraz *přenechat*. Zde mohlo o snahu o zjednoznačnění významu.

V1–V8	„Není pomoci, milý hrabě,“ pravil král, „musíte mi svého komorníka přepustiti .“
V9–V13	„Není pomoci, milý hrabě,“ pravil král, „musíte mi přepustit svého komorníka.“
V14–V16	„Není pomoci, milý hrabě,“ pravil král, „musíte mi svého komorníka přenechat .“

Adverbia

Následující změna proběhla naopak od V14. v tomto případě se změnilo adverbium *právě* na adverbium *rovnou*. Po nahrazení tohoto slova je věta srozumitelnější i pro menší děti, neboť adverbium *právě* dnes označuje v primárním významu v *daný okamžik* (dle SSJČ). Naproti tomu adverbium *rovnou* v primárním významu znamená *přímo* (dle SSJČ). Proto tedy tato změna byla oprávněná.

V1–V8	(...) na břehu velkého rybníka, který právě u cesty se rozkládal.
V9–V13	(...) na břehu velkého rybníka, který se právě u cesty rozkládal.
V14–V16	(...) na břehu velkého rybníka, který se rozkládal rovnou u cesty.

Až do V13 se setkáme s větou *do vody se mu právě nechtělo*. Pokud se na tuto větu podíváme, zjistíme, že jsou možné dvě interpretace. Ačkoli z kontextu můžeme vytušit, že jelikož se Jakub zdráhal jít do vody, pravděpodobně se mu nechtělo do vody *zrovna/příliš*, nemůžeme vyloučit ani interpretaci, že se mu nechtělo do vody v *danou chvíli*. Od V14 je tedy adverbium *právě* nahrazeno adverbiem *zrovna*, avšak ani tato interpretace se nejeví jako zcela jednoznačná. Musíme brát také v potaz, že slovo *právě* bylo poprvé užito přímo Krásnohorskou, a mohly být možné tedy i za jejího života dvě interpretace, které zde mohly být z nějakého nám neznámého důvodu. Proto by bylo vhodnější slovo původní *ponechat*.

V1–V13	„Nač to?“ zdráhal se Jakub, jemuž se do vody právě nechtělo.
V14–V16	„Nač to?“ zdráhal se Jakub, jemuž se do vody zrovna nechtělo.

V další ukázce se změnila dvě slova, konkrétně zájmeno *co* a příslovce *jen*. Tak se nám část věty značící udivení mění z *co jen myslíš* na *jak to myslíš*. Tato změna byla provedena opět pouze ve Zlaté knize pohádek, tedy ve V14 a vydáních pozdějších. Můžeme se

domnívat, že se opět jedná o snahu přizpůsobení textu dětem, kterým bude tato formulace pravděpodobně bližší než formulace původní. Avšak na straně druhé se touto opravou změnil význam věty, neboť věta *co jen myslíš* má stejný (nebo alespoň velmi podobný) význam jako např. *co to povídáš (za hlouposti)* nebo *co tě nemá*, avšak věta *jak to myslíš* může nést i význam otázky – *jak to myslíš?*.

VI	„Ale brachu,“ řekl se smíchem, „ co jen myslíš .“
V2–V13	„Ale brachu,“ řekl se smíchem, „ co jen myslíš! “
VI4–VI6	„Ale brachu,“ řekl se smíchem, „ jak to myslíš! “

Do oblasti slovo tvorby můžeme zařadit změnu následující. Od V9 (1991) bylo slovo *průvodčí* nahrazeno slovem *průvodce*. Tato změna je pochopitelná, neboť slovo *průvodčí* dnes značí člověka kontrolujícího jízdenky, avšak v tomto případě má označovat někoho, kdo např. provází lidi po určitém objektu. Další změnu bychom pak zařadili do syntaxe, avšak jelikož by se jednalo o jedinou změnu tohoto typu, je ponechána na tomto místě. Sloveso *obdivovat (se)* se v prvních třinácti vydáních pojí s dativem, od V14 je odstraněno zvrtné *se*, čímž se mění rekce, a sloveso se pojí s akuzativem. Tato změna proběhla jistě také za účelem přiblížení textu dětem, neboť dnes bychom vazbu *obdivovat se čemu* vnímali již jako silně příznakovou. Druhým důvodem pak mohl být fakt, že dnes užíváme sloveso *obdivovat se* ve smyslu *obdivovat sebe*, mohl by být proto tedy původní tvar pro děti matoucí.

VI–V8	<i>Král obdivoval se skvěle vyzdobeným síním, ale ještě více žasl nad moudrostí a vševědoucností svého chlupatého průvodčího.</i>
V9–V13	<i>Král obdivoval se skvěle vyzdobeným síním, ale ještě více žasl nad moudrostí a vševědoucností svého chlupatého průvodce.</i>
VI4–VI6	<i>Král obdivoval skvěle vyzdobené síně, ale ještě víc žasl nad moudrostí a vševědoucností svého chlupatého průvodce.</i>

3.5 Změny slovosledu

V Kocourovi v botách se měnil slovosled ve větší míře než zbylých dvou pohádek, neboť byl Kocour v botách vydáván také v posledních letech, kdy Červená karkulka ani Perníková chaloupka nebyly vydávány. Slovosled se mění na základě aktuálního členění větného; nejčastěji se posouvá příklonka *se/si* do druhé pozice ve větě, dále se shodný přívlastek dostává před substantivum, které rozvíjí, nebo se přesouvají nepřízvučná zájmena

před slovesa či substantiva nesoucí přízvuk. Nejvýraznějšími mezníky jsou V9 (1991 – první vydání po 50 letech), dále pak V5 (tedy první vydání, jež vyšlo po smrti Krásnohorské, roku 1934) a V14 (2009) – tedy Zlatá kniha pohádek.

Příklonka se/si

První změnou slovosledu ve větě bylo předsunutí zvrátého *se* před sloveso, které se s ním pojilo, dle současných tendencí. Toto předsunutí bylo poprvé provedeno ve V9 (1991), ve V14–V16 byla pak věta přeformulována ve větší míře, neboť zde byl v první části věty přidán úvod pohádky, konkrétně *jednou za časů dávných*.

V1–V8	<i>Po zaprášené silnici ubíral se selský hoch v pomoučených šatech s pytle</i> <i>přes rameno.</i>
V9–V13	<i>Po zaprášené silnici se ubíral selský hoch v pomoučených šatech s pytle</i> <i>přes rameno.</i>
V14–V16	<i>Jednou za časů dávných se po zaprášené silnici ubíral selský hoch</i> <i>v pomoučených šatech a s pytle přes rameno.</i>

V následující ukázce byly provedeny postupně dvě změny téhož jevu. Nejprve se od V9 předsunulo zvráté *se* před sloveso, pak se od V14 mezi zvráté *se* a sloveso *chovat* vsouvá také podmět věty, slovo *kocour*.

V1–V8	<i>Nějakou chvíli choval se kocour tiše (...)</i>
V9–V13	<i>Nějakou chvíli se choval kocour tiše (...)</i>
V14–V16	<i>Nějakou chvíli se kocour choval tiše (...)</i>

Také v dalších příkladech se editoři snažili dát příklonku *se* na pozici dle dnešního úzu. Je ovšem zajímavé, že v některých příkladech se dostává *se* do této pozice již ve V5, v případech jiných vět však až od V9. Nyní si ukážeme několik příkladů těchto změn. v prvním příkladu proběhla změna slovosledu dvakrát. Nejprve se od V5 předsunula příklonka *se* na druhou pozici ve větě a od V9 se adverbium *vítězoslavně* dostalo mezi zájmeno a sloveso. Tato věta pro nás po druhé změně působí nejpřirozeněji, neboť se jedná opět o změnu dle dnešního aktuálního členění větného.

V1–V4	<i>Kocour usmíval se vítězoslavně.</i>
V5–V8	<i>Kocour se usmíval vítězoslavně.</i>
V9–V16	<i>Kocour se vítězoslavně usmíval.</i>

V následujících ukázkách se opět pouze dostalo zvrtné *se* do druhé pozice, a to od V9.

VI–V8	<i>Hluboce před panovníkem se poklonil (...)</i>
V9–V16	<i>Hluboce se před panovníkem poklonil (...)</i>

VI–V8	<i>Kocour opět hluboce se poklonil (...)</i>
V9–V16	<i>Kocour se opět hluboce poklonil (...)</i>

V této větě se také dostalo zvrtné *se* do druhé pozice, avšak v tomto případě pouze ve Zlaté knize pohádek, tedy od V14.

VI–V13	„(...) <i>Ted' především se rychle odstroj, skoč sem do rybníka a koupej se,</i> “ řekl přísně kocour.
V14–V16	„(...) <i>Ted' se především rychle odstroj, skoč sem do rybníka a koupej se,</i> “ řekl přísně kocour.

V následující ukázce byly provedeny změny dvě. Nejprve se, stejně jako v případech předchozích, přemístilo zvrtné zájmeno *se* na druhou pozici ve větě, v tomto případě od V9. Ve V14, V15 a V16 se pak, jelikož se pojí se slovesem, posune i sloveso *zadívat* z konce věty do třetí pozice, za zájmeno *se*.

VI–V8	<i>Jakub s úžasem na kocoura se zadíval.</i>
V9–V13	<i>Jakub se s úžasem na kocoura zadíval.</i>
V14–V16	<i>Jakub se zadíval na kocoura s úžasem.</i>

Slovosled následující věty se pozměnil od V11. Zvrtné *se* bylo předsunuto do druhé pozice ve větě. Touto změnou se však dostala dvě *se* vedle sebe, nejprve jde o zvrtné zájmeno a následně o předložku. z tohoto důvodu byl slovosled zřejmě pozměněn ještě jednou, a to od V14, aby byla dvě „*se*“ dále od sebe.

VI–V10	<i>Jakub se zalíbením na něj se zadíval (...)</i>
V11–V13	<i>Jakub se se zalíbením na něj zadíval (...)</i>
V14–V16	<i>Jakub se na něj zadíval se zalíbením (...)</i>

Od V9 byl změněn slovosled tak, aby nebyla část přísudku až za předmětem, který tento přísudek rozvíjí. Jedná se sice o změnu dle dnešních tendencí, avšak zbytečnou, neboť ani

původní znění nebylo nepochopitelné. Touto změnou se však přidal důraz na zájmeno *to*, díky čemuž zní důrazněji i druhá část souvětí.

VI–V8	„ <i>Chci se o to postarati</i> (...)“
V9–V16	„ <i>Chci se postarat o to</i> (...)“

Příklonka *se* se dostala do druhé pozice ve větě také v následující ukázce, v tomto případě pak až od V14.

VI–V13	(...)a <i>Jakub chtě nechtě se odstrojil a skočil do rybníka.</i>
V14–V16	(...)a <i>Jakub se chtě nechtě svlékl a skočil do rybníka.</i>

Následující tabulka ukazuje dvojí změnu slovosledu. Nejprve se od V9 (1991) posouvá příklonka *se* do druhé pozice ve větě, následně pak od V14 se sloveso *blížít se*, k němuž tato příklonka patří, posouvá za ni do pozice třetí.

VI–V8	(...) že <i>král se svou družinou se blíží.</i>
V9–V13	(...) že <i>se král se svou družinou blíží.</i>
V14–V16	(...) že <i>se král blíží se svou družinou.</i>

V dalším příkladu se zájmeno *se* dostává opět do druhé pozice ve větě, taktéž již od V9 (1991).

VI–V8	A v(e) <i>mžiku proměnil se v mohutného lva.</i>
V9–V16	A v(e) <i>mžiku se proměnil v mohutného lva.</i>

Následující tabulka zobrazuje opět posunutí zvrtného *se* na druhou pozici, v tomto případě však oproti vydáním předchozím již od V5.

VI–V4	<i>Kocour tvářil se, jako by se hrozně bál, a vyskočil rychle na okno, aby se mohl spasiti útekem.</i>
V5–V16	<i>Kocour se tvářil, jako by se hrozně bál, a vyskočil rychle na okno, aby se mohl spasit(i) útekem.</i>

Ve větě, na kterou se podíváme nyní, proběhly postupně dvě změny. První změnou bylo opět od V9 posunutí zvrtného zájmena *se* na druhou pozici ve větě. Od V14 se pak mezi zájmeno a sloveso, která byla doposud vedle sebe, dostávají slova *jeho strachu*.

VI–V8	Čaroděj <i>smál se jeho strachu</i> a vzal na sebe opět svou pravou podobu.
V9–V13	Čaroděj <i>se smál jeho strachu</i> a vzal na sebe opět svou pravou podobu.

V14–V16	<i>Čaroděj se jeho strachu smál a vzal na sebe opět svou pravou podobu.</i>
---------	---

V následující ukázce se od V9 dostalo zvrtné *se* do druhé pozice ve větě. Jak můžeme vidět v tabulce, od V14 se sloveso pojí s akuzativem, jedná se tedy o změnu podoby slovesa *obdivovat se* (čemu) na podobu *obdivovat* (co), proto zájmeno *se* zmizelo.

V1–V8	<i>Král obdivoval se skvěle vyzdobeným síním (...)</i>
V9–V13	<i>Král se obdivoval skvěle vyzdobeným síním (...)</i>
V14–V16	<i>Král obdivoval skvěle vyzdobené síně (...)</i>

Stejným způsobem byl pozměněn slovosled i v této větě; od V9 nacházíme opět zájmeno *se* na druhém místě ve větě a od V14 se sloveso pojí s akuzativem, takže zájmeno z věty mizí.

V1–V8	<i>Jakub sám obdivoval se jeho velikému rozumu (...)</i>
V9–V13	<i>Jakub se sám obdivoval jeho velikému rozumu (...)</i>
V14–V16	<i>Sám Jakub obdivoval jeho veliký rozum (...)</i>

V následující ukázce byl obdobným způsobem změněn slovosled u příklonky *si*, která byla od V9 před slovesem.

V1–V8	<i>S podivem a nedůvěrou prohlíželi si nejdříve podivného hosta (...)</i>
V9–V16	<i>S podivem a nedůvěrou si prohlíželi nejdříve podivného hosta (...)</i>

V dalším souvětí proběhly postupně čtyři změny slovosledu. První změnou je od V9 opět předsunutí zvrtného *se* na druhou pozici ve větě. Od stejného vydání se také otočil slovosled slov *ostré svoje* (*drápy*) dle dnešního úzu kladení zájmena před adjektivum v případě, že se obě vážou ke stejnému substantivu. Od V14 se mění také slovosled v první části věty. Nejprve se, stejně jako ve vydáních 1–8, vrací poslední tři vydání k formě *rychle jako blesk*, ovšem hned za tím stojí zájmeno *se*. Další změnou pak je v těchto vydáních pořadí slov *na myšku nic zlého netušící* podle aktuálního členění větného.

V1–V8	<i>Rychle jako blesk vrhl se na myšku nic zlého netušící, zaťal do ní ostré svoje drápy a v té chvíli zmizela v jeho žaludku.</i>
V9–V13	<i>Rychle se jako blesk vrhl na myšku nic zlého netušící, zaťal do ní svoje ostré drápy a v té chvíli zmizela v jeho žaludku.</i>
V14–V16	<i>Rychle jako blesk se vrhl na nic zlého netušící myšku, zaťal do ní své ostré drápy a v té chvíli zmizela v jeho žaludku.</i>

V následující tabulce proběhly postupně dva typy změn. Prvním typem je opět posunutí příklonky *se/si* na druhou pozici ve větě. Je ovšem zajímavé, že zájmeno u slovesa *pořídít (si)* změnilo pozici již od V9, na rozdíl od slovesa *koupit (si)*, v němž se zájmeno posunulo do druhé pozice až od V14. Druhým typem změny je pak přesunutí slovesa u slovesa *stát se* na čtvrtou pozici ve větě, a to také již od V9.

VI–V8	<i>Na jejich svatbu pořídil si kocour, který se mezitím z komorníka byl stal ministrem, nové boty i klobouk a k tomu koupil si krásný pláštík s kožešinou/kožišinou.</i>
V9–V13	<i>Na jejich svatbu si pořídil kocour, který se mezitím stal z komorníka ministrem, nové boty i klobouk a k tomu koupil si krásný pláštík s kožešinou/kožišinou.</i>
V14–V16	<i>Na jejich svatbu si pořídil kocour, který se mezitím stal z komorníka ministrem, nové boty i klobouk a k tomu si koupil krásný pláštík s kožešinou.</i>

Substantiva, adjektiva a pronomina

V posledním souvětí Kocoura v botách se setkáme se dvěma změnami slovosledu. v první řadě se od V9 do V13 mění pořadí slov *nejmilejší jeho* na *jeho nejmilejší* (*vycházka*) podle současných tendencí kladení shodného přívlastku rozvíjejícího substantivum blíže než zájmeno, které rozvíjí totéž substantivum. Od V14 je v tomto případě zachován slovosled původní. v druhé řadě se pak jedná o posunutí příklonky *si* před adverbium *rád*. Tato změna proběhla od V9 a byla zachována ve všech následujících vydáních.

VI	<i>Požíval všude veliké vážnosti, ale přes to přese všechno rád si potajmu nějakou tu myšku chytil, a nejmilejší jeho vycházka byla na Králičí horu pro nějakého toho ušáčka.</i>
V2–V8	<i>Požíval všude veliké vážnosti, ale přes to přese všechno rád si potajmu nějakou myšku chytil, a nejmilejší jeho vycházka byla na Králičí horu pro nějakého toho ušáčka.</i>
V9–V13	<i>Požíval všude veliké vážnosti, ale přes to si rád potajmu nějakou myšku chyti(,) a jeho nejmilejší vycházka byla na Králičí horu pro nějakého toho ušáčka.</i>
V14–V16	<i>Požíval všude veliké vážnosti, ale přes to přese všechno si rád potajmu nějakou myšku chytil, a nejmilejší jeho vycházka byla na Králičí horu pro nějakého toho ušáčka.</i>

Následující věta je přetvořena obdobným způsobem, opět se zájmena předsouvají před slovesa, nejprve je tomu tak u V5 a slovesa *jíst*, od V9 pak i v druhém případě u slovesa *krmit*.

VI–V4	„ <i>Sám co jísti nemám a ještě musím ho krmiti. Nejlépe učiním, když ho prodám.</i> “
V5–V8	„ <i>Sám co jísti nemám a ještě ho musím krmiti. Nejlépe učiním, když ho prodám.</i> “
V9–V16	„ <i>Sám nemám co jíst a ještě ho musím krmit. Nejlépe učiním, když ho prodám.</i> “

V další ukázce si vyměnilo sloveso pozici *zemřít* se zájmenem *on* v dativu podle dnešních tendencí kladení příklonky před sloveso.

VI–V8	<i>Nedávno zemřel mu otec (...)</i>
V9–V16	<i>Nedávno mu zemřel otec (...)</i>

Pozici si dále vyměnila slova *nejlépe* a *s tebou*.

VI–V8, V14–V16	<i>Tvůj otec nejlépe s tebou smýšlel, když ti odkázal mne.</i>
V9–V12	<i>Tvůj otec s tebou nejlépe smýšlel, když ti odkázal mne.³⁹</i>

Až do V8 se vyskytuje substantivum před shodným přívlastkem, který ho rozvíjí. Od V9 je tento přívlastek již předsunut před substantivum a navíc se z této věty vytrácí adverbium *již*. Od V14 se slovo *již* ve větě opět nachází, avšak oproti prvním devíti vydáním je až za příklonkou *se*. I v těchto třech posledních vydáních je shodný přívlastek zachován před rozvíjeným substantivem.

VI–V8	„ <i>Honem, honem, Jakube, štěstí tvoje již se blíží (...)</i> “
V9–V13	„ <i>Honem, honem, Jakube, tvoje štěstí se blíží (...)</i> “
V14–V16	„ <i>Honem, honem, Jakube, tvoje štěstí se již blíží (...)</i> “

VI–V8	<i>Pln radosti použil Jakub milostivého toho dovolení (...)</i>
V9–V13	<i>Pln radosti použil Jakub toho milostivého dovolení (...)</i>

³⁹ V13 má stejný slovosled jako V9–V12, avšak místo zájmena *já* v akuzativu zde má chybný tvar značící dativ, proto není v tabulce uvedeno.

V14–V16	<i>Pln radosti využil Jakub toho milostivého dovolení (...)</i>
---------	--

Následující změna proběhla taktéž od V9. Zde se dostalo do druhé pozice ve větě zájmeno *on* v genitivu.

V1–V8	<i>Býti velkým pánem, snad dokonce hrabětem, bylo toužebným jeho přáním (...)</i>
V9–V16	<i>Být velkým pánem, snad dokonce hrabětem, bylo jeho toužebným přáním (...)</i>

Stejným způsobem se změnil od V9 slovosled ve větě následující, kdy se opět zájmeno posunulo do druhé pozice ve větě.

V1–V8	<i>Král zářil radostí a poručil, aby jednoho králíka okamžitě mu upekli.</i>
V9–V16	<i>Král zářil radostí a poručil, aby mu jednoho králíka okamžitě upekli.</i>

V následující ukázce se od V9 sloveso posunulo na třetí pozici ve větě. Tato změna proběhla vzhledem k současným tendencím neklást sloveso až na konec věty. Ke slovesu je rovněž připojeno substantivum *cesta* v akuzativu, protože sloveso *ukázat* se pojí s akuzativem. Avšak ani původní uspořádání slov by nebránilo porozumění této větě.

V1–V8	<i>„(...) Ty mi k jeho hradu cestu ukážeš.“</i>
V9–V16	<i>„(...) Ty mi ukážeš cestu k jeho hradu.“</i>

Podíváme-li se na větu v další tabulce, zjistíme, že ve vedlejší větě je opět změněn slovosled posunutím zájmena *on* na druhou pozici ve větě. Zajímavé ovšem je, že na rozdíl od předchozích příkladů se tato změna odehrála až od V14.

V1–V8	<i>Vyřid' svému pánu, že po hostině ho navštívím, abych ho osobně poznal a se mu poděkoval.</i>
V9–V13	<i>Vyřid' svému pánu, že po hostině ho navštívím, abych ho osobně poznal a poděkoval mu.</i>
V14–V16	<i>Vyřid' svému pánu, že ho po hostině navštívím, abych ho osobně poznal a poděkoval mu.</i>

V následující větě byl slovosled postupně změněn na dvou místech. Nejprve se od V9 dostalo do druhé pozice slovní spojení *na něj*, které se změnilo na *na něho*. Editori od V14 se však opět navrátili k původní verzi. Druhou změnou je pak od V14 posunutí slovesa z konce věty na třetí pozici.

VI–V8	<i>Jakub čekal na něj nedaleko hradu sedě na břehu velikého rybníka, který právě u cesty se rozkládal.</i>
V9–V13	<i>Jakub na něho čekal nedaleko hradu sedě na břehu velikého rybníka, který právě u cesty se rozkládal.</i>
V14–V16	<i>Jakub čekal na něj nedaleko hradu sedě na břehu velikého rybníka, který se rozkládal rovnou u cesty.</i>

V následující větě je pouze změněn slovosled dvou po sobě jdoucích slov, zájmena a slovesa.

VI–V8	<i>Kocour běžel jim vstříc a křičel z plna hrdla: (...)</i>
V9–V16	<i>Kocour jim běžel vstříc a křičel z plna hrdla: (...)</i>

Od V9 se mění pozice slovesa a zvrátého zájmena pojičího se k němu, dále se od V5 mění v poslední části souvětí předložka *ku* na předložku *ke* (tento jev je popsán výše, v morfologických změnách). Od V9 se v této poslední části obrací slovosled přídavného jména a zájmena, která rozvíjejí slovo *majetek*, dle dnešních tendencí, tedy kladení adjektiva rozvíjejícího substantivum těsně před substantivum (v případě, že se jedná o přívlastek shodný, jako je tomu tak v tomto případě), neboť tato vazba je pevnější než vazba mezi substantivem a zájmenem. v neposlední řadě je od V14 (tedy opět pouze ve Zlaté knize pohádek) pozměněna také první část věty. Až do V13 byl na druhém místě přísudek *divil se*, od V14 je na druhé pozici adverbium *nemálo* a přísudek až za tímto slovem.

VI–V4	<i>Král divil se nemálo velikému tomu bohatství, podal Jakobovi ruku a přál mu štěstí ku krásnému tomu majetku.</i>
V5–V8	<i>Král divil se nemálo velikému tomu bohatství, podal Jakobovi ruku a přál mu štěstí ke krásnému tomu majetku.</i>
V9–V13	<i>Král se divil nemálo tomu velikému bohatství, podal Jakobovi ruku a přál mu štěstí k tomu krásnému majetku.</i>
V14–V16	<i>Král se nemálo divil tomu velikému bohatství, podal Jakobovi ruku a přál mu štěstí k tomu krásnému majetku.</i>

Další změna proběhla až od V14, tedy pouze ve Zlaté knize pohádek. Zde proběhly současně dvě změny. Příklonka *se* byla opět předsunuta do druhé pozice ve větě a shodný přívlastek *Jakubova* se posunul před rozvíjené substantivum *manželka*.

VI–V13	<i>Přičinil se kocour o to, aby nejstarší princezna stala se manželkou Jakubovou.</i>
V14–V16	<i>Přičinil se kocour o to, aby se nejstarší princezna stala Jakubovou manželkou.</i>

Další ukázka opět zobrazuje výměnu pozic substantiva a shodného.

VI–V8	<i>(...) pravil obr, jemuž lichotila chvála kocourova (...)</i>
V9–V16	<i>(...) pravil obr, jemuž lichotila kocourova chvála (...)</i>

V následující větě se změnil slovosled druhé poloviny vedlejší věty. Shodný přívlastek *malinký* se předsunul dle dnešních tendencí před substantivum *zvířátko*, které rozvíjí, a před přívlastek se předsunulo ještě adverbium *zcela*, které rozvíjí tento přívlastek. Dále se do druhé pozice dostalo zájmeno *se*. Všechny tyto změny proběhly od V9.

VI–V8	<i>(...), kdybys dovedl změnit se ve zvířátko zcela malinké.</i>
V9–V16	<i>(...), kdyby ses dovedl změnit ve zcela malinké zvířátko.</i>

Od V14 se v dalším příkladu sloveso *šla* ve vedlejší větě posouvá z druhé pozice do pozice třetí a na jeho místo se naopak ze třetí pozice dostává zájmeno *on* v genitivu. Tato změna nebyla nezbytná, neboť ani v původním slovosledu není věta pro malé děti těžko pochopitelná. Naopak spojovací výraz *že* zůstal zachován ve všech vydáních, ačkoli by mohl být nahrazen explicitnějším výrazem, který by vyjadřoval míru kocourova jiskření, např. *až*, tedy *až z něho šla hrůza*.

VI–V13	<i>A kocour jiskřil očima, že šla z něho hrůza.</i>
V14–V16	<i>A kocour jiskřil očima, že z něho šla hrůza.</i>

Stejným způsobem byl upraven text také v následující ukázce.

VI–V8, V14–V16	<i>(...) a král ho vyzval, aby přisedl k němu do kočáru.</i>
V9–V13	<i>(...) a král ho vyzval, aby k němu přisedl do kočáru.</i>

V následujícím souvětí proběhly postupně tři změny. Od V9 se opět dostává do druhé pozice ve větě zájmeno *on* v dativu a stejným způsobem se dostává do druhé pozice zájmeno *to*, které se tímto předsune před zájmeno *vše*. Od V14 se také změní pořadí slov *otázky královny* na *královny otázky*, díky čemuž je i při poslechu pohádky zřejmé, že se slovo *královny*

pojí se slovem *otázky*, nikoli se slovem *odpovídat (komu)*. Je tedy zřetelnější, že se jedná o přídavné jméno přivlastňovací, a ne o podstatné jméno v dativu.

VI–V8	<i>Lidé ze strachu slíbili mu, co chtěl, a na všechny otázky královy odpovídali, jak si kocour přál, že vše to náleží hraběti z Mlejniců.</i>
V9–V13	<i>Lidé mu ze strachu slíbili, co chtěl, a na všechny otázky královy odpovídali, jak si kocour přál, že to vše náleží hraběti z Mlejniců.</i>
V14–V16	<i>Lidé mu ze strachu slíbili, co chtěl, a na všechny královy otázky odpovídali, jak si kocour přál, že to vše náleží hraběti z Mlejniců.</i>

V dalším příkladu došlo u V9–V13 ke změně slovosledu ve vedlejší větě. Původně byl na druhém místě ve větě předmět a za ním pak přísudek, ve V9–V13 je tomu naopak. Nejprve zde máme přísudek a až za ním stojí předmět. Avšak při přečtení této věty si můžeme všimnout, že to nebylo nejvhodnější řešení. v části věty *uvítal panstvo a po zámku provedl* chybí zájmeno, které by odkazovalo ke slovesu *provést (někoho)*. Bylo by proto vhodnější buď toto zájmeno doplnit (tak by vznikla věta – *uvítal panstvo a po zámku ho provedl*), nebo ponechat slovosled původní. z tohoto důvodu se zřejmě editoři Zlaté knihy pohádek (V14–V16) vrátili k verzi původní.

VI–V8, V14–V16	<i>Kocour rychle vyběhl před vrata, aby panstvo uvítal a po zámku provedl.</i>
V9–V13	<i>Kocour rychle vyběhl před vrata, aby uvítal panstvo a po zámku provedl.</i>

Od devátého vydání se také sloveso *přepustit* dostává z poslední pozice ve větě do pozice třetí, hned za příklonku ve tvaru *mi*. Lexikální změna je okomentována již výše, není zde proto rozebrána.

VI–V8	<i>„(...) musíte mi svého komorníka přepustiti. (...)“</i>
V9–V13	<i>„(...) musíte mi přepustit svého komorníka. (...)“</i>
V14–V16	<i>„(...) musíte mi svého komorníka přenechat. (...)“</i>

Další tabulka zobrazuje předsunutí nepřízvučného zájmena *on* v dativu před spojku *a* a adverbium *tam*, a to konkrétně až od V14.

VI–V13	<i>(...) že kocour i tam mu bude prospěšným (...)</i>
V14–V16	<i>(...) že kocour mu i tam bude prospěšným (...)</i>

Slovesa a ostatní slovní druhy

Dále se změnilo pořadí slovesa a příslovce. Až do V8 máme na prvním místě ve větě sloveso *obdivovat se*, ale od V9 je na první místo přesunuto příslovce *velmi*. Tím bylo zdůrazněno slovo *velmi* a navíc je pro nás toto pořadí slov v současnosti přirozenější.

VI–V8	„ Obdivuju se velmi tvému umění a budu o něm hlásati, kamkoli přijdu. (...)“
V9–V16	„ Velmi se obdivuji tvému umění a budu o něm hlásati, kamkoli přijdu. (...)“

Od V9 byl také změněn slovosled u slov *zastavil právě* na *právě zastavil*.

VI–V8	<i>Byl také nejvyšší čas, neboť královský kočí zastavil právě před zámkem.</i>
V9–V16	<i>Byl také nejvyšší čas, neboť královský kočí právě zastavil před zámkem.</i>

V neposlední řadě se vyměnilo sloveso s částicí *i*, v tomto případě však nebylo nutné původní znění měnit.

VI–V8	<i>Jak si usmyslil, tak i hodlal vykonati.</i>
V9–V16	<i>Jak si usmyslel, tak hodlal i vykonat.</i>

3.6 Vynechaná/přidaná slova

Také v pohádce Kocour v botách se v několika případech slova vynechávají, či naopak přidávají.

Od V5 až do V13 se v Kocourovi v botách pojí se slovesem *mít* v negaci pouze substantivum *hrad*, kdežto substantivum *oděv* je z věty odstraněno. Toto odstranění však nemá zřejmě žádnou opodstatněnou příčinu, a bylo by proto tedy vhodnější v této větě ponechat substantiva obě. Dále v pohádce totiž Kocour sežene nejdříve slušný oděv a následně pak také hrad, což je v této podobě ponecháno i ve vydáních, v nichž je z uvedené věty slovo *oděv* odstraněno.

VI–V4	(...) <i>když nemám ani slušného oděvu, ani hradu, kde bych jej uvítal?</i> “
V5–V13	(...) <i>když nemám ani hradu, kde bych ho uvítal?</i> “
V14–V16	(...) <i>když nemám ani slušný oděv, ani hrad, kde bych ho uvítal?</i> “

U následující věty bylo V9–V13 odstraněno příslovce *již*, Zlatá kniha pohádek se opět k němu vrací.

VI–V8	„ <i>Honem, honem, Jakube, štěstí tvoje již se blíží (...)</i> “
V9–V13	„ <i>Honem, honem, Jakube, tvoje štěstí se blíží (...)</i> “
V14–V16	„ <i>Honem, honem, Jakube, tvoje štěstí se již blíží (...)</i> “

V poslední větě u pohádky Kocour v botách proběhly postupně dvě změny tohoto typu. Nejprve bylo již od V2 odstraněno ukazovací zájmeno *tu* (*myšku*). Jelikož změna nastala hned ve V2, je pravděpodobné, že se jednalo o úmysl Krásnohorské. Podíváme-li se na celé toto souvětí, máme ve V1 nejprve *nějakou tu myšku* a v následující části souvětí pak *nějakého toho ušáčka*. Ve V9–V13 byla z části věty *přes to přese všechno* odstraněna část *přese všechno*, neboť tato dvě slova nebyla ve větě nezbytně nutná a vyjadřují v podstatě tutéž informaci. Od V14 se však v pohádce opět vyskytuje původní verze.

VI	<i>Požíval všude veliké vážnosti, ale přes to přese všechno rád si potajmu nějakou tu myšku chytil, a nejmilejší jeho vycházka byla na Králičí horu pro nějakého toho ušáčka.</i>
V2–V8	<i>Požíval všude veliké vážnosti, ale přes to přese všechno rád si potajmu nějakou myšku chytil, a nejmilejší jeho vycházka byla na Králičí horu pro nějakého toho ušáčka.</i>
V9–V13	<i>Požíval všude veliké vážnosti, ale přes to si rád potajmu nějakou myšku chyti(,) a jeho nejmilejší vycházka byla na Králičí horu pro nějakého toho ušáčka.</i>
V14–V16	<i>Požíval všude veliké vážnosti, ale přes to přese všechno si rád potajmu nějakou myšku chytil, a nejmilejší jeho vycházka byla na Králičí horu pro nějakého toho ušáčka.</i>

Ve V14, V15 a V16 se přidalo do první věty typické uvedení pohádky *jednou za časů dávných*. Tato změna jistě nebyla nezbytná, avšak signalizuje hned na úvod pohádkovost textu.

VI–V8	<i>Po zaprášené silnici ubíral se selský hoch v pomoučených šatech s pytlek přes rameno.</i>
V9–V13	<i>Po zaprášené silnici se ubíral selský hoch v pomoučených šatech s pytlek přes rameno.</i>
V14–V16	<i>Jednou za časů dávných se po zaprášené silnici ubíral selský hoch v pomoučených šatech a s pytlek přes rameno.</i>

3.7 Nepochůvší změny

Jelikož Kocour v botách vycházel knižně i v posledních letech (během nichž pohádky O Červené karkulce ani O perníkové chaloupce již vydávány nebyly), jevy, které byly ponechány i ve V13, byly v případě potřeby změněny v těchto pozdějších vydáních. I tak sem můžeme zařadit dvě změny, u nichž bychom mohli předpokládat, že také proběhnou, ale nestalo se tak.

První je ponechání krátkého tvaru slova *pln*, který již dnes považujeme za archaické.

VI–V13	<i>Pln radosti použil Jakub milostivého toho dovození (...)</i>
V14–V16	<i>Pln radosti využil Jakub milostivého toho dovození (...)</i>

Druhým příkladem je pak ponechání slovesa *požívat*, které však (dle SSJČ) v dnešní době užíváme primárně ve významu přijímání potravy (např. *požil jedu*).

VI–V16	<i>Požíval všude veliké vážnosti (...)</i>
--------	--

Třetí neproběhnutší změnou je pak ponechání valence slovesa *obdivovat se (čemu)*, které se až do V16 pojí s dativem, ačkoli bychom mohli předpokládat, že se v novějších vydáních bude sloveso *obdivovat* pojít s akuzativem.

VI–V8	<i>„Obdivuju se velmi tvému umění a budu o něm hlásati, kamkoli přijdu. (...)</i> “
V9–V16	<i>„Velmi se obdivuji tvému umění a budu o něm hlásati, kamkoli přijdu. (...)</i> “

4 O PERNÍKOVÉ CHALOUPCĚ

4.1 Pravopisné změny

Pohádka O perníkové chaloupce se nám dochovala, stejně jako pohádka O Červené karkulce, celkem 13krát. Pro přehlednost je i zde nejprve uveden výpis všech jejích vydání.

O perníkové chaloupce – vydání:

- V1 KRÁSNOHORSKÁ, E. (1892), z pohádky do pohádky. Praha: Jos. R. Vilímek.
- V2 KRÁSNOHORSKÁ, E. (1902), z pohádky do pohádky. I, II. Praha: Jos. R. Vilímek.
- V3 KRÁSNOHORSKÁ, E. (1904), Pohádky naší babičky. Praha: Jos. R. Vilímek.
- V4 KRÁSNOHORSKÁ, E. (1922), Pohádky naší babičky. Praha: Jos. R. Vilímek.
- V5 KRÁSNOHORSKÁ, E. (1934), z pohádky do pohádky. Praha: Jos. R. Vilímek.
- V6 KRÁSNOHORSKÁ, E. (1940), Pohádky naší babičky. Praha: Jos. R. Vilímek.
- V7 KRÁSNOHORSKÁ, E. (1941), Pohádky naší babičky. Praha: Jos. R. Vilímek.
- V8 KRÁSNOHORSKÁ, E. (1941), z pohádky do pohádky. Praha: Jos. R. Vilímek.
- V9 KRÁSNOHORSKÁ, E. (1991), Pohádky naší babičky. Vimperk, Papyrus.
- V10 KRÁSNOHORSKÁ, E. (2000), Kocour v botách a jiné pohádky. Praha: Vyšehrad.
- V11 KRÁSNOHORSKÁ, E. (2001), Pohádky naší babičky. Praha: Levné knihy KMa.
- V12 KRÁSNOHORSKÁ, E. (2005), z pohádky do pohádky. Praha: XYZ.
- V13 KRÁSNOHORSKÁ, E. (2009), z pohádky do pohádky. Brno: Tribun EU.

Ztracená vydání (informace z Katalogu Národní knihovny):

- KRÁSNOHORSKÁ, E. (19??), z pohádky do pohádky. Praha: Jos. R. Vilímek.
- KRÁSNOHORSKÁ, E. (1901), Pohádky naší babičky. Praha: Jos. R. Vilímek.
- KRÁSNOHORSKÁ, E. (1904), z pohádky do pohádky. I, II Praha: Jos. R. Vilímek.
- KRÁSNOHORSKÁ, E. (1940), z pohádky do pohádky. Praha: Jos. R. Vilímek.

4.1.1 Opravy dle Pravidel českého pravopisu

Stejně tak jako v předchozích pohádkách se v první řadě podíváme na interpunkci, dále pak na hranice slov a další pravopisné změny, které se v tomto případě týkaly psaní předložek *s/z* a *se/ze*.

Interpunkce

V první řadě byla opět opravena interpunkce tam, kde ve V1 chyběla nebo naopak přebývala.

V následující ukázce chyběl začátek uvozovek, který byl již od V2 doplněn.

V1	<i>Honzíček ji těšil: _ Neplač, Ančičko, vrátíme se sami domů. Uvidíš, že cestu najdu a že nezbloudíme.“</i>
V2–V13	<i>Honzíček ji těšil: „Neplač, Ančičko, vrátíme se sami domů. Uvidíš, že cestu najdu a že nezbloudíme.“</i>

Až do V8 byla za přímou řečí (uvedenou v následující tabulce) tečka, od V9 (1991) se pak tečka mění na vykřičník.

V1–V8	<i>„Posad' se pěkně na lopatu,“ nažizovala Honzíčkovi, „a dobře se drž, abys nespadl.“</i>
V9–V13	<i>„Posad' se pěkně na lopatu,“ nažizovala Honzíčkovi, „a dobře se drž, abys nespadl!“</i>

V následující ukázce se od V5, tedy od prvního vydání po smrti Krásnohorské, odstranila čárka, která zde byla zbytečná.

V1–V4	<i>Honzíček věděl hned_ proč, ale neměl tenkrát kdy, aby si oblázků nasbíral.</i>
V5–V8	<i>Honzíček věděl hned_ proč, ale neměl tenkrát kdy nasbíral⁴⁰ oblásků.</i>
V9–V13	<i>Honzíček věděl hned_ proč, ale neměl tentokrát kdy nasbíral oblázků.</i>

Hranice slov

Také v pohádce O perníkové chaloupce se mění hranice slov. Tak se změní z *rána* na *zrána*, z *hluboka* na *zhluboka*, v *tom* na *vtom*, *ku předu* na *kupředu* či *nazdař Bůh* na *nazdařbůh*. Uvedeme zde několik příkladů. Všechny hranice slov byly upraveny od V5 (1934), výjimku tvoří pouze slovní spojení z *hluboka*, které se poprvé píše dohromady až od V9 (1991).

V1–V4	<i>I vstal druhého dne časně z rána (...)</i>
V5–V13	<i>I vstal druhého dne časně zrána (...)</i>

⁴⁰ Vznik negramatické konstrukce je okomentován v podkapitole 4.7 Neproběhnuvší změny

V1–V4	<i>Obě děti z hluboka si oddechly, ted' se jí nemusely více báti.</i>
V5–V8	<i>Obě děti zhluboka si oddechly, ted' se jí nemusely více báti.</i>
V9–V13	<i>Obě děti si zhluboka oddechly, ted' se jí nemusely více bát.</i>

V1–V4	<i>Šly nazdař Bůh ku předu, ale brzo poznaly, že bloudí.</i>
V5–V11	<i>Šly nazdařbůh kupředu, ale brzo poznaly, že bloudí.</i>
V12, V13	<i>Šly nazdařbůh kupředu, ale brzo poznali, že bloudí.</i>

V1–V4	<i>V tom vystoupila přede dvěře očklivá, kulhavá stařena o berli.</i>
V5–V13	<i>Vtom vystoupila přede dvře očklivá, kulhavá stařena o berli.</i>

Další pravopisné jevy

V neposlední řadě se opravilo psaní *s/z* a *se/ze* dle aktuálních Pravidel. Od V9 se proto v genitivu u slovního spojení *spadnout s ní* (myšleno z lopaty) mění na *z ní*.

V1–V8	<i>Honzíček posadil se na lopatu, ale sotva ji baba pozvedla, po každé s ní na zemi se skutálel.</i>
V9–V13	<i>Honzíček se posadil na lopatu, ale jen ji baba pozvedla, vždy z ní na zem se skutálel.</i>

Od V2 se také upravuje koncovka slovesa, kde se z obecného podmětu stávají podmětem děti.

V1	<i>Avšak nebyli tak šťastni jako včera.</i>
V2–V13	<i>Avšak nebyly tak šťastny jako včera.</i>

V následující ukázce se jednalo o změnu obdobnou, na rozdíl od předcházejícího příkladu se však, chceme-li zdůraznit pohyb směrem shora dolů, může ponechat také slovní spojení *se střechy*. Proto se předložka *se* opravila na předložku *ze* až ve V10 (2000), dále pak ve V12 a V13.

V1–V9, V11	<i>(...) vyšplhal se na plůtek a urval se střechy dva kolářče (...)</i>
V10, V12, V13	<i>(...) vyšplhal se na plůtek a urval ze střechy dva kolářče (...)</i>

4.1.2 Opravy v rozporu s Pravidly českého pravopisu

Ve V12 a V13 se objevovaly na několika místech chyby, kdy byl opraven tvar správný na tvar chybný.

Ve V12 jsou v celém odstavci v podmětu děti (což je patrné i dle tvaru *plny radosti*), avšak v přísudku se píše měkké *i*. V13 má tento odstavec také v přísudku s měkkým *i*, mimo první větu.

V12	<i>Konečně spatřili před sebou malou hezoučkou chaloupku. Plny radosti se k ní rozběhli, ale jak se podivili, když zpozorovali, že její stěny jsou z perníku, střecha je místo šindelů pokryta samými koláči a celá chaloupka že je vyzdobena preclíky, marcipánovými srdíčky a jinými cukrovinkami.</i>
V13	<i>Konečně spatřily před sebou malou hezoučkou chaloupku. Plny radosti se k ní rozběhly, ale jak se podivili, když zpozorovali, že její stěny jsou z perníku, střecha je místo šindelů pokryta samými koláči a celá chaloupka že je vyzdobena preclíky, marcipánovými srdíčky a jinými cukrovinkami</i>

Také v následující ukázce byly podměttem děti (z předchozí věty), ačkoli je v přísudku měkké *i*, a to ve V12 i V13.

V12, V13	<i>Najedli se perníku a cukrovinek, co se jim líbilo, nasbírali si před chaloupkou lesklé kaménky na památku těch smutných časů, které v ní zažili, a umínili si, že stůj co stůj musí najít cestu domů k rodičům.</i>
----------	--

Dále bylo v některých případech chybně opraveno skloňování zájmena *ji/jí*. Stejně tak jako v případě Červené karkulky i v této pohádce jsou chybně skloňována zájmena pouze ve V13, zde konkrétně ve třech případech.

V13	<i>Honzíček jí těšil (...)</i>
-----	--------------------------------

V13	<i>Honzíček jí vzal za ručičku a šli.</i>
-----	---

V13	<i>Dobrý bratříček k ní přiklekl a těšil jí, jak nejlépe dovedl.</i>
-----	--

Poslední změnou, která byla v rozporu s Pravidly, je napsání slovního spojení v *tom*, jež by mělo být v tomto případě napsané dohromady tak jako v předchozích vydáních, neboť se nejedná o užití předložky s ukazovacím zájmenem, ale o příslovce.

V13	<i>V tom vystoupila přede dveře ošklivá kulhavá stařena o berli.</i>
-----	--

4.2 Hláskosloví

Stejně jako v případě Červené karkulky se i zde mění od V5 substantivum *dvěře* na podobu *dveře*.

VI–V4	<i>V tom vystoupila přede dvěře ošklivá, kulhavá stařena o berli.</i>
V5–V12	<i>Vtom vystoupila přede dveře ošklivá, kulhavá stařena o berli.</i>
V13	<i>V tom vystoupila přede dveře ošklivá, kulhavá stařena o berli.</i>

Stejně jako v Kocourovi v botách se také původní tvar *musit* mění od V9 na dnes běžnější tvar *muset*, a to v obou případech, které se v pohádce vyskytují.

VI–V8	<i>(...) ted' se jí nemusily více báti.</i>
V9–V13	<i>(...) ted' se jí nemusely více bát.</i>

VI–V8	<i>(...) a přitom musila konati nejtěžší práce.</i>
V9–V13	<i>(...) a přitom musela konat nejtěžší práce.</i>

4.3 Morfologické změny

Koncovky infinitivů sloves

Slovesa jsou až do V8 zakončena na *-ti*, od V9 pak končí na *-t*. Tak se mění *znáti* na *znát*, *zabíti* na *zabít*, *snísti* na *sníst*, dále například *dostati* na *dostat* či *vykrmiti* na *vykrmit*.

VI–V8	<i>(...) avšak nedali toho na sobě znáti.</i>
V9–V13	<i>(...) avšak nedali to na sobě znát.</i>

VI–V8	<i>(...) popadla Honzíčka a zavřela ho do malého chlívku, kde ho chtěla vykrmiti, a až by ztloustl, zabíti a snísti.</i>
V9–V13	<i>(...) popadla Honzíčka a zavřela ho do malého chlívku, kde ho chtěla vykrmit, a až by ztloustl, zabít a sníst.</i>

Slovesa

V následující ukázce se změnila vazba slovesa *nedat*. To se původně pojilo s genitivem, od V9 se pak váže s dnes již běžnějším akuzativem. Tato změna by se řadila do syntaxe, avšak jelikož zde nemáme samostatnou skupinu zabývající se syntaxí, bude ponechána zde.

VI–V8	(...) avšak nedali toho na sobě znáti.
V9–V13	(...) avšak nedali to na sobě znát.

Stejným způsobem se změnila také vazba u slovesa *být líto (čeho)* na *být líto (co)*, opět se tedy původní vazba s genitivem mění na vazbu s akuzativem. Avšak v tomto případě se mění vazba pouze v jednom případě, a to konkrétně ve V10; v ostatních pozdějších vydáních vazba s genitivem stále přetrvává, neboť nikterak nebrání porozumění.

VI–V9, VII–V13	(...) a rodičům bylo toho velmi líto.
V10	(...) a rodičům to bylo velmi líto.

Také sloveso *nasbírat a nemít* se obě vázala až do V8 s genitivem (v prvním případě jde o genitiv partitivní, ve druhém pak o genitiv záporový), od V9 pak s akuzativem. Také genitiv záporový patří standardně do syntaxe.

VI–V8	(...) nasbíraly si před chaloupkou lesklých kamének na památku těch smutných časů (...)
V9–V13	(...) nasbíraly si před chaloupkou lesklé kaménky na památku těch smutných časů (...)

VI–V8	Sama však neměla jiného k jídlu než bramborové slupky (...)
V9–V13	Sama však neměla jiné jídlo než bramborové slupky (...)

Od V9 se změnila druhá část věty – *abych poznala* na *ať poznám*. Odstraněním podmínky zde tedy můžeme vnímat snahu o silnější důraz.

VI–V8	„Honzičku, vystrč prstíček, abych poznala , jak jsi tlustý.“
V9–V13	„Honzičku, vystrč prstíček, ať poznám , jak jsi tlustý.“

Dále se od V9 (1991) ze slovesa *uposlechnout* odstranil prefix *u-*.

VI–V8	<i>Ančička s pláčem uposlechla.</i>
V9–V13	<i>Ančička s pláčem poslechla.</i>

Další zde uvedenou morfologickou změnou je sloveso *jít* v minulém čase. Zde se v prvních čtyřech vydáních nachází ve tvaru třetí osoby singuláru, avšak od V5 (tedy od prvního vydání, jež vyšlo po smrti Krásnohorské), změnilo na třetí osobu plurálu, tedy *šli*.

VI–V4	<i>Natrhál jí jahůdek, a když se trošku zasytila, vzal ji opět za ručičku a šla dále.</i>
V5–V13	<i>Natrhál jí jahůdek, a když se trošku zasytila, vzal ji opět za ručičku a šli dále.</i>

Plusquamperfektum

V Perníkové chaloupce se vyskytovalo také jedno plusquamperfektum. To je ponecháno až do V8 (1941), od V9 (1991) je pak z věty odstraněno a nahrazeno imperfektem, neboť plusquamperfektum považujeme dnes již za archaický tvar slovesa.

VI–V8	<i>Kaménky, které byl ráno po cestě trouzil, svítily se bíle v záři měsíčné, jako by byly ze stříbra.</i>
V9–V13	<i>Kaménky, které ráno po cestě trouzil, se svítily se bíle v záři měsíčné, jako by byly ze stříbra.</i>

Substantiva

V následující tabulce vidíme, že se od V9 podstatné jméno *země* v akuzativu mění na dnes již běžnější tvar *zem* (v tomto a podobných kontextech), ve V9–V13 se tedy toto substantivum skloňuje ne podle vzoru *růže*, ale podle vzoru *píseň*.

VI–V8	<i>Honzíček posadil se na lopatu, ale sotva ji baba pozvedla, po každé s ní na zemi se skutálel.</i>
V9–V13	<i>Honzíček se posadil na lopatu, ale jen ji baba pozvedla, vždy z ní na zem se skutálel.</i>

4.4 Lexikální změny

Adjektiva

První lexikální změna proběhla již od V2. Zde se změnilo adjektivum *kulatý* na *oblý*. Tato změna proběhla zřejmě proto, že pod slovním spojením *kulaté dřívko* si představíme dřívko, které je ve tvaru koule, a proto by nebylo podobné prstu.

VI	(...) vystrčil pokaždé kus kulatého dřívka (...)
V2–V13	(...) vystrčil pokaždé kus oblého dřívka (...)

Slovesa

Další lexikální změnu můžeme spatřit u slovesa *rozeznat*. Zde se mění prefix, a to konkrétně z *roze-* na *po-*, tedy ze slovesa *rozeznat* na *poznat*. v tomto případě v negaci.

VI–V8	(...) což čarodějnice napolo slepá nerozeznala (...)
V9–V13	(...) což čarodějnice napolo slepá nepoznala (...)

Adverbia a ostatní slovní druhy

Dále se změnilo příslovce *tenkrát* na příslovce *dnes*. Tato změna proběhla od V9 (1991) a usnadnila porozumění věty. u pohádky by mohlo být ještě vhodnější použití např. slova *tentokrát* (jako i v příkladu následujícím).

VI–V8	Tenkrát zavedli je rodiče ještě mnohem dále než včera.
V9–V13	Dnes je zavedli rodiče ještě mnohem dále než včera.

V následující ukázce byly postupně provedeny dvě lexikální změny. První z nich se poprvé uskutečnila roku 1934 (V5). Jednalo se o změnu části věty *neměl tenkrát času*, kdy se slovo *času* změnilo na slovo *kdy*. Tato změna proběhla pravděpodobně pod vlivem purismu. Jak již bylo řečeno, v Perníkové chaloupce bylo slovo *tenkrát* použito ještě jednou. v tomto případě se změnilo použití slova na *tentokrát* místo *tenkrát*, neboť v textu pohádky se v tomto případě jedná již o druhý případ téže situace. Slovo *tentokrát* tedy naznačuje, že se daná situace již stala jednou nějakým způsobem, nyní se však děje jinak.

VI–V4	(...) ale neměl tenkrát času (...)
-------	---

V5–V8	(...) <i>ale neměl tenkrát kdy</i> (...)
V9–V13	(...) <i>ale neměl tentokrát kdy</i> (...)

V následující ukázce máme až do V8 slovní spojení *po každé*. Mohli bychom očekávat, že se i z tohoto slovního spojení stane příslovce, stejně jako u jiných příkladů. Avšak zde je slovní spojení nahrazeno výrazem *vždy*.

V1–V8	<i>Ale Honzíček byl ferina, místo prstíčku po každé vystrčil kus oblého dřívka (...)</i>
V9–V13	<i>Ale Honzíček byl ferina, místo prstíčku vždy vystrčil kus oblého dřívka (...)</i>

Stejným způsobem je nahrazeno totéž slovní spojení i ve svém druhém výskytu. Navíc je ve V9 nahrazeno také slovo *sotva* slovem *jen*.

V1–V8	<i>Honzíček posadil se na lopatu, ale sotva ji baba pozvedla, po každé s ní na zemi se skutálel.</i>
V9–V13	<i>Honzíček se posadil na lopatu, ale jen ji baba pozvedla, vždy z ní na zem se skutálel.</i>

4.5 Změny slovosledu

Příklonka *se/si*

Stejně jako u Červené karkulky a Kocoura v botách se i zde v průběhu vydávání měnil slovosled. Také v tomto případě se měnily především menší úseky vět, od V9 se často dostává příklonka *se/si* do druhé pozice ve větě či se shodný přívlastek posouvá přes substantivum, jež rozvíjí. To můžeme vidět v několika následujících tabulkách.

V1–V8	<i>Plny radosti k ní se rozběhly, ale jak se podivily, když zpozorovaly, že stěny její jsou z perníku.</i>
V9–V13	<i>Plny radosti se k ní rozběhly, ale jak se podivily, když zpozorovaly, že její stěny jsou z perníku.</i>

V1–V8	<i>Honzíček posadil se na lopatu, ale sotva ji baba pozvedla, po každé s ní na zemi se skutálel.</i>
V9–V13	<i>Honzíček se posadil na lopatu, ale jen ji baba pozvedla, vždy z ní na zem se skutálel.</i>

VI–V8	<i>Kaménky, které byl ráno po cestě trousil, svítily se bíle v záři měsíčné, jako by byly ze stříbra.</i>
V9–V13	<i>Kaménky, které ráno po cestě trousil, se svítily bíle v záři měsíčné, jako by byly ze stříbra.</i>

VI–V8	<i>(...) a měsíček pomaloučku vyhoupl se na oblohu (...)</i>
V9–V13	<i>(...) a měsíček se pomaloučku vyhoupl na oblohu (...)</i>

VI–V4	<i>Obě děti z hluboka si oddechly, teď se jí nemusely více bát.</i>
V5–V8	<i>Obě děti zhluboka si oddechly, teď se jí nemusely více bát.</i>
V9–V13	<i>Obě děti si zhluboka oddechly, teď se jí nemusely více bát.</i>

Substantiva, adjektiva a pronomina

V následující tabulce vidíme, že posunutím slovesa před slovní spojení *do lesa* byl pak největší důraz právě na toto slovní spojení, neboť se nachází až na konci věty.

VI–V8	<i>Rodičům po velmi po nich se zastesklo a nepřestali litovati, že je do lesa zavedli.</i>
V9–V13	<i>Rodičům po velmi se po nich zastesklo a nepřestali litovat, že je zavedli do lesa.</i>

Stejným způsobem jako v předchozí tabulce se i zde dostává příklonka (v tomto případě ve tvaru *ni*) před sloveso.

VI–V8	<i>Dobrý bratříček přiklekl k ní a těšil ji, jak nejlépe dovedl.</i>
V9–V13	<i>Dobrý bratříček k ní přiklekl a těšil ji, jak nejlépe dovedl.</i>

Slovesa

V následující tabulce se do druhé pozice ve větě dostalo sloveso *zůstat* v negaci.

VI–V8	<i>Rodiče litovali, že děti raději v lese nezůstaly (...)</i>
V9–V13	<i>Rodiče litovali, že nezůstaly děti raději v lese (...)</i>

Dále se od V9 dostává zájmeno *oni* v akuzativu do druhé pozice ve větě, neboť se nachází mezi přízvučnými slovy.

VI–V8	<i>Tenkráté zavedli je rodiče ještě mnohem dále než včera.</i>
V9–V13	<i>Dnes je zavedli rodiče ještě mnohem dále než včera.</i>

Od V9 se také posunul přísudek před příslovečné určení místa, které tento přísudek rozvíjelo.

VI–V8	<i>Když pak s rodiči a se sestřičkou lesem kráčel (...)</i>
V9–V13	<i>Když pak s rodiči a se sestřičkou kráčel lesem (...)</i>

V poslední ukázce se pak obdobným způsobem dostává sloveso před předmět, který ho rozvíjí.

VI–V4	<i>Honzíček věděl hned_ proč, ale neměl tenkráté kdy, aby si oblázků nasbíral.</i>
V6–V8	<i>Honzíček věděl hned_ proč, ale neměl tenkráté kdy nasbíral⁴¹ oblásků.</i>
V9–V13	<i>Honzíček věděl hned_ proč, ale neměl tentokrát kdy nasbíral oblázků.</i>

4.6 Vynechaná/přidaná slova

V Perníkové chaloupce bylo od V9 odstraněno adjektivum *bílá*.

VI–V8	<i>Po tom jezeře plula veliká bílá labuť přímo proti nim.</i>
V9–V13	<i>Po tom jezeře plula veliká labuť přímo proti nim.</i>

4.7 Neproběhnuvší změny

Také v Perníkové chaloupce nalezneme slova či slovní spojení, u kterých bychom mohli předpokládat, že se změní, vzhledem k ostatním proběhnutým změnám, jež jsou stejného charakteru. Až do V13 se zachoval tvar slovesa *svítily se* (*kaménky*), ačkoli dnes se již sloveso *svítit* spolu se zvrtným zájmenem používá především u bezpodmětných vět, a proto bychom spíše předpokládali tvar *svítit*.

VI–V8	<i>Kaménky, které byl ráno po cestě trousil, svítily se bíle v záři měsíčné, jako by</i>
-------	---

⁴¹ Vznik negramatické konstrukce je okomentován v podkapitole 4.7 Neproběhnuvší změny

	<i>byly ze stříbra.</i>
V9–V13	<i>Kaménky, které ráno po cestě trousil, se svítily bíle v záři měsíčné, jako by byly ze stříbra.</i>

Druhou změnou, již bychom mohli očekávat, je změna slova *ferina*. Jedná se o slovo, s nímž nejsme v dnešní době běžně v kontaktu, a pro děti by mohlo být neznámé. Mohlo by být tedy nahrazeno nějakým běžnějším slovem, které by mělo podobný význam a bylo by pro děti bližší.

V1–V8	<i>Ale Honzíček byl ferina, místo prstíčku po každé vystrčil kus oblého dřívka (...)</i>
V9–V13	<i>Ale Honzíček byl ferina, místo prstíčku vždy vystrčil kus oblého dřívka (...)</i>

Poslední neuskutečněná změna je pak uvedena v tabulce následující. Až do V5 (1934) byla poslední část věty *aby si oblázků nasbíral*. Od V6 se pak poprvé setkáme s větou pozměněnou, původní souvětí o třech větách je pozměněno na souvětí o dvou větách. Ovšem tato změna zapříčinila vznik negramatické konstrukce.

V1–V4	<i>Honzíček věděl <u>hned</u> proč, ale neměl tenkrát kdy, aby si oblázků nasbíral.</i>
V6–V8	<i>Honzíček věděl <u>hned</u> proč, ale neměl tenkrát kdy nasbíral oblásků.</i>
V9–V13	<i>Honzíček věděl <u>hned</u> proč, ale neměl tentokrát kdy nasbíral oblázků.</i>

5 ADAPTACE POHÁDEK

Za dobu více než sto let vzniklo podle pohádek Elišky Krásnohorské také několik adaptací. v této bakalářské práci jsou předloženy dvě adaptace, nejprve se jedná o Zlatou truhlici českých pohádek z roku 2013, jejíž adaptátorkou je Jana Semelková. Druhou adaptací jsou pak Pohádky Elišky Krásnohorské z roku 1995, jejichž adaptátorem je František Ber.

Nejprve zde nastíníme, do jaké míry se zasahovalo ve Zlaté truhlici českých pohádek, a následně pak v další podkapitole ukážeme rozsah změn v Pohádkách Elišky Krásnohorské.

5.1 Zlatá truhlice českých pohádek

Jedná se o knihu vybraných pohádek tří pohádkářů 19. století, Karla Jaromíra Erbena, Boženy Němcové a Elišky Krásnohorské. Tato adaptace vznikla v nakladatelství Egmont roku 2013. Jelikož se jedná o soubor pohádek více autorů, z rozebíraných pohádek obsahuje pouze Kocoura v botách. s největší pravděpodobností vycházela z vydání posledního, tj. 16., které vyšlo v roce 2011 v knize Zlatá kniha pohádek v nakladatelství Fragment. z tohoto důvodu bude v následujících tabulkách srovnáváno V16 a A1⁴². Vzhledem k rozsahu proběhnuvších změn zde nebudou zmíněny veškeré změny. s ohledem na rozsah a míru prováděných změn zde nebudou změny roztrženy do jednotlivých kategorií, tato podkapitola se snaží spíše zobrazit, jakým způsobem adaptátorka pohádku pozměnila.

Hned při zhlédnutí první věty ve V16 a A1 je zřejmé, že vydání, ze kterého vycházela A1, bylo právě V16. Poznáme to díky stejnému začátku věty; spojení *Jednou za časů dávných* se vyskytuje poprvé ve V14, dále pak i ve V15 a V16, tedy ve všech třech vydáních, která jsou z knihy Zlatá kniha pohádek a z nakladatelství Egmont. Můžeme tedy předpokládat, že si A1 vzala za předlohu právě vydání nejnovější. Dále je v této větě adjektivum *pomoučený* změněno na variantu *pomoučněný*, v A1 bylo navíc v poslední části věty přidáno sloveso *nést*, čímž se souvětí rozrostlo ještě o jednu větu, a v neposlední řadě se v této větě mění slovosled do co možná nejneutrálnější podoby.

V16	<i>Jednou za časů dávných se po zaprášené silnici ubíral selský hoch v pomoučených šatech a s pytlek přes rameno.</i>
A1	<i>Jednou za dávných časů se ubíral zaprášenou silnicí prostý chlapec v pomoučněných šatech a nesl přes rameno pytel.</i>

⁴² A1 označujeme adaptaci č. 1.

Jak můžeme vidět hned ve druhé větě, A1 nedodrhuje ani hranice vět a přechodníky se zde nevyskytují. Přechodníky se však nemění obvyklým způsobem, jako tomu bylo u V9–V16, ale jsou měněny i větší větné úseky a doplňována jiná slovesa, než jaká byla použita v původní přechodníkové konstrukci. Tak je hned ve třetí větě formulace *a před smrtí podělil* místo původní podoby *a umíraje odkázal*.

V16	<i>Byl to nejmladší syn ze mlýna a šel do města na trh, aby tam prodal kocoura. Nedáno mu zemřel otec a umíraje odkázal nejstaršímu synovi mlýn, druhému vola a třetímu šedivého kocoura, svého mazlíčka.</i>
A1	<i>Byl to Jakub, nejmladší synek ze mlýna. Mířil ten den do města na trh, aby prodal kocoura. Nedávno mu zemřel otec a před smrtí podělil své tři syny: mlýn odkázal nejstaršímu, vola mladšímu a na nejmladšího zbyl kocour, otcův mazlíček.</i>

V následující tabulce vidíme další různé změny oproti původnímu textu. Nalezneme tu změnu lexikální – slovo *chvíle* se změnilo na slovo *doba*, dále pak morfologickou – *počal* na *začal* – zde se ve slovese mění prefix, předložka *k* se z důvodu lepší výslovnosti před slovem *svému* vokalizuje na *ke* a v neposlední řadě jsou zde také přidána tři slova – *hlasitě*, *dokonce* a druhé *mňau*. v A1 navíc za slovem *promluvil* není dvojtečka, která by signalizovala počátek přímé řeči, nýbrž tečka.

V16	<i>Nějakou chvíli se kocour choval tiše, pak sebou počal zmítat a mňoukat a najednou k svému pánu promluvil:</i> <i>„Mňau, neprodávej mne, Jakube, špatně bys učinil.</i>
A1	<i>Nějakou dobu se kocour choval tiše, pak se ale začal v pytli zmítat, mňoukal hlasitě a najednou dokonce ke svému pánovi promluvil.</i> <i>„Mňau, mňau, neprodávej mne, Jakube, špatně bys učinil.</i>

Podíváme-li se na větu v další tabulce, opět zde nalezneme mnoho změn oproti předchozímu vydání, tedy V16. Jakubovo jméno je nahrazeno obecným jménem *chlapec*, slovní spojení *za malou hodinku* se mění na *za necelou hodinku*, spojka *a* je změněna na spojku *i*, z příslovce *pěkně* se stane příslovce *tuze*, které sice není dnes běžně užívaným slovem, avšak v pohádkách je stále oblíbeným, proto je pravděpodobně použito i v tomto vydání. Dále byla přidána dvě slova, a to sloveso *nelenil* a adjektivum *kožené (boty)*, změnil se slovosled a především je ve větě přidána část souvětí o dvou větách, konkrétně *kocour ho pochválil, že dobře nakoupil*.

V16	<i>Jakub šel a za malou hodinku se vrátil nesa v ruce boty s ostruhami, klobouk s pérem a vak. Kocour natáhl boty na zadní nohy, klobouk posadil na hlavu, a kupodivu pěkně mu to slušelo.</i>
A1	<i>Chlapec nelenil a šel. Za necelou hodinku se vrátil, v ruce nesl boty, s ostruhami, klobouk s pérem i vak. Kocour ho pochválil, že dobře nakoupil, na zadní nohy si natáhl kožené boty, klobouk posadil na hlavu a kupodivu mu to tuze slušelo.</i>

Následující tabulka zobrazuje poněkud větší část pohádky. Je to z toho důvodu, že se zde měnily větší úseky a hranice mezi celými větami. Nejprve se opět podíváme na menší změny. Slovo *chvilčka* se mění na *chvilka*, *veliké (množství)* na *velké*, *nejdříve* na *nejdřív*, dále je zde slovo *pytel* nahrazeno slovem *vak*, je odstraněn přechodník *vidouce* a nahrazen větou *ale když viděli*. Poslední dvě věty (v A1) jsou pak z této ukázky přeformulovány nejmó výrazněji. Až do V16 bylo ponecháno ono dlouhé souvětí o osmi větách. v A1 pak z tohoto souvětí vznikla souvětí tři, každé o dvou až třech větách. Navíc byly doplněny i informace uvedené v původním souvětí (*které jim výtečně chutnaly x chutnaly jim opravdu výtečně; když snědli krajní x když snědli všechny listy, co ležely u otvoru*). Přečteme-li si však tento úsek v A1, po uskutečněných změnách zde nalezneme zájmeno *které* dvakrát za sebou, což nepůsobí nejlépe a bylo by vhodné větu přeformulovat ještě jiným způsobem. Zajímavý pak je také fakt, že zatímco v první části této ukázky je slovo *pytel* změněno na *vak*, v poslední větě ukázky je slovo *pytel* ponecháno. Navíc je slovo *pytel* pro děti jistě slovem mnohem běžnějším než slovo *vak*, proto nebyl žádný důvod jej ve větě nahrazovat.

V16	<i>Za malou chvilčku přihopkali ve velikém množství králíci, přilákáni vůni bylin, které kocour v pytli rozprostřel. s podivem a nedůvěrou prohlíželi si nejdříve podivného hosta, ale vidouce, že se nehýbe, přestali se bát a pustili se čile do chroupání bylin, které jim výtečně chutnaly, a když snědli krajní, lezli do pytle pořád dál a dál.</i>
A1	<i>Za malou chvilku přihopkali ve velkém množství zvědaví králíci, které přilákala vůně bylin, které ve vaku kocour rozprostřel. s podivem a nedůvěrou prohlíželi si nejdřív podivného hosta, ale když viděli, že se nehýbá, přestali se bát a pustili se čile do chroupání bylin. Chutnaly jim opravdu výtečně. Když snědli všechny listy, co ležely u otvoru, vlezli rovnou do pytle.</i>

Také v další ukázce vidíme nejprve lexikální změnu slovesa *poklonit se* na sloveso *uklonit se* a dále odstranění přechodníku. Při odstraňování přechodníkové konstrukce však editor v akuzativu, s nímž se pojí sloveso *podávat*, použil substantivum *vak* místo *mu čtyři králíky*. Následně pak přidal závěr do následující věty, a to *při svých slovech packou ukázal na vak*.

V16	<i>Hluboce se před panovníkem poklonil, a podáváje mu čtyři králíky, pravil: „Pan hrabě z Mlejniců osměluje se zaslat vaší královské milosti tuto maličkost.“</i>
A1	<i>Hluboce se před panovníkem uklonil a podal mu vak se čtyřmi králíky. „Pan hrabě z Mlejniců osměluje se zaslat vaší královské milosti tuto maličkost,“ při svých slovech packou ukázal na vak.</i>

Další tabulka zobrazuje především slova, jež byla buď přidána, nebo naopak odstraněna, případně nahrazena slovem jiným. Opět byly měněny hranice mezi větami, částice *především*, příslovce *tady* a *přísně* byla z věty odstraněna, naopak přidáno bylo slovo *ale*, *rychle* se změnilo na *hned*, *chtě nechtě* na *tedy*, *řekl* na *nařídil*, spojení *nač to* na *pročpak* a *neptej se a poslouchej* se pozměnilo na *nevyptávej se a poslechni mne*. Dále bylo slovo *zrovna* nahrazeno slovem *dvakrát*, čímž se editor opět snažil vyhnout dvojznačnosti výrazu (stejně tak jako editoři ve V14, kteří nahradili slovo *právě* slovem *zrovna*⁴³). část věty *dvakrát se nechtělo* (*někomu něco dělat*) je v současné době poměrně často užívané, avšak i v tomto případě je přípustný druhý význam, tedy že by Jakub měl do vody skočit dvakrát. Význam, který chtěla Krásnohorská zřejmě vyjádřit, by tedy mohl být ještě zřetelnější, pokud by bylo ve větě použito spojení obou výrazů (V16 i A1), tedy *kterému se do vody zrovna dvakrát nechtělo*.

V16	<p>„(...) <i>Ted' se především rychle svlékni, skoč tady do rybníka a koupej se,“ řekl přísně kocour.</i></p> <p>„<i>Nač to?</i>“ <i>zdráhal se Jakub, kterému se do vody zrovna nechtělo.</i></p> <p>„<i>Neptej se a poslouchej,</i>“ <i>odpověděl kocour místo vysvětlení a Jakub se chtě nechtě svlékl a skočil do rybníka.</i></p>
A1	<p>„(...) <i>Ale ted' se hned svlékni, skoč do rybníka a koupej se,“ nařídil mu přísně kocour.</i></p> <p>„<i>Pročpak?</i>“ <i>zdráhal se Jakub, kterému se do vody dvakrát nechtělo.</i></p> <p>„<i>Nevyptávej se a poslechni mne,</i>“ <i>odpověděl mu místo vysvětlení kocour. Jakub se tedy svlékl a skočil do rybníka.</i></p>

Následující souvětí bylo v A1 rozděleno na dvě kratší souvětí navíc doplněno o další informace, díky nimž se druhá věta rozšířila o další dvě věty v nově vzniklém souvětí. Ve V16 máme navíc v druhé větě *kde krále uvítá*, které je v A1 rozšířeno o slovní spojení *jeho veličenstvo*. Podíváme-li se však na tuto větu, může být nejasné, co je podmětem. Zda je jím *jeho veličenstvo*, nebo je podmět nevyjádřený. Bylo by tedy zřejmě vhodnější toto slovní spojení buď nepřidávat, nebo ho formulovat tak, aby bylo zřejmé, co je ve větě podmětem.

⁴³ 3.4 Lexikální změny

V16	<i>Už neměl strach, kde krále uvítá, byl si jist, že kocour i vše ostatní dobře provede.</i>
A1	<i>Už neměl strach, kde jeho veličenstvo krále uvítá. Byl si jistý, že jeho chytrý a lstivý služebník, který si dosud tak dobře vedl, dobře provede i všechno ostatní.</i>

V následující tabulce má A1 v souvětí větu vloženou (stejně tak jako V16). Na rozdíl od V16 však posouvají slovesa (v tomto případě *nechat si ušít*) až do druhé části věty (tedy až za větu vloženou), což může působit nepřehledně, a původní znění lze tedy považovat za vhodnější. Dále je pak adjektivum *krásný* nahrazeno adjektivem *jemný*.

V16	<i>Na jejich svatbu pořídil si kocour, který se mezitím stal z komorníka ministrem, nové boty a klobouk a k tomu si koupil krásný pláštík s kožešinou.</i>
A1	<i>Na jejich svatbu si kocour, který se stal z komorníka ministrem, nové boty a klobouk nechal ušít a k tomu si koupil jemný pláštík s kožešinou.</i>

V poslední ukázce se změnilo pouze příslovce, avšak z adverbia *tam* značícího příslovečné určení místa se pomocí vzniklého spojení *že i tak* mění význam celé věty.

V16	<i>Věděl, že i tam mu bude jeho služebník prospěšný.</i>
A1	<i>Věděl, že i tak mu bude jeho služebník prospěšný.</i>

5.2 Pohádky Elišky Krásnohorské

Jak již bylo řečeno, druhá srovnávaná adaptace je z roku 1995 a jejím autorem je František Ber. Jedná se o adaptaci, jejíž autor zasahoval do textu ještě v mnohem větším rozsahu než Jana Semelková. Na rozdíl od předchozí adaptace obsahují Pohádky Elišky Krásnohorské všechny rozebírané pohádky, tedy Červenou Karkulku, Kocoura v botách i Perníkovou chaloupku.

S největší pravděpodobností vycházela tato adaptace z V9; jednak se jedná o vydání z roku 1991, tedy o vydání nejbližší adaptaci z roku 1995, jednak vyšlo jako jediné V9 v nakladatelství Vimperk a jednak se zdá být tomuto vydání nejpodobnější (V8 vyšlo o celých padesát let dříve, a proto jsou tam uvedeny tvary, jež jsou ve V9 již pozmeněny, a to stejným způsobem jako u A2). Jako první budeme zkoumat Kocoura v botách, neboť se nacházel jako jediný také v A1.

5.2.1 Kocour v botách

Stejně jako v případě A1 se i zde podíváme vždy na větší úsek textu, neboť změny v textu byly ještě mnohem rozsáhlejší než u A1.b

Je zde přidáno mnoho informací, hned v první větě u A2 přibyl úvod celé pohádky *Jednoho letního dne*. Část věty *po zaprášené silnici se ubíral* se změnila na *šel cestou v úvozu*. Dále přidán poměrně velký úsek textu, konkrétně *za chůze občas vzdychl, občas se zamračil a šátkem si setřel pot z čela. Nebylo to jen horko, co trápilo milého chlapce*. Rozšířilo se také o *Vždy byl otci oddaným synem, na statku pracoval možná ze všech nejvíce, i svým důvtipem při práci otci nemálo pomohl, a nyní tohle! Nejstarší měl již vyhlédnutou nevěstu, kterou si na statek přivede i s věnem, prostřední věděl o službě, kde se svými voly vydělá dost peněz*. Naopak některé informace jsou z textu odstraněny, tak se tedy původně syn mlynáře, který se po zaprášené silnici ubíral v pomoučených šatech, stává pouze chudým selským chlapcem bez bližšího určení. Jiné informace jsou pozměněny, první syn dostal ve V9 mlýn, v A1 pak statek, druhý syn dostal v původním znění jednoho vola, v A2 pak dostal pár statných volů. Podíváme-li se na celý úryvek, uvidíme, že zůstalo zachováno pouze velmi malé množství informací jako ve V9, neboť pokud nejsou části vět nebo celé věty přidávány, odstraňovány či pozměňovány, jsou často alespoň přeformulovány.

V9	<i>Po zaprášené silnici se ubíral selský hoch v pomoučených šatech s pytlém přes rameno. Byl to nejmladší syn ze mlýna a šel do města na trh, aby tam prodal kocoura. Nedávno mu zemřel otec a když umíral odkázal nejstaršímu synu mlýn, druhému vola a třetímu šedivého kocoura, svého mazlíčka. Oba starší bratři byli spokojeni, avšak nejmladší reptal: „Co si mám počít s kocourem?“ mysl si. „Sám nemám co jíst a ještě ho musím krmit. Nejlépe udělám, když ho prodám.“</i>
A2	<i>Jednoho letního dne šel cestou v úvozu selský hoch. Oděn byl chudě a přes rameno nesl starý pytel. Za chůze občas vzdychl, občas se zamračil a šátkem si setřel pot z čela. Nebylo to jen horko, co trápilo milého chlapce. Jakub, jak se chlapec jmenoval, se trápil pro nedávnou smrt otce i pro to, jak otec naložil s majetkem, který po něm zůstal. Nejstaršímu bratru odkázal statek, prostřednímu pár statných volů, nejmladšímu Jakobovi pak jen svého oblíbeného šedivého kocoura. Kocour byl krásný, pravda, přesto to Jakub cítil jako křivdu. Vždy byl otci oddaným synem, na statku pracoval možná ze všech nejvíce, i svým důvtipem při práci otci nemálo pomohl, a nyní tohle! Oba starší bratři byli nemálo spokojeni. Nejstarší měl již vyhlédnutou nevěstu, kterou si na statek přivede i s věnem, prostřední věděl o službě, kde se svými voly vydělá dost peněz. Jen Jakub si říkal: „Jsem chudý, nemám zhola nic než své ruce, těžko budu shánět obživu pro sebe, a nyní mám ještě živit kocoura. Mám ho rád, ale musím ho ve městě prodat, abych měl něco do začátku.“</i>

V následující ukázce se informace původně zmíněné ve dvou souvětích popisují v A2 v souvětích čtyřech. v této ukázce však oproti předchozí nebyly informace příliš přidávány (přidávala se především jednotlivá slova), adaptátor se snažil spíše o explicitnější vyjádření. To vidíme například u části ve V9 *byl mnohem větší než doma*, které je v A2 vyjádřeno celou novou větou, a to *Jak kocour na zem dopadl, rázem vyrostl, že byl Jakubovi po ramena*. Tak si děti mohou konkrétněji představit kocourovu velikost.

V9	<i>Jakub poslechl, rozvázal pytel, a kocour vyskočil. Byl mnohem větší než doma a kráčel vedle Jakuba jako člověk jen po zadních nohách.</i>
A2	<i>Jakub celý udivený poslechl a rozpáral pytel. Vyskočil z něho kocour a Jakub se podívil podruhé. Jak kocour na zem dopadl, rázem vyrostl, že byl Jakubovi po ramena. Protáhl se a vykročil vedle Jakuba – po zadních nohách jako člověk.</i>

Také v ukázce třetí probíhaly změny obdobným způsobem. z první části první věty byla odstraněna slova *do vaku* a druhá část věty byla přeformulována a vložena až na samý konec této ukázky, tedy o několik vět dále. Opět zde bylo přidáno několik informací, např. že si králkrálíky *nechává dělat na nejrůznější způsoby v poledne i večer* či že se *i pro služebnictvo a celý královský dvůr stali králíci největší pochoutkou*. Původní znění, že králíků je na jednom místě *hojně*, se pak změnilo v A2 na informaci, že tam *jich ještě pár je*. Také *vak* se změnil na *sít* na chytání králíků.

V9	<i>„Ted' budu do vaku chytat králíky,“ odpověděl kocour a jal se po cestě sbírat šťavnaté lupení. „Slyšel jsem, že jsou zamilovanou pochoutkou našeho krále. Ale poněvadž byla stále na ně honba, neboť museli být každodenně na královské tabuli, je jich ted' již velice málo. Já však znám jedno místo, kde je jich hojně, a kam dosud žádná lidská noha nevstoupila.“</i>
A2	<i>„Ted' budu chytat králíky. Náš pán král je tuze rád jí. Nechává si je dělat na nejrůznější způsoby v poledne i večer. Potíž je v tom, že je jich stále méně, protože i pro služebnictvo a celý královský dvůr se stali králíci největší pochoutkou. Jsou místa, kde nejsou vůbec, a královští lovci stále častěji přicházejí s nepořízenou. Já však znám jednu horu, kde jich ještě pár je,“ řekl kocour a začal pilně sbírat šťavnaté lupení a dávat je do sítě.</i>

5.2.2 Červená karkulka

Červená karkulka byla v pohádce od Krásnohorské zhruba v polovičním rozsahu oproti pohádce Kocour v botách, pohádka O Červené karkulce byla popsána přibližně na třech a půl normostranách textu, Kocour v botách pak na pěti stranách. Naproti tomu u adaptace od Fr. Bera byla mnohem rozsáhlejší, byly přidávány dlouhé úseky textu i celé příhody, které v původním znění nebyly ani zmíněny. Můžeme tedy říci, že Červená karkulka byla

pozměněna ještě ve větší míře. Nejprve se podíváme na změny menšího rozsahu, poté zde budou uvedeny také některé pasáže, které adaptátor vymyslel či převzal odjinud.

Úvod v A2 je i u Červené karkulky mnohem rozsáhlejší než v původním znění od Elišky Krásnohorské, což vidíme již na první pohled. z původní jedné věty vzniklo vět šest. Ze znění *je tomu již dávno a dávno se stalo před dávnými časy*, dále se přidalo několik celých vět o vzhledu a povaze Červené karkulky. Adaptátor také explicitně vysvětlil, proč se Andulce říká Karkulka a co to karkulka je.

V9	<i>Je tomu již dávno a dávno, kdy žila v malé chaloupce rozmilá Andulka, které říkali Červená Karkulka, protože jí jednou babička darována červenou karkulku a ta jí tak pěkně slušela, že ji od té doby nikdo jinak nenazval.</i>
A2	<i>Před dávnými časy žil v malé chaloupce na samém konci vesnice chalupník se ženou. Chaloupka byla malá, peněz také málo, i dcerušku měli malou. Ale krásná byla ta jejich Andulka, jen se srdce smálo. Kdykoliv přišla před domek, do vesnice nebo do polí, každý jí mával, každý s ní rád rozprávěl, každý se zalíbením pohlédl na její sličnou tvář a do jejích šibalských hnědých očí. Kdysi dostala k svátku od babičky takový červený čepeček, karkulka se mu tehdy říkalo, který si tak oblíbila, že jej z hlavy sundala jen na noc. I všem lidem se čepeček líbil a po čase již málokdo věděl, že se dívka jmenuje Andulka, všichni jí jen Červená karkulka říkali.</i>

V9	X
A2	<i>Při její kráse a dobrotě nebylo divu, že se v chaloupce dost často zastavil místní myslivec. Když vyšel z lesa, kde měl svou hájovnu, cesta se dvakrát zatočila a již byl u chaloupky, kde žila Červená karkulka. Sedávali potom spolu pod staletým dubem, stojícím hned za chaloupkou, vyprávěli si o přírodě i o zvířatech nebo se jen tak dívali na lesy, táhnoucí se do nekonečna. Karkulka ráda poslouchala myslivcovu vyprávění o tom, jak zvířata v lese žijí, jaké má které z nich zvyky, jak musí v zimě nosit do lesa krmení hlubokým sněhem a v krutých mrazech. Obdivovala jeho nebojácnost i to, že tak sám může žít v lese.</i>

V následující ukázce byly provedeny spíše drobnější změny. z morfologie se změnilo například adjektivum *hrozný*, které bylo nahrazeno adverbium *hrozně* a k němuž se přidalo explicitnější vyjádření *velké a chlupaté* (uši). Ve větším množství se zasahovalo do slovosledu, to můžeme vidět např. u původní věty *Abych tě lépe do náručí vzala.*, která byla pozměněna na *Ruce mám veliké, abych tě mohla vzít lépe do náručí*. I v těchto případech však nebyl měněn pouze slovosled, ale přidávala se jednotlivá slova nebo celé části vět (případně i větší úseky). z poslední věty je patrné, že adaptátor zasahoval hlouběji i do děje.

V9	<i>Postavila košík s přinesenými dárky i kytici u postele na stoličku a v největším údivu spráskla ručky, jak ta nemocná babička divně vypadá!</i>
----	--

	<p>„Ale babičko,“ zvolala, „vy máte hrozná uši!“</p> <p>„To abych lépe slyšela,“ odpověděl vlk.</p> <p>„Ale vy máte veliké oči!“</p> <p>„To abych lépe viděla.“</p> <p>„Ale vy máte veliké ruce!“</p> <p>„Abych tě lépe do náručí vzala.“</p> <p>„Ale drahá babičko, jaká to máte velká ústa?“</p> <p>„To proto, abych se lépe najedla.“</p> <p>Sotva dořekl poslední slovo, otevřel vlk svou ohromnou tlamu, a než se Karkulka nadála, pohltil ji jako prve babičku. Nato ulehl do postele a usnul.</p>
A2	<p>Hezky pozdravila, postavila tašku s jídlem na lavici a pohlédla k posteli.</p> <p>„Copak to, babičko, že ležíte?“ otázala se.</p> <p>„Ale nějak mě bolely nohy, to víš, jsem už stará osoba. A také jsem trochu nachlazená.“</p> <p>„To slyším, máte nějaký chlapavý hlas.“ Ve světničce bylo šero, až nyní si všimla Karkulka, že babička je nějaká taková jiná, divná, ach velmi podivná. Přistoupila blíž a v údivu spráskla ruce.</p> <p>„Babičko,“ zvolala, „vy máte hrozně veliké a chlupaté uši!“</p> <p>„To abych tě lépe slyšela, děvenko,“ odpověděl vlk.</p> <p>„Ach tak. Ale oči máte také veliké a podivně se vám lesknou.“</p> <p>„To abych tě lépe viděla. Lesknou se mi radostí pokaždé, když tě vidím. Toho sis nevšimla?“</p> <p>„Nevšimla. A ruce máte také veliké, mohutné, a nehty vám vyrostly. Ty budeme muset ostříhat,“ divila se dál Karkulka.</p> <p>„Ruce mám veliké, abych tě mohla vzít lépe do náručí. Ty nehty zastříhneme později,“ opáčil vlk.</p> <p>„Milá babičko, vždyť vy i ústa máte nějaká veliká a zubů víc a větší než kdokoliv, koho znám!“</p> <p>„To proto, abych se lépe najedla, abych i tebe mohla dobře sežrat!“ vykřikl vlk, vyskočil z postele a hotovil se Karkulku sežrat. Poznal však, že je příliš plný, vždyť před chvílí sežral babičku. Sousto by nemohl pozřít. Popadl tedy Karkulku a přivázel ji k posteli. Sám se opět uložil ke spánku a doufal, že za krátký čas se mu v břicho slehne. Párkrát odfoukl a usnul.</p>

5.2.3 Perníková chaloupka

Stejně jako u příkladů předchozích se i zde nejprve podíváme, jakým způsobem byl pozměněn úvod pohádky.

V první řadě byla změněna jména obou dětí; Honzíček a Ančička se v A2 jmenují Jeníček a Mařenka, což může být zapříčiněno také tím, že v současné době se děti z Perníkové chaloupky běžně nazývají právě těmito jmény. Opět zde adaptátor přidal celou řadu informací, v A2 se dozvídáme, že rodina měla chlívek (v němž pravděpodobně za lepších časů bývala i koza), dále je přidána informace, že *(T)atínek měl málokdy práci, ještě méně za ni dostával zapláceno*, a v neposlední řadě je rozvedena věta o hladu celé rodiny. Původnímu znění je nejbližší část předposlední věty, kdy se mění *často v jejich chaloupce nebylo ani kouska chleba* na *v domku často ani kůrka chleba nebyla*.

V9	<i>Honzíček a Ančička měli tak chudého tatínka a matičku, že často v jejich chaloupce nebylo ani kouska chleba. Dobré děti trpěly hladem a rodičům toho bylo velmi líto. Radili se, co by měli dělat.</i>
A2	<i>V malém domku na kraji vesnice žil lesní dělník se svou ženou a dvěma dětmi, Jeníčkem a Mařenkou. Domek to byl opravdu malý, jen jedna světnička a chlívek pro kozu, a i ten byl prázdný. Tatínek měl málokdy práci, ještě méně za ni dostával zapláceno, takže v domku často ani kůrka chleba nebyla. Často se tak stávalo, že místo veselých písniček se z domku ozývala hudba jiná, jak všem kručelo hlady v žaludcích.</i>

Druhá ukázka zobrazuje úryvek, kdy děti přijdou k perníkové chaloupce. v této části byly provedeny převážně úpravy menšího rozsahu; první věta a část věty druhé byly pozměněny více – zde se opět některé informace vypouštěly, jiné přidávaly. v ostatních částech této ukázky je pak substantivum *koláček* nahrazeno substantivem *koláč*, odstraněno je slovo *šindele, samé*, místo slov *marcipánová srdečka* se užila pouze slova *marcipán*, jiné *cukrovinky* byly nahrazeny explicitnějším vyjádřením *čokoládovými bonbony*.

V9	<i>Konečně spatřily před sebou malou hezkou chaloupku. Plny radosti se k ní rozběhly, ale jak se podívaly, že její stěny jsou z perníku, střecha je místo šindelů pokryta samými koláči, a celá chaloupka, že je vyzdobena preclíky, marcipánovými srdečky a jinými cukrovinkami.</i>
A2	<i>Když byly děti až u chaloupky, zůstaly v údivu stát. v měsíčním světle viděly, že je to opravdu prazvláštní chaloupka. Stěny jsou z perníku, střecha je pokryta koláčky, celá chaloupka je vyzdobena preclíky, marcipánem a čokoládovými bonbony.</i>

V poslední tabulce je opět předvedena ukázka, kterou František Ber celou přidal do A2.

V9	X
A2	<i>Mařenka každý den uklízela celou chaloupku. Jednou vlétl do místnosti ptáček-zpěváček, drozd to byl, a nějak nemohl nalézt cestu ven. Mařenka otevřela všechna okna, až malý drozdík šťastně vylétl. Ya chvíli však u okénka poletovali dva staří drozdi a zpívali tak krásně, že to Mařenku zaujalo. Vzala pár drobečků a nasypala je na okenní rám. Drozdi drobečky slupli, ještě krásně zazpívali a ulétli. Od té doby však každý den přilétali svým zpěvem Mařence poděkovat za osvobození svého synka. Mařenka se s nimi spřátelila a jim, ale i jiným ptáčkům-zpěváčkům, kteří se před večerem před okénko slétali, vyprávěla, jak jsou zde s Jeníčkem uvěznění. Ptáčkové, aby Mařenku utěšili, vždy krásně zazpívali a odlétli.</i>

5.3 Shrnutí adaptací

Ačkoli se adaptace Zlatá truhlice českých pohádek od Jany Semelkové od vydání Elišky Krásnohorské v některých ohledech liší, můžeme říci, že (alespoň ve srovnání s druhou srovnávanou adaptací) se snažila adaptátorka text zachovat ve velké míře. Nejčastěji zde probíhaly změny lexikální a morfologické. z lexikálních změn můžeme jmenovat například změnu *doba* na *chvíle*, *počal* na *začal* či *pytel* na *vak*. z morfologických pak např. *poslouchej* na *poslechni*. Všechny přechodníky byly odstraněny. Byla přidávána slova, díky nimž byly informace v adaptaci vyjádřeny explicitněji než v původní verzi pohádky. Jak již bylo řečeno výše v Teoretické části této práce, o tom, že k tomuto jevu v adaptacích dochází, se zmiňuje A. Macurová⁴⁴. v neposlední řadě pak byl zjednodušován slovosled do co nejneutrálnější podoby.

Naopak adaptace od Františka Bera se pozměnila mnohem výrazněji. Zde probíhaly změny stejného a podobného charakteru jako u A1, avšak v mnohem výraznějším poměru. Níže se podíváme na nevýrazněji změněné a přidané pasáže.

Kocour v botách

Jak již bylo řečeno, Fr. Ber zasahoval do textu v poměrně velkém množství. Pohádka Kocour v botách je tak na některých místech rozšiřována, jinde jsou některé pasáže měněny nebo odstraňovány.

Nejvíce bylo provedeno změn rozšiřujících, to můžeme vidět hned v úvodním odstavci, který je v A2 mnohem rozsáhlejší než v případě V9.

⁴⁴ MACUROVÁ, A.: Čtete ještě Němcovou? Proměny textu se čtenářem a v čase.o. c., s. 140.

Jsou zde podrobněji popisovány situace a okolí, v němž děj probíhá, i postavy spolu mluví více než v původním znění.

Nejvýrazněji rozšiřující pasáží je pak část, kdy se kocour od čaroděje dovídá, že dokáže proměňovat nejen sebe v různá zvířata, ale také ostatní (na rozdíl od vydání E. Krásnohorské). Toto provedl králově dceři jako trest za to, že mu ji král nedal za manželku. Čaroděj ji proto začaroval ve zlého ještěra, který nyní obývá sluj v rokli. Po zabití čaroděje se o své dceři král zmíní při hostině na nyní už Jakubově zámku a Jakub mu přislíbí, že mu dceru vrátí. Když se mu to podaří, dceru si vezme za manželku. Tato pasáž má zhruba tři strany textu, jedná se tedy o opravdu výrazně rozšířenou část.

Oproti různým změnám v A2 zůstalo pojmenování hrabě z Mlejniců, které kocour vymyslel původně na základě toho, že se jedná o syna mlynáře, avšak v adaptaci byl Jakub pouze selským hochem.

O Červené karkulce

František Ber zasahoval do Červené karkulky ještě ve větším rozsahu než v Kocourovi v botách (a v Perníkové chaloupce). v Červené karkulce se nově dozvídáme spoustu informací ohledně života Karkulky, o tom, že za ní často docházel myslivec, který jí vyprávěl o životě zvířat a o práci v lese. Karkulčina babička byla dlouhodobě nemocná, nejprve jí chodili pomáhat rodiče, ale po nějakém čase za babičkou chodila Karkulka. Cestu přes les tedy znala dobře, na rozdíl od původní verze, kde v lese zabloudila kvůli pozorování veverky. Také vlk je v pohádce popsán mnohem podrobněji. v knize od E. Krásnohorské se objevuje nejprve při setkání s Karkulkou v lese, následně pak v babiččině chaloupce. v adaptaci od Fr. Bera napadne vlk nejprve babiččiny slepice (o nichž se E. Krásnohorská také nezmiňuje), Karkulku v lese pak potká až po nějakém čase, kdy na ni číhá, aby se myslivci za potrestání slepic pomstil. v A2 dokonce vlk Karkulku nesežral, neboť měl již plné břicho babičky. z tohoto důvodu ji proto přivázal k posteli a šel si zdřímnout, aby mu slehlo. Mezitím, co vlk spal, pak měla Karkulka možnost zavolat o pomoc myslivce prostřednictvím lesních zvířátek. Změnil se také způsob, jakým se babička dostala z vlkova břicha ven, v původní verzi pohádky vlkovi myslivec rozpáral břicho, v A2 vlka popadl a zmáčknutím břicha vyskočila babička. v této verzi také vlk přežil, i když značně pomlácený od myslivce, a již se proto nikdy do lesa nevrátil. v neposlední řadě se myslivec na konci pohádky s Karkulkou oženil.

Červená karkulka je pohádkou, kterou zná snad každé malé dítě. Je proto s podivem, že ji Fr. Ber pozměnil v takové míře, avšak navzdory tomu ji vydává v knize Pohádky Elišky

Krásnohorské, což budí dojem, že ji sama E. Krásnohorská napsala v tomto, nebo alespoň velmi podobném znění.

O Perníkové chaloupce

Také v Perníkové chaloupce bylo provedeno mnoho změn i v oblasti děje. v pohádce od E. Krásnohorské tatínek děti odvede do lesa, kde je chce nechat s tím, že snad naleznou větší štěstí jinde. Je zde také klasický příběh, kdy si poprvé chlapec vezme do kapes třpytivé kamínky, aby se sestřičkou trefil domů, napodruhé je však nasbírat nestihne, a proto ulamuje po cestě alespoň kousky chleba. Celá tato část je v A2 vypuštěna, v této verzi pohádky tatínek děti nechtěl v lese nechat, ale ty samy zabloudily. Další změnou je také to, že se Jeníčkovi ptáčci snažili (i když neúspěšně) rozklopat dveře komůrky, aby ho vysvobodili. Oproti původnímu znění si Mařenka rozuměla s ptáčky, kteří pak oběma dětem také poradili, kudy se mají vydat domů. Na konci pohádky pak v podání E. Krásnohorské děti donesly domů krásné kamínky, které byly ve skutečnosti drahokamy a díky nimž již nebyla rodina chudá. Naproti tomu v adaptaci od Fr. Bera si děti s sebou do kapes vzaly perník z chaloupky, který se po cestě proměnil v drahé kameny. Konec je pak již stejný, i v této verzi pohádky díky drahokamům přestane žít rodina v bídě.

6 SHRNU TÍ

V této bakalářské práci byl proveden rozbor tří pohádek Elišky Krásnohorské z hlediska edičních úprav. Prvních osm vydání vydal Josef R. Vilímek (V1 vydal roku 1892, V8 roku 1941), dále pak následovalo padesát let bez jediného vydání. Od roku 1991 pak vydávala pohádky různá nakladatelství. Úpravy v jednotlivých vydáních se týkaly různých oblastí, v první řadě se vždy upravoval pravopis dle aktuálních PČP, dále se měnila slova, jež mají v současnosti jinou hláskoslovnou podobu, v některých novějších vydáních se odstraňovaly přechodníky, slovesa v infinitivu zakončená na *-ti* se v novějších vydáních zakončovala na *-t*. Slova, která by ohrožovala porozumění textu, se opravovala na slova jednodušší, především u novějších vydání se měnil slovosled a v neposlední řadě se některá slova (či části věty) odstraňovala, jiná se naopak přidávala (to především po smrti Elišky Krásnohorské). Tyto změny pak měly v několika případech za následek nesprávné opravení, tj. v rozporu s aktuálními PČP, v nichž byly provedeny.

Pravopisné změny

Pravopisné změny měly být prováděny vždy dle aktuálních Pravidel českého pravopisu, neboť se nejedná o autorův styl či jazyk, pravopis je vždy podmíněn dobovým územ, jak již bylo řečeno v Teoretické části práce slovy V. Formánkové, J. Syrovátkové, M. Komárka a dalších. Navzdory tomuto faktu však nemůžeme říci, že by vždy všechna vydání byla upravena podle aktuálních PČP; v některých případech byla ponechána slova dle Pravidel platných dříve, v případech jiných se naopak editoři snažili text přizpůsobit dětem natolik, že v něm upravili také správné tvary na tvary v rozporu s Pravidly platnými v dané době.

První pravopisné změny proběhly již ve druhém vydání. v první řadě se opravovaly chyby, které byly ve V1. v Červené karkulce se objevila pravopisná chyba, konkrétně se jednalo o sloveso ve tvaru *posýlám*. Od druhého vydání se také opravovala chybějící interpunkční znaménka a v udivení Karkulky ve chvíli, kdy vidí vlka převlečeného za babičku, jsou od V2 místo teček za jednotlivými výpověďmi vykřičníky. Stejným způsobem je také v Kocourovi od V2 místo tečky za větou značící podivení vykřičník ve větě: „*Ale brachu,*“ řekl se smíchem, „*co jen myslíš!*“ Obdobně se také přidal vykřičník v Perníkové chaloupce. Avšak v tomto případě se pomocí vykřičníku zdůraznilo varování čarodějnice směrem k Honzíčkovi. Vykřičník se přidal poprvé až ve V9.

Dále se mění parcelace výpovědí, z některých je parcelace odstraněna, a to již od V2. Dále je v Červené karkulce od V2 také rozděleno jedno dlouhé souvětí na dvě kratší. u všech těchto změn můžeme předpokládat, že se na nich podílela sama Krásnohorská, nebo je alespoň schválila. (Výjimku tvoří pouze přidání vykřičníku v Perníkové chaloupce.)

Další pravopisné změny pak probíhaly až po smrti Krásnohorské. Prvním takovým mezníkem ve změnách bylo V5 (1934). Od tohoto vydání se mění hrance slov. Tak se v Červené karkulce upravuje *kde pak* na *kdepak*, *kam pak* na *kampak* či *na to* na *nato*. v Kocourovi v botách se pak nově píše dohromady slova, která měla v původním znění podobu v *tom*, *jak pak*, *z daleka* či *mezi tím*. Na rozdíl od předchozích slov se slovo *ku podivu* píše v některých pozdějších vydáních také zvlášť. To je pravděpodobně způsobeno tím, že na rozdíl od slov uvedených výše není dle současných Pravidel možné psaní pouze v podobě dohromady, ale také zvlášť. v Perníkové chaloupce se pak mění (kromě slov, která jsou již uvedena výše) také *z rána* na *zrána*, *z hluboka* na *zhluboka*, *ku předu* na *kupředu* či *nazdař Bůh* na *nazdařbůh*.

Dalším jevem, který se mění od V5, je změna malého písmene na velké v případech, kdy za vykřičníkem následovalo malé písmeno. Od V9 (1991) se pak upravuje psaní předložky *s* a *z*. Nyní se píše v genitivu *s*, v instrumentálu *z*. Výjimkou jsou pak v některých pozdějších vydáních slovní spojení (*strhnout*) *se strašného vlka (kůži)* či *s hory*, avšak vazba *z okna* je od V9 psána *se z*.

Hláskosloví

Hláskosloví by se dle slov V. Formánkové a J. Syrovátkové mělo upravovat vždy do dnešní podoby. Hláskoslovných změn není v těchto pohádkách mnoho, poprvé se s nimi setkáváme od V5, avšak pouze u jednoho slova – mění se slovo *dvěře* na *dveře*. Od V9 se pak mění také *oblekl* na tvar *oblékl* a *zvířátko* na *zvířátko*. Od V9 se mění tvary sloves v přičestí činném, v Červené karkulce *z tvaru pomyslil* na tvar *pomyslel*, v Kocourovi v botách *z usmyslil* na *usmyslel*, v Perníkové chaloupce pak *z musit* na *muset*. Jedná se o dvě rovnocenné možnosti užití sloves, jež se nacházejí na pomezí vzorů *prosit* a *sázet*, proto není důvod měnit tvar tohoto slova. v případě Kocoura v botách je ještě zajímavé použití slovesa *musit/muset* v jednotlivých vydáních. Za života Krásnohorské (V1–V4) se totiž nachází v pohádce tvar *muset*, od V5 pak tvar *musit*, a to až do V8. Od V9 do V16 se pak používá opět tvar původní, tedy *muset*. Naopak stejné slovo v Perníkové chaloupce má od V1 do V8 tvar *musit*, které se na *muset* mění od V9.

V neposlední řadě se mění varianta vokalizace předložky *ku* na předložku *ke*, která je sice v dnešní době jistě běžnější než podoba původní, avšak ani ta by pro děti nebyla jistě nepochopitelná, a proto byla změna zbytečná.

Morfologické změny

Tato skupina je poměrně rozsáhlá. Patří sem přechodníkové konstrukce, tvary podstatných jmen, zájmen a sloves a další odchylky. slov V. Formánková a J. Syrovátková doporučují upravení přechodníků v případech, kdy by jejich ponechání bránilo porozumění dnešním dětem, tvary podstatných jmen a zájmen by se měly upravovat v souladu s aktuálními Pravidly českého pravopisu, A. Macurová pak zastává názor, že u sloves v infinitivu končících na *-ti* je však změna na zakončení *-t* zbytečná, neboť i původnímu tvaru děti porozumí. Navzdory tomu však od V9 všechny infinitivy sloves končících na *-ti* mizí.

Dále se odstraňují přechodníky, které se následně mění na vedlejší i hlavní věty či v některých případech pouze na stejné sloveso, od něhož byl přechodník utvořen. A to i v případech, ve kterých by přechodník porozumění nebránil. v Červené karkulce také mizí ve V10 (2000) plusquamperfektum *jak se byl objevil*. Ve všech ostatních však tvar tohoto slovesa zůstal nezměněn, v Kocourovi v botách se plusquamperfektum neobjevuje. v Perníkové chaloupce mizí plusquamperfektum *byl trousil* dokonce již od V9. Odstraňování plusquamperfekt považuje A. Macurová také za zbytečné, neboť jejich ponechání opět nikterak nebrání porozumění textu.

U sloves se mění také jejich valence. Tak nacházíme od V14 v Kocourovi v botách vazbu slovesa *nemít co* místo genitivu záporového, který bychom dnes již vnímali jako silně příznakový, avšak ne natolik, aby ho děti nebyly schopny pochopit. Stejným způsobem se v Perníkové chaloupce mění původní vazba s genitivem partitivním u slovesa *nasbírat* na vazbu s akuzativem, a to od V9 (1991). Zajímavá je také proběhnuvší změna u slovesa *obdivovat se*, kde se původní tvar slovesa *obdivuju*, který trvá až do V4 (tedy po všechna vydání za života Krásnohorské), následně se od V5 mění na tvar s koncovkou *-i*, tedy *obdivuji*. Tento tvar zůstává v Kocourovi v botách po všechna následující vydání, tedy až do V16, ačkoli bychom mohli očekávat návrat k původnímu tvaru – vzhledem k dalším morfologickým změnám, jež proběhly.

Od V5 se také místo slovesa ve tvaru *uhodnul* používá spisovný tvar *uhodl*. Dalším slovesem, které se v průběhu vydání změnilo z morfologického hlediska, je sloveso *ukázat*, a to v Kocourovi v botách. Nejprve se ve V1 objevuje tvar *ukážeš*, u něhož je následně již od V2 pozměněn prefix *u-* na prefix *o-*, tj. sloveso v podobě *okážeš*. Sloveso v tomto tvaru bylo

pouze do V4, tj. ve všech vydáních za života Krásnohorské, vyjma prvního. Páté vydání a všechna následující se pak navracejí k tvaru původnímu, jenž byl ve V1. Dále se od V9 odstraňuje prefix *u-* u slovesa *uposlechnout*. v neposlední řadě se mění sufix *u* slovesa *náležet* ve 3. osobě plurálu přítomného času, tj. *náleží* se změnilo na *náležejí*, a to od V14. v Perníkové chaloupce proběhla ještě jedna morfologická změna. Až do V4 bylo sloveso *jít* ve větě *Natrhal jí jahůdek, a když se trošku zasytila, vzal ji opět za ručičku a šla dále* v singuláru. Od V5 (po smrti Krásnohorské) se však sloveso změnilo na tvar plurálu, tj. *šli*.

Dále se měnil jmenný tvar adjektiva, konkrétně v Červené karkulce u slova *nemocna* na tvar *nemocná*. Tato změna proběhla poprvé od V9, avšak právě ve V9, V11 a V12 neproběhla jednotně. Jedná se o promluvu babičky směrem k vlkovi a následně o promluvu vlka směrem ke Karkulce ve chvíli, kdy se vlk vydává za babičku. v těchto třech vydáních je však tvar *nemocná* změněn pouze ve druhém případě, tedy ve chvíli, kdy mluví vlk ke Karkulce. Ve V10 a V13 je tento tvar napsán s dlouhým vokálem v obou případech. Stejným způsobem se také mění od V9 tvar adjektiva *vděčen* na tvar *vděčný*.

U podstatných jmen maskulina animata se dativ singuláru původně se sufixem *-u* nahrazuje sufixem *-ovi*, konkrétně se tedy z tvaru *pánu, čarodějníku* stává tvar *pánovi, čarodějníkovi*. I tento druh změny považuje A. Macurová za zbytečný, neboť původní tvar děti bez problému pochopí. Substantivum *kožešinou* má také zajímavý vývoj v této pohádce, neboť od V4 do V11 se tento tvar slova mění na tvar (*s*) *kožišinou* a následně od V12 se editoři opět navracejí k původnímu znění. u Perníkové chaloupky se mění koncovka v akuzativu slova *zem*. Na obvyklejší tvar se mění také slovo *den* v plurálu, který byl po 12 vydání s měkkým *i*, tedy *dni*, ve V13 je pak slovo ve tvaru *dny*. Až do V9 je zde tvar *na zemi (se skutálel)*, od V9 pak v tomto kontextu běžnější podoba *na zem*. Jistě nejdůležitější změnou mezi substantivy byla změna sufixu u slova *průvodčí*. Zde se během vydávání posunul význam slova, a proto bylo od V9 (1991) nahrazeno slovem *průvodce*.

Morfologické změny probíhaly také u zájmen. Zde se měnilo osobní zájmeno *on* v akuzativu z tvaru *na něj* na tvar *na něho*, dále pak tvar *jej* na *ho*, a to v obou případech opět od V5 (1934), tedy od prvního vydání, jež vyšlo po smrti Krásnohorské. Také tyto změny nebyly nezbytné, neboť ani původní znění dětem nebrání v porozumění.

Lexikální změny

Dle slov V. Formánkové, J. Srovátkové či K. Komárka by se měly provádět lexikální změny tam, kde se význam pozměnil oproti původnímu významu či u dnes již neužívaných slov, jejichž ponechání by dětem mohlo činit problémy.

V Červené karkulce a v Perníkové chaloupce nalezneme pouze několik lexikálních změn, v Kocourovi v botách se jich pak nachází mnohem více. To je pravděpodobně způsobené jednak tím, že je pohádka Kocour v botách téměř dvojnásobného rozsahu oproti Karkulce, jednak také tím, že pohádku Kocoura v botách máme k dispozici v 16 vydáních oproti 13, ve kterých máme Červenou karkulku a Perníkovou chaloupku. Navíc se nejvíce lexikálních změn se nachází v Kocourovi v botách právě ve V14–V16, tedy ve vydáních, v nichž není obsažena Červená karkulka ani Perníková chaloupka.

Ze sloves se mění prefix u slovesa *rozeznat*. Předpona *roze-* se změní na *po-*, čímž vznikne od V9 sloveso *poznat*. z dalších změn od V9 (1999) můžeme jmenovat např. *zůstává* na slovo *bydlí*, sloveso *zdržovat se* se mění na *být* (avšak pouze do V13, od V14 se opět užívá sloveso původní), stejným způsobem se (také pouze ve V19–V13) mění sloveso *zpravit* na *povědět*. Dále se mění *jal se* na *začal*, *ubíhal* na *běžel*, *použil* na *využil*, *umístil se* na *usadil se*, *odstrojil se* na *svlékl se*, *hlásat se* nám mění na *vyprávět* či *přepustit* na *přenechat*, a to vždy od V14, tedy pouze u knihy Zlatá kniha pohádek. Zajímavý vývoj mělo sloveso ve tvaru *netáž se*, které se ve V10 a následně až od V14 změnilo na sloveso ve tvaru *neptej se*. Dále se u sloves mění také sloveso *nepadneš* na dnes již běžnější slovo *neupadneš*, a to konkrétně od V9. Pouze ve V11 je ponechána varianta původní, nezměněná.

U podstatných jmen nalezneme pouze několik lexikálních změn. Od V9 se mění substantivum *žití* na dnes mnohem běžnější slovo *život*. Substantivum *šatnice* se od V14 (2009) mění na slovo *šatník*. Původní výrazy by však mohly být pravděpodobně v obou případech ponechány, neboť se slovo *šatnice* nezdá být natolik obtížným, že by děti nebyly schopné pochopit jeho význam, u významu slova *žití* je patrný snad ještě více než u slova *šatnice*.

U Kocoura v botách se mění adjektivum *veliký* na podobu *velký* a adjektivum *malounká* na *malinká*.

Mění se však také jiné slovní druhy. Hned v první větě u Červené karkulky se od V2 mění zájmeno ve slovním spojení *co žila* na *kde žila*. s ohledem na to, že tato změna proběhla již od druhého vydání, můžeme předpokládat, že se jedná o změnu autorčinou rukou či alespoň s jejím souhlasem. Od V5, tedy od prvního vydání vyšlého po smrti Krásnohorské, se také slovní spojení *kolem chaloupky* mění na *podle chaloupky*. Od V14 se mění vazba *právě*

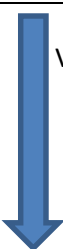

u cesty na rovnou u cesty. Opravená verze slovního spojení je srozumitelnější i pro malé děti a navíc by mohlo jít také o zjednoznačnění významu. v posledních třech vydáních se také mění slovní spojení *co jen myslíš!* na *jak to myslíš!*, což je opět běžnější formulace než ta původní, avšak v tomto případě došlo ke změně významu, neboť vazba *co jen myslíš* má podobný význam jako slovní spojení *co tě nemá*, tedy doplnění nějaké pochybnosti nad vzniklou situací, na rozdíl od spojení *jak to myslíš* značícího otázku (i proto by nemělo být zakončeno vykřičníkem). v neposlední řadě se v knize *Zlatá kniha pohádek* mění slova *právě nechtělo* na *zrovna nechtělo*. Tato změna proběhla pravděpodobně z toho důvodu, aby nebyly možné dvě interpretace tohoto spojení, ale bohužel i po změně se dá chápat tato věta dvěma způsoby. Bylo by tedy vhodné slovo nahradit za jiné, než jakým bylo nahrazeno.

Změny slovosledu

Změny slovosledu se ve většině případů týkaly spíše menších úseků textu, jako je prohození dvou slov mezi sebou či předsunutí jednoho slova do některé z prvních pozic. Převážná většina změn probíhala od devátého vydání, pouze v několika případech se slovosled pozměnil v Kocourově v botách až od V14.

Od V9 se předsouvá shodný přívlástek před substantivum, které rozvíjí (např. *domeček babiččin* se mění na *babiččin domeček*). Máme-li ve větě substantivum, jež je rozvíjeno adjektivem i zájmenem, přesune se zájmeno před adjektivum, neboť to se váže na podstatné jméno těsněji než zájmeno (*ostré svoje drápy* se změnilo na *svoje ostré drápy*). Dále se příklonka *se/si* dostává do druhé pozice ve větě, a to také od V9 (například *tu najednou objevil se* se změnilo na *tu se najednou objevil*). Od V14 se pak mění slovosled u slov, u nichž se až do V13 nepřesunula příklonka do druhé pozice ve větě, nebo se případně upraví slovosled do neutrálnější podoby (*ted' především se rychle odstroj* se změnilo na *ted' se především rychle odstroj*). Slovesa, která se nacházejí až na poslední pozici ve větě, se dostávají před slova, jež dané sloveso rozvíjí, výjimku tvoří pouze případy, kdy je sloveso záměrně na poslední pozici z důvodu zdůraznění, které bylo provedeno také od V9 (takovým příkladem může být *abych tě lépe viděla*). Zájmena, jež rozvíjejí sloveso, se přesouvají od V9 před toto sloveso (*nedávno zemřel mu otec* se změnilo na *nedávno mu zemřel otec*). Naopak předmět ve větě se dostává od V9 až za sloveso, jež rozvíjí, čímž je předmět ve větě zdůrazněn (např. *aby panstvo uvítal*).

Na závěr se můžeme podívat na přehled všech vydání spolu s informacemi, díky nimž můžeme usuzovat, z jakého vydání editoři vycházeli.

	Vychází z:	Nakladatelství	
V1	 Vydání šla pravděpodobně za sebou takto v řadě	Nakladatelství Vilímek	
V2			
V3			
V4			
V5	 Chybí řádek Vydání šla pravděpodobně za sebou takto v řadě		→ První vydání po smrti E. K.
V6			
V7			
V8			
V9		Vimperk, Papyrus	→ Vychází z něho A2
V10		Vyšehrad	
V11		Levné knihy KMa	
V12	Nechybí řádek → vychází z V1–V4	XYZ	
V13	Nechybí řádek; z roku 1929	Tribun EU	
V14		XYZ	
V15		XYZ	
V16		XYZ	→ Vychází z něho A1

ZÁVĚR

Tato práce se zabývala edičními úpravami tří pohádek Elišky Krásnohorské. v teoretické části bylo shrnuto, jakým způsobem by měli editoři přistupovat k textům vzniklých v 19. století a do jaké míry by je měli upravovat, neboť je důležité najít vždy vhodnou míru těchto úprav. I běžný čtenář by měl být schopen porozumět textu, který čte, měl by chápat významy jednotlivých slov (nebo je pochopit alespoň z kontextu) i širších úseků textu, zároveň by však text ze starší doby neměl být pozměněn do takové míry, aby z původního autorova textu zbyl pouze námět. Aby bylo možné do textu zasahovat co nejméně, může se tato situace řešit pomocí poznámek pod čarou, komentářů apod. Míra úprav se také liší podle stáří textu. Zvláštní opatrnost je pak nezbytné věnovat starším textům, které jsou určeny dětem, ať už se jedná o školní nebo mimoškolní četbu. Důležité je také zohlednit věk čtenářů, jimž je konkrétní text určen.

Aby byla práce editorů pokud možno co nejjednodušší, vznikají různé směrnice či se píšou články, které se touto problematikou zabývají. Bohužel i v dnešní době je ediční praxe stále rozkolísaná, často se texty zjednodušují víc, než je nezbytné a tím se pomalu ztrácí styl a jazyk autora. Ještě výraznější změny pak probíhají u textů určených pro děti. Je pochopitelné, že takové texty se musejí upravovat ve větší míře než texty pro dospělé, avšak mnohdy se upravují i taková slova či tvary slov, jež by dětem ani v nejmenším nebránila porozumění. Výhodou je jistě také to, že se právě díky pohádkám učíme slova, s nimiž se v běžné komunikaci již nesetkáváme, neboť patří mezi slova zastaralá nebo zastarávající. Edičním zásahům do pohádek a dalších textů určených dětem se věnovali ve svých studiích například A. Macurová, M. Komárek, V. Formánková, J. Syrovátková a další, ve většině případů se v názorech shodují (i tak se jejich názory v některých bodech liší), avšak navzdory tomu editoři tento materiál mnohdy nevyužívají a texty upravují podle svého mínění.

Praktická část se zabývala právě množstvím a mírou edičních úprav ve třech pohádkách od Elišky Krásnohorské. Základ tvořil materiál zhruba o 160 stránkách textu, neboť v pohádkách *O Červené karkulce* a *O perníkové chaloupce* bylo srovnáváno 13 vydání, (každé zhruba o třech normostranách textu – počítáno u 1. vydání), v případě *Kocoura v botách* pak 16 vydání (zhruba o pěti normostranách).

Bylo zjištěno, že se v některých pohádkách ve V1 (1892) nacházelo několik chyb. Pokud se zde nějaké chyby vyskytovaly, byly již od V2 odstraněny. V2 (1902), V3 (1904) a V4 (1922) se od sebe v těchto třech pohádkách neliší, výjimkou jsou pouze případy, kdy

například byla v některém z těchto vydání chyba, jež byla pak následně v dalším vydání odstraněna. Dalším vydáním, ve kterém byly rozsáhlejší (a trvalejší) změny, bylo V5 (1934). Jedná se o první vydání, které vyšlo po smrti Krásnohorské. v následujících třech vydáních, tj. V6 (1940), V7 (1941) a V8 (1941) změny opět neprobíhaly. Zřejmě je to způsobeno také tím, že tato vydání vyšla velmi rychle za sebou, nejprve po roce, pak dokonce téhož roku. Po V8 následovala odmlka v podobě padesáti let bez jediného vydání. Roku 1991 pak bylo vydáno V9. Je pochopitelné, že v tomto vydání bylo provedeno nejvíce změn. V10 (2000) a V11 (2001), se od sebe liší pouze ojedinele. V12 (2005) a V13 (2009) se od předchozích dvou také neliší ve větší míře, avšak v těchto dvou vydáních bylo nalezeno větší množství chyb. Jednalo se především o chyby ve shodě podmětu s přísudkem (v Perníkové chaloupce) a dále pak ve skloňování *ji/jí*, *ni/ní* a *mě/mně* (ve všech třech pohádkách). Naproti tomu ve vydáních ostatních byly chyby pouze ojedinele. V14, V15 a V16 se v Kocourovi v botách snažila text pozměnit co nejméně. Tak se například navracejí v mnoha případech k přechodníkům, jež byly z novějších vydání již odstraněny, či ponechávají slova či tvary, které novější vydání také upravují. Na druhé straně však ve V14–V16 byly provedeny změny, jež nebyly nezbytné. Tak se měnily např. tvary substantiv – *pánu* na *pánovi*, dále tvary sloves – *náleží* na *náležejí* či zájmen – *čekal na něj* na *čekal na něho*. v neposlední řadě se také v některých případech stalo, že se původní význam změnil, jako tomu tak bylo v případě *co jen myslíš!* změněném na *jak to myslíš!*

Dále byl porovnán také rozsah změn u dvou adaptací na pohádky Elišky Krásnohorské. První jmenovanou byla z roku 2013 *Zlatá truhlice českých pohádek* od Jany Semelkové. Bylo zjištěno, že Kocour v botách (jakožto jediná pohádka z výše srovnávaných nacházející se v této knize) byl J. Semelkovou pozměněn v poměrně velké míře. Měnila se téměř všechna slova, jež by mohla být pro děti buď jen nezvyklá, do co nejneutrálnější podoby, měnily se také hranice vět a slovosled v nich. Některé informace byly pozměněny, jiné přidány či odebrány. I tak je zde text relativně zachovaný, alespoň v poměru k adaptaci druhé. Ta nese název *Pohádky Elišky Krásnohorské* a jedná se o adaptaci od Františka Bera. Navzdory tomu, že se v názvu knihy nalézá jméno Elišky Krásnohorské (a mohli bychom tedy předpokládat, že bude adaptace co nejvěrnější), pozměnil Fr. Ber pohádky v některých pasážích opravdu ve velké míře. Zajímavé také je, že sama Eliška Krásnohorská vydala knihu nesoucí stejný název, tedy *Pohádky Elišky Krásnohorské*, ta ovšem obsahuje jiné pohádky, než jaké byly v této práci rozebírány (neboť Eliška Krásnohorská napsala několik knih pohádek). Shodný název těchto dvou knih může být tedy matoucí; jednak z proto, že v jednom případě knihu napsala sama E. Krásnohorská, ale v případě druhém se jedná o velmi pozměněnou adaptaci,

jednak se v každé z knih nacházejí jiné pohádky. Bylo by tedy jistě vhodnější pojmenovat adaptaci jinak, aby nemohlo dojít k záměně.

Na rozdíl od adaptace J. Semelkové obsahuje kniha Fr. Bera všechny tři rozebírané pohádky. Jak již bylo řečeno, byla změněna mnohem výrazněji než A1. Je zajímavé, že každá pohádka byla Františkem Berem pozměněna v jiném rozsahu. Nejvíce zásahů je v pohádce O Červené karkulce, zde je přidáno velké množství informací o životě Karkulky a její rodiny, o tom, jak poznává les i zvířátka v něm a podobně. Dále je změněn také závěr pohádky, Karkulka nebyla sežrána, ale přivázána k posteli, protože byl vlk přežraný kvůli babičce, již snědl, nakonec vlk není ani zabit, ale po vypráskání myslivcem utíká navzdly z lesa. Pohádka Kocour v botách byla pozměněna v menší míře, ale i zde se do textu zasahovalo v nemalém množství. Nejvýraznější změnou zde bylo přidání zhruba tří stran textu na jednom místě, čímž byla pohádka rozšířena o poměrně velký a celistvý kus příběhu. v nejmenším množství pak byla pozměněna pohádka O perníkové chaloupce, do níž adaptátor zasahoval převážně v detailech, rozšiřoval některé pasáže nebo je lehce pozměnil.

Pohádky Elišky Krásnohorské jsou vydávány již více než 120 let, ale navzdory tomu dodnes chybí studie zabývající se jazykem a stylem jejich pohádek, je zde tedy prostor pro studium této problematiky. I proto bylo tedy obtížné sehnat dostatek literatury relevantní pro psaní teoretické části práce.

Ačkoli se editoři snažili ve většině případů zachovat text co nejvěrohodněji a do textu zasahovat co nejméně, i přesto docházelo ke změnám, jež nebyly nezbytně nutné a původní slova či tvary slov by nebránily dětem v porozumění. A právě takovýmto přílišným zasahováním do textů hrozí o to více, že ve snaze opravit slovo či tvar do co nejjednodušší a nejneutrálnější podoby dojde k úpravám chybným, v rozporu s Pravidly českého pravopisu nebo v rozporu s myšlenkou autora daného textu.

Z těchto důvodů by bylo příhodné, kdyby co nejdříve vznikla příručka, jež by se touto problematikou zabývala co nejpodrobněji. v současné době chybí příručka, která by podávala ucelený popis mluvnického a lexikálního vývoje češtiny v období od počátků národního obrození do začátku 20. století, existují pouze pravidla zabývající se starou češtinou, tedy dobou do konce 15. století. Neustále narůstá potřeba klíče, podle nějž by se texty 19. století upravovaly.⁴⁵ Tím by byla stanovena určitá hranice pro texty různého typu, neboť záleží

⁴⁵ KOMÁREK, K.: Čeština klasiků – jazyk cizí? Problém jazykové srozumitelnosti české literatury 19. století, o. c., s. 216.

samozřejmě na recipientech, pro něž je text určen.⁴⁶ Díky jednotným pravidlům by se již takové nesprávné opravy textu neopakovaly, přinejmenším v míře, jako je tomu doposud.

⁴⁶ ADAM, R.: Jak se v Česku jazykově upravují vydávané texty, o. c., s. 93.

ODBORNÁ LITERATURA

1) CITOVANÉ ZDROJE

- ADAM, R.: Jak se v Česku jazykově upravují vydávané texty. In HASIL, J. (ed.): *Přednášky z 53. běhu Letní školy slovanských studií*. Praha 2010, s. 85–93.
- DANĚHELKA, J.: Směrnice pro vydávání starších českých textů. *Husitský Tábor*, 1985, roč. 8, s. 285–301.
- FORMÁNKOVÁ, V., SYROVÁTKOVÁ, J.: Upravovat či neupravovat? In ČERVENKA, J., (ed.). In *O pohádkách: Sborník statí a článků*. 1. vyd. Praha: SNDK, 1960, s. 63–75.
- HAVEL, R., (ed.) a kol.: *Editor a text: úvod do praktické textologie*. Praha: Paseka, 2006.
- HAVLOVÁ, Fr.: O jazykové úpravě pohádek. In *Naše řeč*, ročník 44, 1961, č. 7–8 [online]. [cit. 20. 5. 2014]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=4849>.
- HAVRÁNEK, B. a kol.: *Slovník spisovného jazyka českého*. Praha: Academia, 1989, 8 sv.
- KOMÁREK, K.: Čeština klasiků – jazyk cizí? Problém jazykové srozumitelnosti české literatury 19. století. In *Český jazyk a literatura 61* (5), 2011, s. 213–217.
- KOMÁREK, M. a kol.: K edičním otázkám souvislé školní a mimoškolní četby. In *Literatura ve škole 3*, 1955, s. 384–391.
- MACUROVÁ, A.: Čteme ještě Němcovou? Proměny textu se čtenářem a v čase. In *Božena Němcová – život, dílo, doba*. Česká Skalice 2006, s. 139–146.
- OPELÍK, J., FORST, V., MERHAUT, L.: *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. Praha: Academia, 1985–2008, s. 940–944, sv. 2., K–L.
- POLÍVKOVÁ, A.: K některým úkolům jazykové výchovy. In *Naše řeč*, ročník 71, 1988, č. 3 [online]. [cit. 1. 1. 2015]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=6769>.
- VINTR, J.: Zásady transkripce českých textů z barokní doby. In *Listy filologické*, 1998, roč. 121, s. 341–346.

2) NECITOVANÉ ZDROJE

- DVOŘÁK, E.: *Přechodníkové konstrukce v nové češtině*. Praha: Univerzita Karlova, 1983.
- GEBAUER, J.: *Historická mluvnice jazyka českého, Díl III. Tvarosloví, II. Časování*. Praha: Academia, 1960.
- HAVRÁNEK, B.: Jazyk Boženy Němcové. In *Slovo a slovesnost 24*, 1964, s. 1.

- HAVRÁNEK, B.: K stylu Národních báchorek a pověstí Boženy Němcové. In *Naše řeč*, 37, 1953, s. 3.
- HORÁLEK, K.: K jazyku a stylu B. Němcové. In *Studie o populární literatuře českého obrození*. Praha: Československý spisovatel, 1990, s. 160.
- HORÁLEK, K.: K textologii pohádek B. Němcové. In *Studie o populární literatuře českého obrození*. Praha: Československý spisovatel, 1990, s. 194.
- CHALOUPKA, O.: K některým souvislostem klasické a tzv. moderní české pohádky. In *Česká literatura*, 20, s. 311–327.
- CHALOUPKA, O.: *O literatuře pro děti*. Praha: Československý spisovatel, 1989.
- CHALOUPKA, O.: *Vybrané kapitoly z teorie dětské literatury*. Albatros, 1973.
- KOLEKTIV AUTORŮ: *Brus jazyka českého, který sestavila komise širším sborem Matice české zřízená*. Praha: Mourek, 1873.
- KOLEKTIV AUTORŮ: *Pravidla českého pravopisu*. Praha: Academia, 1993.
- KOLEKTIV AUTORŮ: *Pravidla českého pravopisu*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1957.
- KOLEKTIV AUTORŮ: *Pravidla českého pravopisu s abecedním seznamem slov a tvarů: jediné c.k. ministerstvem kultu a vyučování schválené vydání*. Přehl. a dopl. vyd. větší. Praha: Císařský královský školní knihosklad, 1913.
- KOLEKTIV AUTORŮ: *Pravidla českého pravopisu s abecedním seznamem slov a tvarů*. Praha: Školní nakladatelství pro Čechy a Moravu, 1941.
- PETR, J. A KOL.: *Mluvnice češtiny (2), Tvarosloví*. Praha: Academia, 1986.
- STANKOVSKÝ, V., VLADISLAV, J.: O překladu a převyprávění pohádek. In *O pohádkách*. Praha: SNDK, 1960, s. 120–143.

PRAMENY

(Řazeno dle data vydání.)

- KRÁSNOHORSKÁ, E. (1892), *z pohádky do pohádky*. Praha: Jos. R. Vilímek.
- KRÁSNOHORSKÁ, E. (1902), *z pohádky do pohádky*. I, II Praha: Jos. R. Vilímek.
- KRÁSNOHORSKÁ, E. (1904), *Pohádky naší babičky*. Praha: Jos. R. Vilímek.
- KRÁSNOHORSKÁ, E. (1922), *Pohádky naší babičky*. Praha: Jos. R. Vilímek.
- KRÁSNOHORSKÁ, E. (1934), *z pohádky do pohádky*. Praha: Jos. R. Vilímek.
- KRÁSNOHORSKÁ, E. (1940), *Pohádky naší babičky*. Praha: Jos. R. Vilímek.
- KRÁSNOHORSKÁ, E. (1941), *Pohádky naší babičky*. Praha: Jos. R. Vilímek.
- KRÁSNOHORSKÁ, E. (1941), *z pohádky do pohádky*. Praha: Jos. R. Vilímek.
- KRÁSNOHORSKÁ, E. (1991), *Pohádky naší babičky*. Vimperk, Papyrus.
- KRÁSNOHORSKÁ, E. (2000), *Kocour v botách a jiné pohádky*. Praha: Vyšehrad.
- KRÁSNOHORSKÁ, E. (2001), *Pohádky naší babičky*. Praha: Levné knihy KMa.
- KRÁSNOHORSKÁ, E. (2005), *z pohádky do pohádky*. Praha: XYZ.
- KRÁSNOHORSKÁ, E. (2009), *z pohádky do pohádky*. Brno: Tribun EU.
- KRÁSNOHORSKÁ, E. (2009), *Zlatá kniha pohádek*. Praha XYZ.
- KRÁSNOHORSKÁ, E. (2010), *Zlatá kniha pohádek*. Praha: XYZ.
- KRÁSNOHORSKÁ, E. (2011), *Zlatá kniha pohádek*. Praha: XYZ.

Adaptace

- BER, FR. (1995), *Pohádky Elišky Krásnohorské*. Vimperk, Papyrus.
- SEMELKOVÁ, J. (2013), *Zlatá truhlice českých pohádek*. Praha: Egmont.

PŘÍLOHY

PŘÍLOHA Č. 1

Znění 1. vydání pohádky O Červené karkulce

Je tomu již dávno a dávno, co žila v malé chaloupce rozmilá Andulka, které říkali Červená Karkulka, protože jí jednou babička darovala červenou karkulku a ta jí tak pěkně slušela, že ji od té doby nikdo jinak nenazval. Bylo právě před babiččíným svátkem. Maminka časně ráno napekla koláčů, a když první z pece vyndala, složila je do košíku volajíc na Karkulku: „Pojď sem, děvenko, půjdeš k babičce. Vyříd' jí ode mne pozdravení a že jí posílám trochu koláčů a lahev vína. Jdi pomalu, ať nepadneš, a s cesty nezabíhej, abys nezabloudila, mohlo by se ti snadno přihoditi neštěstí.“

Karkulka radostně poskočila. Těšila se na babičku i na cestu k ní. Vzala košík s koláči a vínem, rozloučila se s maminkou a vesele cupala k lesu, na jehož druhém konci stál domeček babiččin. Sbírala do košíčku hříbky a jiné houby, trhala květinčky a vázala z nich babičce kyticíku.

Tu nad ní něco zašustilo. Co to? Pohlédla vzhůru a spatřila na smrku veveřici; ta čiperně skákala se stromu na strom; Karkulka se nejdříve na ni jen dívala, pak ale za ní běžela, zapomínajíc na mamčinu napomenutí, až zabloudila s pěšiny do houští lesní.

Tu najednou objevil se před Karkulkou veliký vlk. Nevěděla dosud, jaké je to zlé a nebezpečné zvíře, proto se ho pranic neulekla.

„Dobré jitro, milá Karkulko, kam pak tak časně pospícháš?“ ptal se jí a podával jí přední tlapu na pozdrav.

„Jdu k babičce. Má zítra svátek. Nesu jí koláče a lahev vína,“ odpověděla vlídně Karkulka.

„Kde pak zůstává tvá babička?“

„Tam za lesem, v tom prvním stavení. Stojí před ním tři vysoké olše a teče tamtudy potůček.“

„Aha, už vím, kde to je,“ řekl vlk a zrovna tak náhle, jak se byl objevil, zase zmizel.

Vyznal se v lese lépe než Karkulka a pospíchal dlouhými skoky k babiččině chaloupce. Zaklepal na dvéře: buch, buch, buch!

„Kdo to je?“ ozvala se babička.

Vlk nápodobuje Karkulku odpověděl slabým hláskem:

„Já jsem to, babičko, Červená Karkulka, nesu Vám koláče a lahev vína.“

„Já jsem nemocna a nemohu vstáti,“ pravila babička. „Zatáhni jen za provázek a dvéře se ti otevrou.“

Vlk zatáhl za provázek a dvéře se mu otevřely. Když vstoupil do světničky, jedním skokem byl u postele a v okamžiku ubohou babičku pohltil. Pak vzal si na sebe babiččin bílý kabátek, uvázal si na hlavu její čepec, lehl do její postele a čekal, až přijde Červená Karkulka.

Ta po dlouhém hledání našla konečně pravou cestu a šťastně pak dostala se ku dveřím chaloupky. Zaklepal na ně buch, buch, buch! Otevřete, babičko, Červené Karkulce!“

„Zatáhni jen za provázek a dvéře se ti otevrou. Já jsem nemocna a nemohu vstáti,“ zahučel na posteli vlk.

Karkulka zatáhla za provázek a vstoupila do světničky. Postavila košík s přinesenými dárky i kyticí u postele babiččiny na stoličku a v největším údivu spráskla ručky, jak ta nemohoucí babička divně vypadá.

„Ale babičko,“ zvolala, „vy máte hrozná uši.“

„To abych lépe slyšela,“ odpověděl vlk.

„Ale vy máte veliké oči.“

„To abych lépe viděla.“

„Ale vy máte veliké ruce.“

„Abych tě lépe do náručí vzala.“

„Ale drahá babičko, jaká to máte velká ústa?“

„To proto, abych se lépe najedla.“

Sotva dořekl poslední slovo, otevřel vlk svou ohromnou tlamu a než se Karkulka nadála, pohltil ji jako prve babičku. Na to ulehl do postele a usnul.

V tom šel kolem chaloupky myslivec. „Půjdu se přece zas jednou podívat, jak se vede babičce,“ pomyslel si a vešel do světničky. Ale, ó hrůza! Místo babičky leží na posteli ohromný vlk a chrápe, až se okna otřásají Myslivec přiskočil k posteli, vytáhl svůj ostrý nůž a s největší rychlostí rozpáral vlkovi břicho.

Tu se vykutálela nejdříve červená čepička, za ní hbitě vyskočila živá Červená Karkulka, naposledy namáhavě se vyškrábala stará babička, a obě děkovaly dobrému myslivci, že jim svým příchodem život zachoval.

Babička radostí nad tím se uzdravila a postila se s chutí do koláčů a do vína, ale myslivce arci k tomu také pozvala. Karkulka vrátila se šťastně domů k mamince, a nikdy již se nedala veverkou ani čímkoli jiným svésti s pravé cesty; proto nezbloudila více ani v lese ani jinde v žití.

Myslivec stáhl se strašného vlka kůži, pověsil si ji na stěnu své ložnice mezi dvoje jelení parohy a každému, kdo k němu zavítal, ji ukazoval vypravuje při tom podivuhodnou historii o vlku a o Karkulce.

PŘÍLOHA Č. 2

Znění 1. vydání pohádky **Kocour v botách**

Po zaprášené silnici ubíral se selský hoch v pomoučených šatech s pytlím přes rameno. Byl to nejmladší syn ze mlýna a šel do města na trh, aby tam prodal kocoura. Nedávno zemřel mu otec a umíraje odkázal nejstaršímu synu mlýn, druhému vola a třetímu šedivého kocoura, svého mazlíčka. Oba starší bratři byli spokojeni, avšak nejmladší reptal: „Co si mám počítí s kocourem?“ myslil si. „Sám co jísti nemám a ještě musím ho krmiti. Nejlépe učiním, když ho prodám.“

Jak si usmyslil, tak i hodlal vykonati. Strčil kocoura do pytle a šel s ním do města. Nějakou chvíli choval se kocour tiše, pak počal sebou zmítati a mňoukati a najednou k svému pánu promluvil: „Mňau, neprodávej mne, Jakube, špatně bys učinil. Tvůj otec nejlépe s tebou smýšlel, když ti odkázal mne. Prosím tě, pust mě z toho pytle, já ti poradím, co máš dělati.“

Jakub poslechl, rozvázal pytel a kocour vyskočil. Byl mnohem větší než doma, a kráčel vedle Jakuba jako člověk jen po zadních nohách. Jakub se zalíbením na něj se zadíval a myslil si, že ho přec jen prodá, neboť za kocoura, který mluvil, mohl dostati velikou sumu peněz.

Kocour jako by byl uhodnul, co si jeho pán myslí, prosil znova:

„Neprodávej mne, nebudeš toho litovati. Chci se o to postarati, aby se z tebe stal veliký pán, a budeš-li mne na slovo poslouchati, také se mi to podaří.“

Jakub se blaženě usmál. Býti velkým pánem, snad dokonce hrabětem, bylo toužebným jeho přáním, a umínil si, že to tedy s kocourem zkusí a ve všem ho poslechne.

„Teď především zajdi do města a kup mi tam vysoké boty, klobouk s pérem a vak na chytání zvěře,“ nařizoval kocour. „Těchto tří věcí jest mi nutně zapotřebí. Já zde na tebe počkám.“ Jakub šel a za malou hodinku se vrátil nesa v ruce boty s ostruhami, klobouk s pérem a vak.

Kocour natáhl boty na zadní nohy, klobouk posadil na hlavu, a ku podivu pěkně mu to slušelo.

„To jsem žádostiv, co počneš nyní?“ řekl Jakub.

„Teď budu do vaku chytati králíky,“ odpověděl kocour a jal se po cestě sbírat do něho šťavnaté lupení. „Slyšel jsem, že jsou zamilovanou pochoutkou našeho krále. Ale poněvadž byla stále na ně honba, neboť museli býti každodenně na královské tabuli, je jich teď velice málo. Já však znám jedno místo, kde se jich zdržuje hojně, a kam dosud žádná lidská noha nevstoupila.“

I zamířil s Jakubem ke Králičí hoře, která byla tak vysoká a příkrá, že nebylo nikomu lze na ni se vyškrábat. Jakub si sedl dole v údolí a kocour se vydrápal na vrchol. Nalíčil vak na králíky, lehl si opodál a tvářil se jako mrtvý. Zatím dobře pozoroval, co se kolem něho děje. Za malou chvílečku přihopkovali ve velkém množství králíci, přilákáni vůní bylin, které kocour v pytli rozprostřel. s podivem a nedůvěrou prohlíželi si nejdříve podivného hosta, ale vidouce, že se nehýbe, přestali se báti a pustili se čile do chroupání bylin, které jim výtečně chutnaly, a když snědli ty krajní, lezli do pytle pořád dál a dál.

Kocour usmíval se vítězoslavně. Najednou vyskočil, králíky ve vaku šikovně zavřel a velikými skoky spěchal pak s hory dolů a přímo na královský hrad.

Král seděl právě při hostině, avšak nic mu nechutnalo. Toužil po své zamilované lahůdce, které již dávno neměl. v tom ohlašoval sluha, že venku čeká komorník hraběte z Mlejniců a rád by jeho veličenstvu cosi odevzdal.

Král dal svolení, že může vstoupiti, a kocour vešel. Hluboce před panovníkem se poklonil a podáváje mu čtyři králíky pravil: „Pan hrabě z Mlejniců osměluje se zaslati vaší královské milosti tuto maličkost.“

Král zářil radostí a poručil, aby jednoho králíka okamžitě mu upekli. „Jsem velmi vděčen hraběti z Mlejniců a ujišťuji ho svou nejvyšší přízní,“ pravil ke kocourovi. „Vyříd' svému pánu, že po hostině ho navštívím, abych ho osobně poznal a se mu poděkoval. Ty mi k jeho hradu cestu ukážeš.“

Kocour opět hluboce se poklonil, řka, že si dovolí přijíti se svým pánem jeho veličenstvu naproti, a pak rychle zmizel ve dveřích, aby svého pána zpravil o královské návštěvě. Jakub čekal na něj nedaleko hradu sedě na břehu velikého rybníka, který právě u cesty se rozkládal.

„Honem, honem, Jakube, štěstí tvoje již se blíží, chystej se na královskou návštěvu,“ volal na něho již z daleka. Jakub s úžasem na kocoura se zadíval. „Ale brachu,“ řekl se smíchem, „co jen myslíš. Jak pak se mám chystati na královskou návštěvu, když nemám ani slušného oděvu, ani hradu, kde bych jej uvítal?“

„Učinil jsem z tebe již hraběte z Mlejniců a teď se ti také postarám o to, co k hraběcímu titulu náleží. Můžeš býti zcela bez starostí. Uvítáš krále v hraběcím oděvu na hraběcím zámku. Teď především se rychle odstroj, skoč sem do rybníka a koupej se,“ řekl přísně kocour.

„Nač to?“ zdráhal se Jakub, jemuž se do vody právě nechtělo.

„Netaž se a poslouchej,“ odpověděl kocour místo vysvětlení, a Jakub chtě nechtě se odstrojil a skočil do rybníka. v tom již bylo slyšeti dusot koní a hrčení kočáru, což bylo neklamným znamením, že král se svou družinou se blíží.

Kocour běžel jim vstříc a křičel z plna hrdla: „Pomoc! pomoc! hrabě z Mlejniců se topí.“

Král vyhlédl z povozu a poznávaje kocoura, poručil svým služebníkům, aby tonoucího vytáhli. Mezi tím vypravoval kocour, tváře se velice nešťastným, že zloději ukradli jeho pánovi skvostný oděv a zanechali mu na břehu místo něho hadry. Král ihned nařídil, aby byl přinesen z jeho šatnice nekrásnější oděv pro hraběte.

Když se Jakub do něho oblékl, vypadal skutečně jako rozený hrabě a král ho vyzval, aby přisedl k němu do kočáru. Pln radosti použil Jakub milostivého toho dovolení a hrdě se umístil v královském kočáře. Už neměl strachu, kde krále uvítá, byl jist, že kocour i vše ostatní dobře provede.

Ten zatím ubíhal rychle napřed, zastavoval se u všech lidí, kteří na polích vedle cesty pracovali a volal na ně: „Slyšte lidičky! za chvíli tudy pojede král. Bude-li se vás tázati, komu náleží ty louky, lesy a pole, řekněte, že hraběti z Mlejniců. Jestliže mne neposlechnete, uvidíte, co se vám za to stane.“

A kocour jiskřil očima, že šla z něho hrůza. Lidé ze strachu slíbili mu, co chtěl, a na všechny otázky královny odpovídali, jak si kocour přál, že vše to náleží hraběti z Mlejniců. Král divil se nemálo velikému tomu bohatství, podal Jakubovi ruku a přál mu štěstí ku krásnému tomu majetku. Jakub chvilkami vyhlédal z okna, aby se přesvědčil, kudy jeho chytrý komorník utíká a mohl dle toho řídit směr jízdy. Povoz jel zvolna, neboť si chtěl král důkladně vše prohlédnouti, a Jakub bystrýma očima spozoroval kocoura už ve veliké dálce a právě v okamžiku, když vstupoval do krásného zámku.

Zámek ten náležel jednomu čarodějníku, který byl veliký jako obr a měl tu podivuhodnou vlastnost, že se dovedl proměnit v jakékoli zvíře.

„Slyšel jsem,“ pravil k němu kocour, „že se dovedeš proměnit ve lva nebo ve slona. Tvoje sláva jde po celém světě, já přicházím až z daleké země, abych se o tom přesvědčil, je-li to pravda.“

„Ano, jest to pravda,“ pravil obr, jemuž lichotila chvála kocourova, „a hned ti to dokážu.“ A ve mžiku proměnil se v mohutného lva. Kocour tvářil se, jako by se hrozně bál, a vyskočil rychle na okno, aby se mohl spasiti útekem. Čaroděj smál se jeho strachu a vzal na sebe opět svou pravou podobu. „Polez jen dolů, nic se ti nestane,“ řekl. Kocour seskočil s okna, a pravil: „Obdivuju se velmi tvému umění a budu o něm hlásati, kamkoli přijdu. Ale

ještě větším uměním by bylo, kdybys dovedl změnit se ve zvířátko zcela malinké. Slyšel jsem sice také, že to dovedeš, ale tomu nemohu naprosto věřit.“

„I o tom nebudeš dlouho v pochybnosti,“ řekl hrdě čaroděj a proměnil se v malou myšku, která čile běhala po pokoji.

Na to kocour čekal. Rychle jako blesk vrhl se na myšku nic zlého netušící, zaťal do ní ostré svoje drápy a v té chvíli zmizela v jeho žaludku.

Byl také nejvyšší čas, neboť královský kočí zastavil právě před zámkem.

Kocour rychle vyběhl před vrata, aby panstvo uvítal a po zámku provedl. Král obdivoval se skvěle vyzdobeným síním, ale ještě více žasl nad moudrostí a vševědčností svého chlupatého průvodčího. Na všechny jeho otázky dovedl dáti kocour vždy vhodnou odpověď. Jakub sám obdivoval se jeho velikému rozumu a přičítal to tomu, že se u nich ve mlýně scházeli mleči se všech stran a kocour vždy bedlivě naslouchával jejich rozhovorům se starým mlynářem, od něhož se nikdy nehnul. Věděl tedy a dobře si pamatoval, co se kdy ve světě dělo a děje.

„Není pomoci, milý hrabě,“ pravil král, „musíte mi svého komorníka přepustiti. Čím déle ho pozorují, tím více se mi líbí.“

Jakub s radostí svolil, věda, že kocour i tam mu bude prospěšným a také se nemýlil. Přičinil se kocour o to, aby nejstarší princezna stala se manželkou Jakubovou.

Na jejich svatbu pořídil si kocour, který se mezitím z komorníka byl stal ministrem, nové boty i klobouk a k tomu koupil si krásný pláštík s kožešinou.

Požíval všude veliké vážnosti, ale přes to přese všechno rád si potajmu nějakou tu myšku chytil, a nejmilejší jeho vycházka byla na Králičí horu pro nějakého toho ušáčka.

PŘÍLOHA Č. 3

Znění 1. vydání pohádky O perníkové chaloupce

Honzíček a Ančička měli tak chudého tatínka a matičku, že často v jejich chaloupce nebylo ani kouska chleba. Dobré děti trpávaly hladem a rodičům bylo toho velmi líto. Radili se, co by měli počítí.

„Bylo by nejlépe, kdybychom je zítra zavedli hluboko do lesa, aby zpáteční cestu domů nenalezli,“ pravil otec smutně. „Snad se Bůh nad nimi smiluje a sešle jim nějakého dobrodince, u něhož se jim lépe povede než u nás.“

Honzíček skrytý v koutečku vyslechl nepozorovaně tuto poradu. Ač se doma dobře neměl, byl přece jen u svých rodičů nejšťastnější a byl by je velice nerad opustil. I vstal druhého dne častě z rána, běžel k potoku a nasbíral si plné kapsy lesklých oblázků. Když pak s rodiči a se sestřičkou lesem kráčel, pouštěl kamének za kaménkem, aby podle nich poznal, kudy se ubírat. Hluboko v lese rozdělali rodiče oheň, nařídili dětem, aby u něho čekaly, až se zase vrátí, a odešli přímo domů.

Děti čekaly, pořád čekaly, už se stmívalo a měsíček pomaloučku vyhoupl se na oblohu, ale po tatínkovi a po mamince nebylo ani vidu ani slechu – nevraceli se. Ančička dala se do žalostného pláče. Honzíček ji těšil: Neplač, Ančičko, vrátíme se sami domů. Uvidíš, že cestu najdu a že nezbloudíme.“ Ančička přestala plakati. Honzíček vzal ji za ručičku a šli. Kaménky, které byl ráno po cestě trousil, svítily se bíle v záři měsíčné, jako by byly ze stříbra. Podne nich poznal, kudy se má ubírat a také šťastně, bez nehody dostal se s Ančičkou k rodnému domečku.

Rodiče litovali, že děti raději v lese nezůstaly, avšak nedali toho na sobě znáti. Druhý den vydali se s nimi znova do lesa. Honzíček věděl hned, proč, ale neměl tenkrátě času, aby si oblázků nasbíral. Místo nich ulamoval kousky černého chleba, který mu dala maminka k snídani, a trousil je za sebou. Tenkrátě zavedli je rodiče ještě mnohem dále než včera. Opět rozdělali oheň, poručili dětem, aby tam u něho na ně čekaly, až se vrátí, a odešli. Děti čekaly zase do noci, až vyšel měsíček, a když rodiče nepřicházeli, hledali zpáteční cestu k domovu. Avšak nebyli tak šťastni jako včera. Ptáčkové chlebové drobty sezobali, a Honzíček neměl se podle čeho řídit. Šli nazdař Bůh ku předu, ale brzo poznali, že bloudí. Ančička byla hlady i chůzí tak zesláblá, že nemohla dále. Usedla pod strom na zelený mech a hořce zaplakala. Dobrý bratříček přiklekl k ní a těšil ji, jak nejlépe dovedl. Natrhal jí jahůdek, a když se trochu zasytila, vzal ji opět za ručičku a šla dále. Tak bloudila ubožátka lesem po tři dni a tři noci. Hlad je stále víc a více trápil a nožky bolely. Konečně spatřili před sebou malou hezoučkou

chaloupku. Plni radosti k ní se rozběhli, ale jak se podivili, když pozorovali, že stěny její jsou z perníku, střecha místo šindelů pokryta samými koláči a celá chaloupka že je vyzdobena preclíky, marcipánovými srdéčky a jinými cukrovinkami. Honzíček dlouho se nerozmýšlel. Jedním skokem byl u chaloupky, vyšplhal se na plůtek a urval se střechy dva koláče: jeden pro sebe, druhý pro Ančičku.

Sotva je začali chroupati, ozval se za nimi tenký hlásek:

„Chroupe, chroupe chroupeček,
kdo kouše můj domeček?“

Děti tak se zalekly, že nevěděly, co by odpověděly. v tom vystoupila přede dvěře ošklivá, kulhavá stařena o berli. Usmála se na děti a zvala je dále, že jim dá něco dobrého k večeři. Děti poslechly radostně a vstoupily s ní do světničky. Ale stařena byla zlou čarodějnici a jakmile překročili práh, popadla Honzíčka a zavřela ho do malého chlívka, kde ho chtěla vykrmiti, a až by ztloustl, zabít a snísti. Proto dostával Jeník nejlepší jídla, Ančička mu je donášela a krmila ho. Sama však neměla jiného k jídlu než bramborové slupky a při tom musila konati nejtěžší práce. Každého dne přicházela stařena před chlívek a zavolala:

„Honzíčku, vystrč prstíček, abych poznala, jak jsi tlustý.“

Ale Honzíček byl ferina, místo prstíčku pokaždé vystrčil kus kulatého dřívka, což čarodějnice napolo slepá nerozeznala, jen jí bylo velice divno, že pranic netloustne. Konečně se jednou na to rozzlobila a křikla: „Ančičko, rozdělej oheň v peci, dnes chci mítí Honzíka k obědu, ať je tlustý nebo ne.“

Ančička s pláčem uposlechla. Oheň již vesele praskal a zlá babice s velikou lopatou stála před ní. „Posad' se pěkně na lopatu,“ nařizovala Honzíčkovi, „a dobře se drž, abys nespádl.“ Honzíček posadil se na lopatu, ale sotva ji baba pozvedla, pokaždé s ní na zemi se skutálel. Nemohla ho žádným způsobem do pece dostat a již se celá třásla hněvem.

„Ukažte mi, babičko, jak mám seděti,“ prosil Honzíček a při tom se chytrácky usmál.

Čarodějnice poslechla, sedla na lopatu, aby ukázala Honzíčkovi, jak se má držeti, ale ten rychle přiskočil zároveň a Ančičkou, oba pozvedli lopatu, a než se babice nadála, šoupli ji do pece a honem zastrčili železná dvířka, aby se ven nedostala. Upekla se tam na škvareček.

Obě děti z hluboka si oddechly, teď se jí nemusily více báti. Najedly se perníku a cukrovinek, co se jim líbilo, nasbíraly si před chaloupkou lesklých kaménků na památku těch smutných časů, které v ní zažily, a umínily si, že stůj co stůj musí najítí cestu k rodičům.

Šly a šly, až přišli k velkému jezeru a nemohly dál. Po tom jezeře plula veliká labuť přímo proti nim. „Labuťko rozmilá, buď ty nám lodičkou,“ prosily obě děti. Labuť ráda

svolila a přenesla nejdříve Ančičku, pak Honzíčka šťastně na druhý břeh. Sourozenci putovali dále a brzo dorazili k chaloupce svých rodičů.

Jaká to byla radost v malém domečku, když děti otevřely dvěře! Rodičům velmi po nich se zastesklo a nepřestali litovati, že je do lesa zavedli. Stále na ně vzpomínali a po nich toužili.

Teď je tu opět měli a již nikdy, nikdy nechtěli se od nich odloučiti. Děti vypravovaly svoje příhody a ukazovaly kaménky, které si přinesly na památku. s velikým překvapením poznali rodiče, že to jsou samé zlaté rudy a drahé kameny. I odstěhovala se bída nadobro z chudého domečku a děti vzpomínaly vděčně na perníkovou chaloupku, která byla příčinou jejich štěstí.